

2001

LELT.

A GYERMEK

(DAS KIND – THE CHILD)

SZERKESZTI

NAGY LÁSZLÓ és NOGRÁDY LÁSZLÓ DR.

KIADJA

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI
ÉS GYAKORLATI LÉLEKTANI
TÁRSASÁG

1927. 20. ÉVF.

BUDAPEST 1927.

1–3. SZÁM

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

Tartalom.

<i>Dr. Kenéz Béla:</i> Elnöki megnyitóbeszéd	01
<i>Dr. Schneller István:</i> Pestalozzi	
<i>Chatel Lujza:</i> Akaratfejlődéstani típusok	
<i>Dr. Máday István:</i> Kármán Elemér †	
A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus gyermektanulmányi osztálya	

Irodalom:

<i>Dr. Karl Bühler:</i> Bericht über den VII. Kongress für experimentelle Psychologie in Leipzig. Ismerteti: <i>dr. Kemény Gábor</i>	
<i>Gina Lombroso:</i> A női lélek. Ismerteti: <i>dr. Nógrády László</i>	
<i>Ballai Károly:</i> Tíz év a magyar gyermektanulmányi irodalomból. Ismerteti: <i>dr. n. l.</i>	
Tehetségvédelem és pályaválasztás. Szerkesztették: <i>dr. Ozorai Frigyes</i> és <i>Bálint Antal</i> . Ismerteti: <i>dr. Nógrády László</i>	

Gyermektanulmányi mozgalmak. Hírek:

Beszámoló. Előadta: <i>Répay Dániel</i>	
Közgyűlés	
Új társelnökeink	
Kármán Elemér emlékezete	
Nemzetközi pedagógiai kongresszus Locarnoban	
Kísérleti lélektani kongresszus Bonnban	
A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság 1926. évi zárszámadása és költségvetése az 1927. évre	
A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus gyermektanulmányi előkészítő osztálya	
A magyar nép gyermeknevelése	
Előadás a tanulók lélektani kísérleti vizsgálatáról	
A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület	
Übersicht des letzten Heftes	

Elnöki megnyitó beszéd.

Tartotta: KENÉZ BÉLA dr. udv. tanácsos, országgyűlési képviselő s egyetemi tanár, a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság közgyűlésén.

Mikor négy esztendővel ezelőtt a Társaság megtisztelő bizalmából az elnöki széket elfoglaltam, bátor voltam a legközelebbi jövő időszak feladatainak tervét nagy körvonalakban vázolni. Szükségesnek hirdettem akkor — egyebek közt — széleskörű induktív megfigyelés alapján a tehetségek lélektanának és fejlődésének tanulmányozását, kísérleti lélektani intézetek keletkezését, egy általános tehetség-lélektani kiállítás rendezését, eszméink számára előadások tartása és fiók-körök létesítése által a társadalom minél szélesebb rétegeinek megszervezését és ezen az úton a mi nagyjelentőségű, mondhatnám sorsdöntő fontosságú küzdelmünkben, a magyar tehetségek kiválogatása, megmentése és érvényesülése érdekében az egész társadalom egységes frontjának megteremtését, végül pedig — hogy nagy munkánkban a család is segítse —, a szülők iskolájának megszervezését.

Megelégedéssel állapíthatom meg, hogy e tervek azóta — Társaságunk szerény eszközökkel és a hangos reklám harsónája nélkül folytatott, önzetlen és lelkes munkája által — megvalósultak, vagy a megvalósuláshoz közel állanak és a terveknek azok a típusai is, amelyek megvalósítása formára csak üres keret gyanánt jelentkezik, elevenen lüktető tartalommal telítve, folytonos bizonyítékai és biztosítékai Társaságunk életképességének és hasznos tevékenységének. A lefolyt évben — amely az én visszatekintésem ezidőszerint való kötelező tárgya — számos közérdekű gondolatunk öltött testet vagy nyert szélesebbkörű érvényesülést. Mint a tisztelt Közgyűlés előtt ismeretes, megvalósítottuk a tehetséges ifjak második kiállítását, amely a maga igazán sikerült mivoltában újabb kincseit tárta föl a magyar tehetségek gazdag tárházának s Társaságunk működése felé széles körök érdeklődését irányította, azon a réven is, hogy a zenében tehetséges gyermekek és ifjak szerzői és előadói képességének bemutatására is módot nyújtott, amivel — joggal mondhatom — úttörő munkát végeztünk: a maga nemében ez volt az első ilyen alkalom.

A kiállítással egyidőben megtartott kongresszusunk, amelyen a legkitűnőbb szakemberek és közéleti kiválóságok egész

sora vett részt s amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is nemcsak megjelenésével, de azzal is megtisztelt, hogy ott rendkívül értékes előadást tartott a tehetségvédelem és pályaválasztás nemzeti, társadalmi, gazdasági, erkölcsi és kulturális jelentőségét és neveléstani feltételeit világította meg, de életre hívta az itt megoldásra váró fontos kérdések megvalósításának szerveit is. — Az ifjú tehetségek kiképzését szolgálja az ifjú tehetségek rajztanfolyama, amely 24 tehetséges ifjú kiképzését végzi díjtalanul Nádler festőművész professzor, Ács Lipót és Biró József urak segítségével. — Nagyszabású és mélyreható munkát végeztek szakembereink a székesfőváros által fenntartott lélektani laboratóriumban; ugyancsak nagyszabású és mélyreható munka folyt — még pedig nemcsak Budapesten, de a vidék több városában is — a Szülők Iskolájában és a nyilvános szülői értekezleteken is, amelyeknek az a céljuk, hogy a családot is a mi nagy céljaink szolgálatába állítsák és hogy a nemzetfenntartás nagy parancsait a szülők a szívükbe oltott szeretet mellett hozzáértéssel is teljesítsék.

E nagy parancsok szolgálatában Társaságunkat mindig a nemzeti egység s a társadalmi harmónia gondolata vezette: különös szeretettel és gondossággal fordult a munkásság felé s megértést várt és kapott is tőlük.

Ha még megemlítem, hogy a Magyar Tehetségeket Védő Bizottság és a Népművelési Bizottság helyi szervei révén Társaságunk munkája az ország egyre szélesebb területeit fogja át és hogy a kultuszminiszter úr által legközelebb be-terjesztendő tehetségvédelmi törvényjavaslat napirendre kerülésében is nyilván része van Társaságunk tevékenységének, be is végezhetem az áttekintést, amely csonka maradna a konzekvenciák levonásában, ha nem használnám föl az alkalmat, hogy köszönetet mondjak a megértő támogatásért a kormánynak, különösen a kultusz- és a kereskedelemügyi miniszter uraknak, a székesfőváros tanácsának, kivált az irántunk mindig jóindulatú és előzékeny Purébl Győző dr. tanácsnok úrnak és Huszár Károly önmagyméltóságának, mint a Magyar Tehetségeket Védő Bizottság elnökének.

Azt hiszem, t. Közgyűlés, elfoglaltság nélkül és bizonyos elégteltséggel állapíthatom meg, hogy Társaságunk a lehetőség szerint mindent megtett céljai elérésére. Azonban tudatában vagyok annak is, hogy még sok feladat vár ránk a tehetségvédelem és a pályaválasztási tanácsadás megszervezése, lélektani és pszichológiai laboratóriumok fölállítására, az iskolai oktatás eszményeinknek megfelelő reformja terén és sok más irányban is. Éppen ezért az a megelégedettség, amely végzett munkánk jogos önértetéből származik, nem azt a megnyugvást jelenti, amely a további tevékenység halála, hanem

azt a bizakodást, hogy amint eddig nem hiába dolgoztunk, jószándékú törekvéseinket a jövőben is siker fogja koronázni. Ebben a reményben nyitom meg közgyűlésünket, amely a nagy Pestalozzi emlékének van szentelve, akihez szoros szellemi kapcsolat fűzi Társaságunkat. Hiszen ő volt az az úttörő pedagógus, aki az egyéni tehetségek harmonikus kifejtésének szükségét nagy nyomatékkal hangoztatta és lehetőségeinek eszközeit oly szépen és bölcsen megjelölte. Felkérem Társaságunk illusztris tagját: Schneller István professzor urat, előadásának megtartására.

Pestalozzi.

SCHNELLER ISTVÁN dr., ny. egyetemi professor emlékbeszéde a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság 1927 március 19. közgyűlésén a nagy pedagógus halálának 100. évfordulója alkalmából.

A BESZÉD GONDOLATMENETE.

A) *Az emlékünnepe alkalmi oka és jogosultsága.*

B) *Pestalozzi hozzánk intézett szövegében*

I. *követeli a nevelés terén is a dogmatizmus békői alól való felszabadulást, mint amely*

1. a *tanítót* diktáló, kikérdező, osztályozó géppé; külső tények alapján a gyermek fölött ítélkező bíróvá alacsonyítja le;
2. a *tanulónak* sajátos energiáit gyöngíti, elnyomja; a törvényszerűséggel adott *félelmet* tanítójával szemben; másrészt tanulóársai fölött győzedelmeskedő *ambíció-érzelmek* felkelti, illetőleg erősíti.

II. *Pestalozzi követeli, hogy a tanító nevelő legyen.* Ezért is kívánja azt,

1. *hogy a gyermeki lélek természetét és fejlődését ismerje,* amely ismeret a nevelés lehetőségének feltétele. Erre törekszik egyesületünk, s így méltán Pestalozziban ünnepli szellemi alapítóját. — Jól megjegyzendő, hogy e természetember, vagy amint azt Pestalozzi nevezi, e kollektívember ismeretével nincs a nevelésnek célja, feladata, hanem csakis kiindulási pontja, feltétele adva. Ezt ignoralja, illetőleg összetéveszti véglegesen a Rousseau-, Nietzsche-, Ellen Key-i Napoleonban, Szovjetben kiesősödő irányzat;

2. *hogy a gyermek a sajátos emberi alaperők fejlesztése által nevelendő fel igaz emberré (tehát emberiségre):*

a) *egyenként:*

α) az értelmi erő igazságra és igazságosságosságra,

β) az értékelő érzelmi erő hitre és szeretetre,

γ) az akarat-érvényesítő erő művészi és ipari, földművelő alkotásra;

b) érzelmi alapon ez erők összhangzó egyesítésére.

III. *Mindenkinek joga van a nevelésre.*

IV. A család fontossága a nevelésben, mint a társadalmi alakulatok összejtjében.

Ezt felismerve alakult meg társaságunkban a szülők szövetsége, mely most üli meg kegyelettel szellemi alapítójának, Pestalozzinak, emlékünnepét.

Igen tisztelt ünneplő közönség!

A) Svájc az ő nagy fiának, Pestalozzi Henriknek halála 100. évfordulója alkalmából Birrben, Bruggban, Zürichben egymást követő napokon, febr. hó 17-től kezdve nagyszabású, nemzetközi jellegű emlékünnepélyeket ült. Oda meghívatva — de különben is a nagy pedagógus iránti kegyeletérzésem által is oda vonzatva —, már csak koromnál fogva sem mehettem el. Ezért is hálásan követtem a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság és a „Szülők szövetségé”-nek hozzám intézett felszólítását, hogy ez évi közgyűlése keretén belül emlékezzem meg a *kis Svájc és a pedagógusok nagy világának egyik legnagyobb pedagógusáról*. Hálásan követtem e felszólítást: hisz beszédemmel bármily csekély részben mégis némileg leróhatnám Pestalozzi iránti kegyeletem adóját.

Pestalozzi halálának századik évfordulója emlékét üljük meg mi is.

Van-e értelme a halálnap megünneplésének? Van — de csak akkor, ha a halál csak átmenet új életre; ha az ünneplésnek halálnapja élete gyarlóságainak eltemetése; de egyszerűsége élete vezéreszméinek, sajátos isteni célgondolatainak megdicsőült alakban való feltámadása.

Pestalozzi halála napján feltámadt, él, köztünk van; s van most — halála utáni 100 év után is — mondanivalója; nekünk pedig okunk szavainak megszívlelésére.

Ily életének tudata nyugtatta meg a sírjára gondoló Pestalozzit is, midőn így szól: „Emberiség barátjai! Amiért éltem, amit életem céljául tekintettem — nem hal meg előttem —, amint ettől tartottam. Nem hal meg velem együtt. Nem, a sír, amely még tegnap nehéznek, sötétnek tünt fel előttem — ma azt nem annak látom. Életem törekvéseinek eredménye a síron túl is, és pedig erőteljesebben mint valaha életben — fennmarad.”¹

B) Igaza volt. Fennmarad; Pestalozzi él sajátos isteni célgondolatában, s ennek erejében a jelent is korholó, de éppen az ő célgondolatának jelenben való megvalósulásában gyönyörködő, elismerő szavában.

I. Korholta s keményen támadta s támadhatja még ma is a nevelés terén is érvényesülő dogmatizmust, s az azzal járó

¹ Összes művei kiadásához írt előszavában 1818 szept. 8. Iffer-ten. Seyffarth-kiadás, I., 36 l.

egyoldalú *intellektualizmust* és (Werkheiligkeit) a cselekedetek hangsúlyozását.

A dogmatizmus csak a köztudatban levő *tant* és a köztudatot irányító *cselekvést* nézi; s így a nevelésben is ugyan ezt és *nem a gyermeket*. Hisz a gyermek is, nézete szerint, csak annyiban értékes, amennyiben e *tant tudja* s a néki előírt cselekedeteket *teljesíti*. Ez állásponton mily egyszerű a tanítónak feladata: előadja a tankönyvbe foglalt *tant*, feladja azt megtanulásra, a következő órán a tanulóval felmondhatja a leckét és azután kiveszi a noteszt s bírja a *tanulót* minősítő kalkulust.

A tanító azzal, hogy a tanuló érti-e az elmondottat; azzal, hogy felelete sikertelenségének mi az oka, vajjon nem testi, lelki szervezetében, avagy környezetében rejlik-e az — nem törődik. A tanítónak gyors és folyékony feleletekre van szüksége, hogy ezekkel tündökölhessen felettes hatósága előtt, illetőleg a nyilvános vizsgán, mint kiváló tanító. S valamint a tanulás, úgy az *ügyességek* terén, a *kézügyességek*, valamint a *viselkedés* ügyességének terén is minden elővan írva, ismételni a végtelenségig, könyörtelenül ismételni kell minden betűt, minden mozdulatot, míg végre minden korrekt, az előírtak megfelelő. Hogy milyen a gyermek érzülete, megfelelő szíve, lelke is e cselekedeteknek: s vajjon eme szép cselekedetek alapja nem-e tettetés, nem-e hazugság: ez szóba nem jön. Az érzületnek, a szívnek ignorálása — természetes, ha tudjuk azt, hogy a dogmatizmus még a vallásban sem látta az érzelemben, az érzületben lefolyó kölcsönhatást az emberi és isteni tényező közt, hanem abban csak az Isten megismerésének és gyakorlatokban véghezmenő *kultuszának* módját. „Religio est modus cognoscendi et colendi Deum.“

Az ily iskolázásnak *eredménye a tanulóra* nézve csak az lehet, hogy a tanuló természetére, befogadóképessére nem tekintő idegenszerű tananyag kényszerű közlése ránehezedik a tanuló sajátos tehetségeire, energiáira, azokat megbénítja, esetleg elnyomja: ellenben felkelti benne a noteszekben *őt* minősítő kalkulásokra való tekintettel az *őt* folyton idegesítő *félelemnek*, szolgai félelemnek rúgóit, másrészt pedig a szeretetet nem ismerő, tanulóársát legyőzni kívánó *ambíciónak* rúgóit. A cselekvés, az ügyesség, a viselkedés terén pedig az előírottakhoz való feltétlen engedelmesség követelésével elnyomja a sajátos akarat megnyilvánulásának lehetőségét s így az önfelelőség érzetének s ez alapon az akarat autonómiájának, szabadságának megnyilatkozását.

Ez iskolázásnak pedig az életre néző *tanulása*: Szóval kell győzni, a köztudatban levő szólamok, frázisok felhasználásával biztosan emelkedni; — a cselekvés terén pedig akár meggyőződésünk ellenére is, feletteseinkhez teljesen alkalmaz-

kodni, s így kényelmesen — csak az ellenőrzés határain belül — dolgozni: s ekkor boldogulni fogunk.

E verbalizmus ellen küzd Pestalozzi, mely verbalizmus reálismeretek nélkül csak szavakat tanul;² mely Pestalozzi szerint *tanok* tanítására szorítkozik tanrendszer nélkül, mely a sok tannal megöli az igazság szellemét, a tanulóban pedig annak önállóságát; mely végre is a tanulóban lévő alaperők kiművelése nélkül, csakis minden erónélküli szópompázásra vezet.³ Hogy pedig a *cselekvés* s viselkedésben való ügyes alkalmazkodás, az egyéni erőnek megtörése a feltétlen engedelmesség kierőszakolása mire vezet: ezt Pestalozzi valóban elrettentő példában mutatja be Lienhard és Gertrud elbeszélésében Sylvianak féktelenül irigykedő, gyűlölködő, de nagybátyja és a hatalmasok előtt szeretettől áradozó, szenteskedő, rút alakjában.⁴

II. A dogmatizmus e légköréből ki kell emelni az iskolát, ha ez nem csak oktató, közlő és fegyelmező, hanem egyszerűsmind *nevelő* is kíván lenni.

1 Nevelni pedig *valakit* kell. Ez a valaki nem lehet ismeretlen menyiség, mert ez esetben azt fejleszteni, nevelni nem lehet. Ismerni kell ezért is a növendéket, a növendék *sajátos* természetét, de ismerni kell általában a gyermek fejlődésének fokozatait, s így a gyermek ismert természetéhez és fejlődésfokozatához kell alkalmazni a fejlesztés, a nevelés eszközeit. *Ez a nevelés alapja; ezt ignorálta és ignorálja teljesen a dogmatizmus.* Erre az *alapra*, mint a fejlesztés, a nevelés lehetőségének feltételére kívánja Pestalozzi a nevelést fektetni. A nagy Comenius már ugyanezt követelte: de a nevelők serege, még csak az újabb, hogy ne mondjam a legújabb korban értette meg és követi e követelményt. Mily öröme, gyönyörúsége lenne Pestalozzinak ma, ha láthatná imádott hazájában, nevezetesen Genfben, a Rousseau-intézetben Claparède vezetése mellett, de máskülönben is az összes kultúrnemzetek egyes főiskoláin szervezett intézeteiben azt az odaadó munkásságot, amely ez intézetekben a gyermek természetének s lelke fejlődése fokozatainak, tehát fejlődése törvényeinek vizsgálatára és megállapítására irányul. Mi is örömmel és büszkeséggel idézzük Pestalozzi halhatatlan szellemét körünkbe, amely kör ugyancsak a gyermek tanulmányozására és lelki fejlődése törvényeinek megállapítására vállalkozott s

² Pestalozzi's Abendstunden. Raumer: Geschichte der Pädag. II. 379 l.

³ Pestalozzi: Wie Gertrud ihre Kinder lehrt, idézve Raumer: Ugyanott 400. l.

⁴ Pestalozzi's sämtliche Werke, Seyffarth kiadásában, III. köt., 317, kül. 320.

most midőn Pestalozzi-ünnepélyt rendez: szellemi *alapítója* iránti kegyeletének, hálájának ad ünnepélyes kifejezést.

Ez ismerettel azonban Pestalozzi szerint igen helyesen, csak a nevelésnek *alapja*, a nevelésnek *feltétele* van adva: de nincs adva a *nevelésnek célja*, a *nevelésnek feladata*. Ez egyike azon nagy különbségeknek, amelyek Pestalozzi és Rousseau közt fennállanak. Rousseau ugyanis, valamint Nietzsche-nél át Ellen Key is magában *e* ismeretben ismerte fel a nevelésnek célját is, úgyhogy a nevelőnek nincs más feladata, mint gondoskodni arról, hogy a növendéknek természetadta egyénisége ki is fejlődjön — s megakadályozni azt, hogy e folyamatba egyes ember, vagy bármely szociális tényező beavatkozzon, és pedig *azért*, mivel a természetadta egyéniség Rousseau szerint *jó*; s minden rossz csak az emberektől, a környezetből származik. Mivel pedig a nevelésnek célja a *növendék* természetében adva van, nem a növendék rendeli magát alá a nevelő céltudatos tevékenységének, hanem megfordítva, a nevelő hódol be a növendék természetében rejlő célnak. A szülők Rousseau szerint ily szerepre alkalmatlanok: ezért is a gyermek a család köréből az okos nevelő hatáskörébe helyezendő. Rousseau csak következetes volt ez elveihez, midőn gyermekeit a lelenházba adta, az elsőtől még felvételi számot véve, a többiekétől azt sem, de pathetikusan azzal indokolva ez eljárását, hogy ezek a gyermekek minden felnőttben atyát, anyát, a kortársban pedig testvért látnak. Ezzel a természetellenes és cinikus, a szülő és testvér szavát profanizáló felfogással szemben áll Pestalozzi felfogása, elmélete.

Ő is ismeri az emberek természetadta egyéniségét. Ez érvényesül az ember *kollektív* természetében, mely mivel a természeti világhoz legközelebb áll, lényegében az *állatéval* közös. *E* természet alapján az egyes csakis önmagát kívánja kiélni, önmagát érvényesíteni, önmaga életét és érzéki élvezetét biztosítani s ezért is tör a hatalom felé. E hatalom birtokában és gyakorlásában az ellentállókat elsöpri, úgyhogy *így* végre békés, külső formáiban civilizált együttélés létesül. Ez alapon nyugvó *állami* élet Pestalozzi szerint nem egyéb, „mint emberi természetünk *állati* érzékének és *állati* erejének társas alakulata.“⁵ Az ilyen abszolutisztikus együttlét, állam, illetőleg annak imperatora (L'état c'est moi) igen természetesen kizárólag maga szolgálatára lefoglalja a katonaságot, a rendőrséget, a pénzügyet, sőt az igazságszolgáltatást is;⁶ s így hatalmába ejti a társadalomban érlelt és ápolt feltétlen érté-

⁵ L. Pestalozzi: An die Unschuld, den Ernst und Edelmuth meines Zeitalters und meines Vaterlandes. Ein Wort der Zeit című értekezéslet. Összes műveinek Seyffarth kiad. XII. köt., 1—303 l. Az idézet 133. l.

⁶ Ugyanott 136. l.

keket, de csak azért, hogy azokat is eszközeiként felhasználja. Ezzel elveszti a *társadalom* autonómiájának alapját, az egyes egyén pedig gondolkozása és cselekvése önállóságát és így szabadságát. Pestalozzi az ember természetében levő, ez állati rúgókon felépült államnak eszményi kialakítóját *Napoleon*-ban látja. A korhadt államokat és a rothadt társadalmat rombadöntő titáni, de egyszersmind providenciális erő előtt leborul ugyan: de a társadalomban és az egyes egyéneken a történet folyamán kiérlelt *végtelen* értékeket *eszközzé* degradáló Herostratostól szörnyűködve elfordul.⁷ Napoleon meteorként letűnt: de az, amit Pestalozzi divinatorikus elméje benne látott: az feltámadt most nem *egy személyben*, hanem az egész világra kiterjedő titáni szervezetben, Moszkva központjával.

Nem tagadhatjuk, hogy ezzel az egész kultúrvilágot nagy veszedelem fenyegeti, különösen ha tekintetbe vesszük azt a mindenhová elható, a legkülönbözőbb eszközökkel fölülről lefelé és alulról fölfelé dolgozó agitációt és annak minden irányban és fokon való ellenőrzését és másrészt korunk anyagi és így anyagiak alapján mindenre kapható irányzatot. Fokozza pedig a veszedelem nagyságát az a körülmény, hogy a bolsevizmus *nevelés-* és oktatásügye és pedig a legalsóbb fokútól az egytemig és a szabad, illetőleg kötelező tanfolyamokig, mind a propaganda szolgálatában áll.

2. De éppen a *nevelés* gondolata, ez oszlatja el a veszélyelőli félelmet. Ha *embert* akarunk nevelni, akkor nem állapodhatunk meg *annak* a fejlesztése mellett, ami az emberben az állattal lényegileg közös. Minden emberi fejlődés a természetadta érzékiségből kiindul ugyan, de a *kiindulási* pont sohasem lehet egyszersmind a fejlődés *célpontja*. *Ember* nevelésénél a nevelés célpontja csakis az lehet, ami az embernek egészen sajátosa, szemben az állattal: *az emberiség*. Ezért is a fejlődés szelleme, a kultúra haladásának az ereje épp úgy túléli az állatokkal közös érzéki rúgók szolgálatában álló nevelési elméleteket, mint az ezek alapján kialakult államokat.

E biztató meggyőződésének ad kifejezést Pestalozzi e jelítés szavakban:

„Birodalmak elenyésznek, államok eltűnnek: de az emberi természet megmarad s annak törvényei örökérvényűek.”⁸

Pestalozzi egész élete, nevelési működése⁹ az *emberiség* szózatában „An mein Vaterland“, mely olvasható VII. köt. 200—206. biztosan győzedelmeskedő eszméjének kultusza volt.

Ez az emberiség nem az ember *kollektív*, az állatokkal közös, hanem az ember *egyéni*, tehát *sajátos emberi* természetéből nő ki. Minél magasabbrendű a szervezet, annál inkább

⁷ Ugyanott 138—165. l. Különösen a 148. és 149. l.

⁸ Ugyanott 302. l.

⁹ Ugyanott 303. l. Hirdette ezt különösen ama himnusz szerű

egyéniesül szerveiben. Az egyéniesülés foka tehát a szervezet tökélyének, a kultúra intenzivitásának foka. Pestalozzi szerint ezért is: „Az individuális kultúra (ezért is) lényegileg a kollektív emberi kultúra áldásos erőinek fundamentuma; ezért is az individuális kultúrához való jog, mint amely az ember természetén alapul — elpusztíthatlan, belső fundamentuma minden kollektív kultúrának, civilizációnak s így tehát a polgári törvények jogának is örök, belső fundamentuma.“¹⁰ „Azért is ott, ahol az egyéni nemesülés szent gondoskodása hiányzik: ott minden külső alkotmányi előnyök hiábavalók.“¹¹

a) Az egyéni nemesülésről, emberiségre való nevelésről kell tehát mindenképp előtt gondoskodni. Gondoskodunk pedig akkor, ha a *sajátos* emberi természet *őserőit* fejlesztjük. Három ily őserő vagy alaperőt ismer Pestalozzi:

Szellemi, mely gondolkozik, a *megértésre* irányuló.

Erkölcseit, mely feltétlenül *értékel*.

Fizikait, mely cselekvésre, munkára, műalkotásra irányul, tehát *érvényesít*.

Az elsőnek, a gondolkozónak, a megértőnek a szerve: *a fej*.

A másodiknak, a feltétlenül értékelőnek szerve: *a szív*.

A harmadiknak, az érvényesítőnek szerve: *a kéz* (a német szó: *Handeln*, mely a *Hand*nak aktivizálása, sokkal jobban fejezi ki az akaratra való vonatkozást, mint a magyar kezelni, amelynek inkább őrző, mint alkotó jelentése van).

A *befogadott* terminológia szerint az első a léleknek *értelmi*, a másodikat az *érzelmi*, a harmadikat az *akarati* iránya fejezi ki.

Pestalozzi intenciójának azonban inkább megfelel az általam használt terminológia, amellyel az első a léleknek *értő*, a másodikat *értékelő*, a harmadikat a lélek *érvényesítő* irányának nevezem.

Ez alaperők mindegyike sajátos, mondhatni egyéni természettel bír és éppen ezért kell, hogy azok fejlesztése is e természetüknek megfelelő legyen. Mindegyik alaperő kifejlődésének külön-külön célja van. Ez a sajátos cél *eszközi* ez erő nemesülését¹², és pedig Pestalozzi szavai szerint: „Lelkünk *értékelő* iránya képzésének végső eredménye természetünk kielégülése (*Befriedigung*), nemesülése és megnyugvása *hit* és *szeretet* által; lelkünk *értő* (szellemünk) iránya a képzésnek végső eredménye, természetünk nemesülése és megnyugvása *igazság* és *jog* által; végre lelkünk érvényesítő

¹⁰ Ugyanott 135. l.

¹¹ Ugyanott 101. l.

¹² Erre vonatkozólag Pestalozzi legvilágosabb fejtegetéseit

iránya képzésének végső eredménye, természetünk nemesülése és megnyugvás *munka és műalkotás* által.¹³

Igen megszívlelendő Pestalozzinak ezzel összefüggő elvi jelentőségű kívánalma, hogy csak a *képzés céljával homogen tényezők* hathatnak a nevelés és oktatás terén sikeresen. Így nevezetesen Pestalozzi szerint: „Csakis az, akiben *elő hit* van: az fejleszthet hitet s nem az, kinek a hitről van tudomása s azt megérti; csak aki *gondolkozik*, fejleszthet ki másban is gondolkozást, s nem az, ki a gondoltat tudja s a gondolkozás törvényeit ismeri. Csak az, akiben él a szeretet, kelthet másban is szeretetet s nem az, ki tudja és ismeri azt, hogy mi a szeretetreméltó és mi a szeretet. Végre csakis az, aki maga munkálkodik; maga művészkedik, csakis az hathat a munkásra, a művészre fejlesztőleg; nem pedig az, aki munka és művészet fölött tereferél.¹⁴

b) E három lelki irány mindegyike egymástól egyenként különbözik, sajátos módon fejlődik; együttvéve azonban *egy* végső cél elérésére hivatott: az embernek az *emberiesség* álláspontjára való felemelésére.

E felemelés azonban csak akkor sikeres, ha ez alaperők különbségeik dacára harmonikus egységet alkotnak.

Harmonia, összhang nincs harmonizáló tényező nélkül. E harmonizáló tényező az *érzelem*, illetőleg az érzelemben adott feltétlen *érték*: a *hit* és a *szeretet*.¹⁵

Az érzelem a benne adott hit és szeretettel emberi lelki életünknek primum movense, első mozgatója, és pedig épp úgy idő vagyis pszichológiai, mint logikai szempontból.

A *feltétlen érték* — bármi legyen az (mert a fejlődés különböző fokozatán különböző ez érték) — vonzalmunk, szeretetünk, bizalmunk, hitünk tárgya. Csakis az iránt *érdeklődünk*, azt kívánjuk teljesen, igazán megismerni: amiben értéket látunk, amit szeretünk, amiben megbízhatunk, amiben hiszünk. Az igazságra ezért is csak a szeretet vezet; mert csak a szeretet képesít minket arra, hogy önmagunk kívánságairól, előítéleteiről lemondjunk s így teljes hittel studiumunk tárgyába egészen elmélyedjünk s így azt megismerjük. S viszont csakis azt kívánjuk *érvényre emelni*, létesíteni akár munkában, akár művészi alkotásban, amit igazán értékesnek tartunk, amit szeretünk, aminek eredményes voltában hiszünk. Így mondhatja Pestalozzi a szívet és annak értékeit, a hitet és a szeretetet, az emberiségre irányuló összes erőink mozgató, elevenítő szellemének. Az ember e szelleme, így szól Pes-

¹³ Ugyanott IV. köt., 225. l.

¹⁴ Reden an mein Haus, 1818 jan. 12-én tartott s P. törekvéseit kiválóan jellemző. Ugyanott XIII. köt., 184—185. l.

¹⁵ Ugyanott IV. köt., 225. l.

talozzi: „nem markában (kéz = akarat), nem agyában (intellectus = értő irány) rejlik“, hanem — amint Pestalozzi folytatja — az ember „minden erőinek egyesítő eszköze, tulajdonképi ereje hitében és szeretetében rejlik. A szív és ezzel a hit és szeretet az ismeretnek és a képességnek (Können), a tudásnak és a cselekvésnek *szent egyesítő pontja*, ami által ezek az erők a valódi *emberiesség* erőivé, igaz *emberi* erőkké válnak; azt állíthatom, hogy erőink egész emberiességi szelleme a hitben és a szeretetben rejlik... A szívnek erői: a hit és a szeretet az emberre nézve ugyanaz... mint a fa növése nézve a gyökér.“¹⁶

A szívnek, az érzelemnek ez elve mozgató (primum movens) jelentőségét Pestalozzi még a lelki erők *fejlődése* szempontjából is igazolja, és pedig a következőképen: „A gyermek már régóta hisz és szeret, mielőtt gondolkozna vagy munkálkodna. Hisz és szeret — bár egyoldalúan, de egyoldalúságában mégis erejének *teljességével*; hisz és szeret, még mielőtt gondolkodó és alkotó erejének első nyomai mutatkoznának. Anyja iránti hite és szeretete értelmi és akaratú létének legnagyobb aléltsága mellett eleven, erőteljes, tántoríthatlan, s bár módja csak érzéki, de mégis tökéletes. A természet menete így nyilvánvalóan *alárendelte* az értelem és akarat képzését a szív képzésének s kell, hogy ez az alárendelés és egymásutáni-ság az ember művelődése minden fokozatán, a bölcsőtől kezdve fennálljon. Kell, hogy az ember (szellemileg) értelme és akaratú a hit és szeretet szolgálatára fejlődjön és képződjék, ha feladata az, hogy képzése által nemesüljön és boldoggá (befriedigt) váljék.“

„Ez Istennek az értelemre, az érzelemre és az akaratra vonatkozó rendje, amelynek benső egységéből az emberiesség, azaz az ember természetét valóban megnyugtató élet származik. Kell, hogy Isten e rendjének hódoljon a nevelés művésze a családi, a nyilvános, a polgári és a magánéletben. Ez alárendelésből származik az ember igazi, földi és öröküdvé.“¹⁷

Pestalozzinak az emberi lélek alaperőire vonatkozó ez elmélete sem antikvált. A legújabb időkig uralkodó intellektualisztikus (Herbart)¹⁸ és majd ezután voluntarisztikus (Wundt) elméletekkel szemben mindinkább érvényesül az *érzelmi* alapon nyugvó *értékelő elmélet*. (Posch nálunk, de kül. Feldegg iratai.)

¹⁶ Az 1818 jan. 12-i beszéd ugyanott XIII., 173. l.

¹⁷ L. Lienh. és Gertr. ugyanott IV., 226. l.

¹⁸ Herbart a nevelésnél, midőn az *érdeklődést* helyezi a középpontba, kombinálja az intellektualis elméletet a voluntarisztikus-sal, a kiegészítést követelő tudásban. Követelést nem képzetek kvantumára, hanem azok *értékére* vihetjük csak vissza.

Pestalozzinak ez érzelemelmélete hivatott arra, hogy első sorban a nevelés ügyét és ezáltal társadalmi és állami életünket is reformálja.

Ez elméletnek követelménye, melyet elsősorban a nevelőkhöz intéz:

α Minden szeretettel, hittel végzendő,

β és ez alapon a lélek alaperői összhangzóan fejlődnek!

ad α. Mindent szeretettel, hittel! Ez legyen határozó éppúgy a *tanulóra*, mint a *tananyagra* nézve. A növendéknek nem a szava vagy a külső viselkedése a határozó, hanem: az ő lelke, az ő egyénisége. A szeretet önmegtágóan, előítéleteiről, indulatairól lemondva, csak a növendék lelkét, egyéniségét nézi s abban is nem a rosszat, hanem a jót, a gyermek jobb *Énjét keresi*, s ha azt megtalálta: ezt igyekszik bizalommal, sohasem lemondóan, teljes hittel fejleszteni. Minél inkább fejlődik a gyermekben a jó, annál inkább gyöngül a rossz. Ha szuggeráljuk néki azt, hogy alapjában jó — jó is lesz: míg ha folyton ellenőrizzük és korholjuk — elzárkózottá, konokká, rosszá válik. Csak az angyali úzi el az ördögít. Ahol szeretet van: ott van élet, ott van öröm, derűtség, hit, remény, optimizmus; ott a tanterem még a legsötétebb napon is nap-sugaras.

Azért is mindent szeretettel, hittel! Ez vonatkozik nemcsak a *tanulóra*, hanem a *tananyagra* is. A tananyag — ez is egyéniesítendő. Nem a könyvben, hanem a tanító lelkében, egyéniségében éljen szabadon, élénken s így éltetően. Szeretettel, művészi módon, azt egyéniesítve kezelje a tanítás anyagát, azt csak a legszebb példányokban bemutatva. Ne kicsinyeljen semmit, még az utolsó betűt sem. Az egyes betűben is egészen sajátos egyéniséget lásson, minden vonását utánélve vonja meg s vonassa meg. Ha a tanuló ezt teszi: érzi azt, hogy ennek a kis betűnek, mint ily egyéniségnek is van létjogosultsága; s ezért igyekezni fog ezt meg nem sérteni. Írása pedig ezzel jó lesz.

A *történet* is *egyéniesítve* lépjen drámai élénkséggel a tanuló lelke elé. Ám bámulja meg a halált is megvető bátorságot: de tanulja meg mind inkább értékelni a legnagyobb bátorságot, kitartást és martiriumot is csak akkor, ha ez a *sajátos emberi szellemi értékeknek*: az igazság, a jog, a szeretet és hit, a produktív munka és művészet szolgálatában áll. Nem a gyűlölet és irigységnek hódító és bosszútálló *harcai*, hanem a sajátos emberi kultúrák, a szeretet és hit *erejében építők alkotásai* lépnek minél magasabb fejlődési fokon annál inkább a tanítás előterébe.

ad β. Pestalozzinak különösen a nevelőkhöz intézett második követelménye az, hogy a nevelésnél a sajátos emberi alap-

erők a szeretet erejében együttesen összhangzóan fejlesztésenek.

Pestalozzit ennek hangsúlyozására különösen élettapasztalatai, kísérleteinek szomorú kudarcra indította. Nemes lelke ennek okát nem másokban, hanem csakis önmagában kereste. 1808-i újévi beszédében¹⁹ önmagát ítéli el, önmaga fölött mond halotti beszédet; hattyúdalában (Schwenengesang)²⁰ pedig moll-akordokban végig vonul e komor szavak témája: „Céljaimnak útjába állott a kiképzett gyakorlati ügyességek teljes hiánya s az az örült aránytalanság, mely akaratom tág köre és erőm korlátoltsága között fennáll.”²¹ Igaza van Pestalozzinak: nem elég a tudás — a megértettet érvényesíteni is kell; nem elég az egyoldalú befogadás — szükséges a mi bennünk levő értékeket munkában, műalkotásban kihelyezni; kell a teljes emberiesség megvalósítása érdekében a szeretet és hit által ihletett egyensúlyozása az értelmi és akarati tényezőnek, a tudás és az alkotás különböző irányainak.

III. S e nevelés nem lehet egyes szerencsések kiváltsága. Emberiességre kíván Pestalozzi nevelni. Ezért is minden embernek van *joga* e neveléshez, mivel ember; viszont pedig az igaz embernek s a valláserkölcsi alapon álló társadalomnak *kötelessége* alkalmat adni e joga élvezésére. Pestalozzi látta Zürichben, hogy a város miképen használja ki, teszi tönkre a vidék népét; látta Zürichben a patriciusok zsarnokságát a város népével szemben; de másrészt látta anyai nagyatyjánál, a vidéki derék lelkésznél, hogy *egy* ember, a lelkész, miképen emelheti községe erkölcsi és szellemi színvonalát; s azonkívül maga is tapasztalta a szegénység, a megvetettség és a szánakozás kínjait. „Egész életemben — írja Pestalozzi —, úgy mint ma (1801) sem akarok mást, mint a nép javát, amelyet szeretek és amelynek nyomorúságát érzem, amint azt kevesen érzik, mivel szenvedéseit vele viseltem úgy, mint azt kevesen viselték.”²² E részvétben és a szereteten alapuló segélyezésben látja Pestalozzi az üdvözítő szellemében végzett istentiszteletnek lényegét.²³ De azt is tudja, hogy „sem az állam, sem az egyház igazi javulást nem teremthet, ha maga a nép nincs az önsegélyre képesítve.”²⁴ *Nevelni* kell ezért a népet, a nép gyermekeit; azokat pedig, akik a jó útról letértek, züllésnek indultak: *javítani*, a bukottakat felemelni, és

¹⁹ Ugyanott XIII. köt., 17. l.

²⁰ XIV. köt.

²¹ Raumer: Geschichte der Pädagogik II. 387. lapján idézi Pestalozzi műveiből.

²² Lienhard és Gertrud II. kiadásának bevezetésében. Különben F. Seyffarth kiad. Pestalozzi összes művei.

²³ Ugyanott 105. 136. l.

²⁴ Ugyanott IV. köt., 7. l.

pedig a gyermekeket nevelni a *családban*, a züllés útján levőket javítani az intézetekben.

Ez utóbbiakra nézve mondja Pestalozzi: „Nincs nagyobb Istentisztelet, sem embertisztelet, mint az a szívesség, mellyel oly emberekkel szemben viseltetünk, kik önhibájuk által tévesztve, gyalázat által lealacsonyítva, büntetés által elvakítva — úgy mint a legvéresebb betegek — erőszakosan feldőlt természetük és elpusztított létük helyreállítása érdekében mindenkinél inkább szorulnak kíméletre, emberiségre és szeretetre.²⁵

A szeretet mellett pedig a munka, a *földművelői és ipari* munka a felemelő, javító tényező. A munkának látható eredménye a dolgozónak önrizetét, önmegbecsülését felkelti s mások által való megbecsültetésének és így az elveszett becsületességének a vágyát, törekvését kiváltja. A szeretet és a munka e tévútra került bukottaknak megváltója. „Még az összes fogházak és fegyházak is, Pestalozzi követelménye szerint, végső céljuknak megfelelőleg úgy szervezendők, hogy visszavezessék a foglyokat a kötelesség, s mind annak átérzésére, ami szép, nemes és jó.“ „A foglyokat fogságuk idejé alatt a szabadságra kell nevelni s a kiszabaduláskor továbbra is gondozni.²⁶

Pestalozzi a szegények és züllésnek indulók részére Neu-hofban és később Stanzban ily szellemű javító-nevelő intézményt létesített; de gyakorlati érzékének hiánya miatt csak vagyona, testi és lelki egészsége s így magának az intézményének tönkre jutása árán. Szava és műve azonban él eszményi alakban az összes kultúrnemzetek s nevezetesen Pestalozzi hazájának ily szellemű intézményeiben.²⁷

²⁵ Pestalozzi összes művei. II., 263. l.

²⁶ Ugyanott VII., 185. és 184. l.

²⁷ *Luzernben* — a Pilátus hegyóriással szemben fekvő lankás hegyoldalon terül el — fal által el nem kerítetten Meyer mezőgazdasága. A munkások a társadalom eltévelyedett ifjai, az előmunkások okleveles tanítók. Egy családot alkotnak, együtt dolgoznak vagy kinn a gazdaságban, vagy benn a műhelyekben; de minden nap folyik az iskolázás, a tanítás is. A teljesen javultnak megfelelő elhelyezéséről gondoskodik nevelő atyjuk, ki a távolba, Amerikába, Ausztráliába kerültekkel is fenntartja levelezés útján a szeretet viszonyát. Nagy szekrényének alfabetikusan rendezett ládáiban mutatta be nékem a legélénkebb levelezés bizonyítékait. Kérdemre, hogy nem fordul-e elő, tekintettel a gazdaságnak fallal való el nem kerítettségére, egyesek megszökése? A jó katolikus Meyernek felelete az volt: Igenis előfordul az is; de a szökevények 2—3 nap múlva önként visszajönnek; de ott lent Luzern városában papok vezetése mellett fenntartott, magas fallal bekerített javító-intézetből is megszöknek, ezek azonban önként vissza nem térnek. Nem a tekintély, nem a külső kényszer, hanem a szeretet a legnagyobb hatalom. — E gazdaságban működő tanítókat pedig a

Hála Istennek, mi is haladunk e cél felé!

Bajunk azonban, hogy mindent az államtól várunk, holott a szeretet munkássága éppen Pestalozzi szerint is elsősorban egyéni és társadalmi tényezők, autonóm községek, de különösen a szeretet szolgálatában álló vallásfelekezetek feladata.²⁸

IV. Fontos a szociális bajnak gyógyítása, az eltévelyedetteknek jó útra terelése, javítása: de sokkal fontosabb, sőt a *legfontosabb szociális feladat az ép, egészséges társadalom s állami életnek megteremtése*. Ennek pedig megteremtője az egészséges, ép, etikai értékektől a szeretet és hit *szelleme által áthatott család*. A család a társadalom összejtje; azért is amilyen a család, olyan a társadalom s amilyen a társadalom, olyan az állam. Egyetlen egy pedagógus sem tulajdonított olyan feltétlen jelentőséget a családnak, nevezetesen az anyának, mint Pestalozzi. „Hazám! — így szól —, ami vagy, azzá atyáid által századok óta és hosszú idő óta gyermekeid által megörzött áldott *családi otthonod szent erejében lettél*. Hazám! ami vagy — nem királyaid kegyelméből, nem a hatalmasok hatalmából, nem böleseid bölcseségéből, hanem családi otthonod, családi életed fenséges ereje által lettél.”²⁹

községek, egymással versenyezve, előszeretettel választják meg tanítóikul.

A *Zürichi-tó* északi lejtőjén elszórtan épült villák közt nagyszámú gyárak is állanak. Ezek közül 3 selyemgyár és 4 cipőgyár Appenzelleré, aki évekkal ezelőtt mint parasztfiú gyári munkás, majd gyártulajdonos lett. Meggazdagodott. „Lehetetlen, hogy Isten áldása csakis reám szakadjon; a pénz egyrésznest én csak kezelője vagyok.” Minden gyár mellé ezért is internátust épített. A selyemgyár mellettibe eltévelyedett leányokat, a cipőgyár mellettibe eltévelyedett fiúkat fogadott be. Minden internátus élén az anyát helyettesítő nő áll s mellette két tanító foglalkozik a fiatal bűnösökkel mentorként *egyenileg*, a fiatalok sajátos tehetségeit különösen fejlesztve. A fiatalok naponta néhány órát a gyárban dolgozva töltenek. A többi idő a szellemi, de a testi erők fejlesztésének van szánva. A harmadik év után ünnepélyesen bocsáttatnak el a megjavultak. Jelen voltam ez ünnepélyen a 7 gyár központi, a szép román stílusú templomuknak helyén. Gyönyörű látvány volt, amidőn e napsugaras reggelen, meghatározott időben a 7 gyár ifjú serege zászló alatt, énekar és az ifjak zenekara kíséretében e központba vonult s itt az Appenzeller családot, a meghaldogult alapító gyermekeit és unokáit és az ünnepély vendégeit vidám „Grüssi“-vel és bizalmas kézszorítással fogadta. Appenzeller veje, a gyári munkások papja, a templomban megható beszéddel búcsúztatta el a távozókat. Mindegyiknek meg volt már a tehetségének megfelelő helye, többen közülök tanítói pályára léptek. S azután következett szabadban a lakoma, a játék, a körtánc, az ének, a zene. Nem volt ott gazdag, sem farizeus: mind-mind a szeretet által örybefűzve egy családot alkottak. Mily öröme, mily végtelen öröme lett volna Pestalozzinak. Ezt akarta ő! Ebben dicsőül meg az ő szelleme.

²⁸ Ugyanott XII. köt., 132—136. l.

²⁹ Ugyanott XII. köt., 55. l.

Igenis a család által, mert a család mindazon alaperők otthona, melyeknek kifejtése a sajátos emberi: az emberiség; mert a családban Pestalozzi szerint a *szeretet*, mely mint az Istenség örök kiáramlása mi bennünk trónol,³⁰ természetesen, közvetlenül, minden számítás és mesterkedés nélkül az *anyában* él, s mint ilyen az alaperőket egységes harmonikus kifejlésre képesíti. Ezért is „fontos, hogy nevezetesen az anya, csecsemője iránti izzó szeretetében és annak ápolásában érvényesülő kimeríthetetlen erejében... az emberi természetbe oltott sajátos *isteni erőt* lásson, amelynek erejében arra képesül, hogy gyermekében születésétől kezdve teremtsen meg az emberi természet összes arravalóságainak és rúgóinak fenséges isteni egységesítő erejét: a hitet és a szeretetet, az emberiség isteni nevelési elvét.”³¹

Ott, ahol a szülő, nevezetesen az anya az anyaságot Isten-től áldott állapotnak látja, s ahol az anya gyermeke iránti végtelen szeretetében Istennek mindenek fölött győzedelmeskedő erejét alázattal érzi: ott Pestalozzi szerint az anyját szerető gyermek is anyja szeretetében kéri Isten szeretetét, s anyját szeretve szereti Istent s anyjának engedelmeskedve — engedelmeskedik Istennek. Az anya iránti szeretet így felmagasztalódik Isten iránti szeretetté s az anya iránti engedelmesség Isten iránti engedelmességgé,³² úgyhogy a velünk született vallás³³ az anya végtelen szeretetének hatása alatt lesz tényleg az emberiség bizalomteljes *gyermeki* érzése az Isten-ség *atyai* érzésével szemben.”³⁴

Ott pedig, ahol az anyában a gyermeke iránti szeretet ily *isteni* erővé válik: ott az anya önzően a világgal szemben el nem szigetelődhetik; ott ő is átéli a környezetében, nemzetében érvényesülő kulturális életet,³⁵ de nem bocsátja be családi szentélyébe emez élet bűneit, eltévelyedéseit, úgyhogy a család, a nemzet, az emberiség igaz értékeinek, eszményeinek kultuszhelyévé válik, az igazság és igazságosság biztos győ-

³⁰ Ugyanott XIII köt., 35. l.

³¹ Ugyanott XIII. köt., 206. l.

³² Ugyanott XII. köt., 33. stb. l.

³³ L. Raumer: *Gesch. d. Päd. II.*, 380. l. Pestalozzi „Abendstunden“ idézeteiben. E gondolat már Tertullianánál meg van: *anima a natura christiana*.

³⁴ Pestalozzi összes művei. XII. köt., 33. l. Hadd álljanak legelőbb itt Pestalozzi e szép szavai: „An die Unschuld“. „Ime lásd miképen fejlődött ki egyszerűen és kedvesen az anya iránti szeretetből az Isten iránti szeretet; az anya iránti bizalomból Isten iránti bizalom; az anya iránti hitből Isten iránti hit; miképen magasztosul fel a gyermekben az anya karjai közt nyert emberi pihenés Isten karjai közt nyert mennyei pihenéssé.“ XII. köt., 33. l. L. a folytatását is jegyzetben.

³⁵ Pestalozzi összes munkái. IV. köt., 9. l.

zelmi hitének, a teremtő optimisnak szeretettel ápoltt tűzhelyévé. Az isteni szeretet által ihletett család, továbbá egy magasabb rendű *erkölcsi*, akarati képzésnek is iskolája. Az a gyermek ugyanis, aki szüleit igazán szereti, s így önzetlenül él szülei lelkében — őszinte örömmel engedelmeskedik szüleinek s örömmel vesz részt a házi munkában. Az ily családban tehát elemi, eszményi módon és egészen természetesen fejlődnek ki a sajátos emberi alaperők a hit és szeretet erejében harmonikus módon; s alapjában magában a családban meg van valósítva a nevelés feladata: az *emberiességre való képzés*.³⁶

Itt, az anya által őrzött, ápoltt és fejlesztett szentélyében győzi le Gertrudnak szíve és imája, valamint a gyermekek jósága a tévútra sodort férjnek és apának rossz hajlamait; itt, a megalkuvást nem ismerő eszményi világban, itt nyer erőt, biztatást, hitet a közpályán működő, a létező viszonyokkal nem egyszer megalkudni kénytelen férfiú is. Az anyának, a nőnek ez a képe lebeg Pestalozzi szeme előtt, midőn róla ez aranyzavakat mondja: „Igen szeretnék a nőről (az anyáról) sokat beszélni, pedig oly keveset mondhatok róla, holott a gazfickókról (Schelmenbande) oly sokat mondhatok. Mégis szeretnék a nőre (az anyára) vonatkozó oly képet találni, amely őt élénken szemed elé állítja s felejtethetlenné teszi mindenkorra az ő csendes munkálódását. Sok az, amit róla mondok, de nem átallom ezt elmondani. Istennek napja úgy mint ő halad reggeltől estig pályáján; szemed nem látja *egy* lépését sem, füled nem hallja futását. De leáldozása alkalmával tudod azt, hogy újra felkel s tova működik, hogy melegítse a földet mindaddig, míg annak gyümölcsei meg nem érnek. Nagy az, amit mondok, de nem röstellem azt elmondani. A földünk fölött termékenyítőleg lebegő napnak, e nagy anyának képe — Gertrudnak képe s minden oly nőé, ki ott-honát Isten szentélyévé avatja és férje s gyermekeiért élve, a mennyországot kiérdemelni.”³⁷

Ez a kép lebeghetett Brunsvik Teréz grófnő szeme előtt már akkor, midőn 1808-ban Pestalozzinál Iffertenben időzve Pestalozzi ő előtte esti órában „hazájához intézett himnusz-szerű szózatát“ lelkesülten felolvasta, amelynek hatása alatt Brunsvik Teréz térdre borult s hazájára gondolva, sírva fakadt. Ez a kép lebegett szeme előtt, midőn Wertheimnek Skóczia kisdedővókról szóló művét olvasva Pestalozzi előtt, jegyezte meg: „ez való a nőnek.“ Ez a kép kísérte őt hazájába

³⁶ 1818 jan. 12. „An mein Haus“. XIII. köt., 224—225. l.

³⁷ L. Lienhard és Gertrudban: „Ein Stück aus einer Leichenpredigt u. wie eine Frau sein soll.“ Seyffarth-kiadás. II. köt. 60—61. l.

azzal a határozott szándékkal, hogy ő itt „idegen gyermekek anyja“ legyen; s akkor, midőn ily irányú törekvéseit a Metternich-i szellem hatása alatt nem csak a király, hanem a palatinus is, mint jakobinusok nevelését elgáncsolta, s őt a magyar vezető férfiak közül csakis Kossuth Lajos támogatta — ő, a grófnő, e kép varázserejének hatása alatt határozottan kijelentette: „kisededóvokat (Kleinkinderschulen) kell létesítenünk, s ha ezért keresztfára is feszítenének, még a keresztfáról is azt hirdetem: kisededóvokat kell létesítenünk.“ S ő, e bámulatos nő, létesítette is azokat. 1845-ben Teichengraber-Tavassyhoz intézett sorokban hivatkozhatik arra, hogy 60—70 ily kisededóvó, ily angyalkert már létesült és 6000 gyermek talált azokban otthonra.

Ex oriente lux: — Keletről nyugatra, Brunsvikék tanácsával, támogatásával terjedt ez az intézmény mind tovább.

S most — oly gyászos napok után, az emberiesség érzelmeit feldúló, a család kötelékeit meglazító, a társadalmi ellentéteket fokozó háború és összeomlás után: a szülők, az anyák jönnek — egy fennkölt lelkű férfiú előadásainak hatása alatt a Gyermektanulmányi Társaság körébe, hogy *itt* sajátos hivatásuk nagy jelentőségétől áthatva, nyerjenek felvilágosítást, indítást gyermekeik természetének és fejlődésének megfigyelésére nézve és buzdítást, erőt a szövetkezés alapján szülői, anyai feladatuk megoldása érdekében.

Pestalozzi a szülőket, s nevezetesen az anyákat kereste fel Lienhard és Gertrudjával — *Wie Gertrud ihre Kinder lehrte* —, Kristof und Else — *das Buch die Mütter* — műveivel, hogy *érdeklődést keltsen* bennük hivatásuk iránt: s íme most itt a szülők, az anyák szent *hivatásuk tudatában* keresik fel a pedagógusokat a végett, hogy e hivatásuknak minél *alaposabban* és lelkiismeretesen meg is felelhessenek.

Mily öröme lenne Pestalozzinak, ha ezt látná!! Mi pedig szülők és pedagógusok *egy* értelemben, szívünkben egyesülve tesszük le kegyeletes érzelemmel örök hálánk koszorúját annak sírjára, ki a családnak, az anyának mindenható jelentőségét a jövő nemzedékének igaz emberiességre és ezzel igaz boldogságra való nevelésére nézve oly meggyőző, mindenkorra kiható isteni erővel megalapította.

Ennek tudatában száll fel esdő imánk, hogy a szeretet egyik legnagyobb apostolának szentelt megemlékezésünket tegye áldásossá reánk és hazánkra nézve a szeretet Istene, mennyei atyánk — Amen.

Akaratfejlődéstani típusok.

Írta: CHATEL LUJZA.

Megfigyeléseimet 18 tanulón végeztem (átlag 8 évesek). Közöttük 8 fiú és 10 lány. Valamennyien az Új Iskola harmadik osztálya tanulói voltak.

Figyelmem a következőkre terjedt ki: először is az akaratműködés megindítóját, a *vágyat* vizsgáltam, ennek motívumait, erejét; azután az *elhatározás* létrejöttét, megbízhatóságát, végül megfigyeltem az *akarat magatartását* a munkában. Az akarat magatartására vonatkozólag a következő tulajdonságokat vettem szemügyre: 1. Mi vezeti a gyermeket munkájában. 2. A dolgozás módja (koncentrált vagy szétzört). 3. A kitartás. 4. Az önbírálat. 5. A munka tempója. 6. Végül kiterjesztettem figyelmemet a gyermek erkölcsi akaratára is (önfegyelmzés, belátás).

A fejlődéstani típus elnevezés nem egészen helyes, mert nem csupán fejlettségi fokokról van itt szó, hanem egyéni színeződésű különbségekről is. Mindamellett mindenik típus egy-egy fejlődéstani fokot képvisel a 8—9 éves gyermekek között. A diszciplinális akaratot vesszük e megkülönböztetés alapján a legmagasabb nivónak. E nivót nem az akarat erőmennyisége, hanem neveltsége adja meg. E neveltségen az akarat feszültségek állandóságát és tudatosságát értjük. Ennek létrejötté a gyermek belsejéből kiinduló diszciplináló képesség folytán lehetséges. Tehát nem olyan diszciplinált akaratról beszélünk, mely az iskolai kényszer nyomása alatt ilyenmű. Ez sokszor látszólag tökéletesebb, de tulajdonkép nem belsőből kiinduló, tehát korántsem oly értékes.

I. *Impulzív típus.* Tapasztalásom szerint az *alacsonyabb akarat* fokhoz tartozó gyermekek akaratának felkeltője a *vágy*, amely igen erős és hirtelen fellobbanó, az akarat tisztán a hangulat, felkeltett érzelem eredménye. A gyermek a cselekvés célját nem keresi. Pl. számtan-példánál maga a számolás az érdekes, nem az eredmény. Egyik gyermek csak azért, hogy a táblánál számolhasson, mindennap jelentkezik, hogy nem érti. Vágy él bennük a cselekvés mint cselekvés után. A vágyban tehát elsősorban az *erők működésbe-helyezésének* motívuma szerepel. Ezért ezen gyermekek vágya erősebb a rövid, erőfeszítést nem kívánó cselekvések irányában, melyek a cselekvés kellemes érzését adják, s vágyukat kielégítik.

Másodsorban erős a vágyban a *szereplés motívuma*. A gyermekek a produkálás látszatát akarják kelteni mások és maguk előtt; ellenben kevésbé szerepel a tartalmuk kifejezésének motívuma.

Vágyuk kielégítésére mindent megtesznek, s ilyenkor a

legesekélyebb önfegyelem sem mutatkozik, jóllehet ebben az irányban állandóan s erősen igyekeztem rájuk hatni. Súlyokat mérlegelni, a táblán színesen aláhúzni valamit, mindez mulatságos, könnyű, nem munkaszerű cselekvés, igen vágyód-
nak utána.

Az *elhatározás* általában könnyen és gyorsan jön létre. Ez impulzív, hangulati jellegű, de nem megy mélyebbre. A vágy felébredése tulajdonképpen már elhatározás náluk, mert ezt a legesekélyebb megfontolás sem előzi meg. A tanító által felkeltett elhatározásokban csakis a kívülről jövő hatás szerepel mint tényező, a belső tartalmi hozzájárulás minimális, ezért igen könnyen befolyásolhatók. Sohasem megbízható az akaratuk. Pl. mikor kiosztom a kivágandó papírkielők munkáját, rögtön lelkendezve jelentkeznek, de az eredmény sokszoros későbbi unszolgatás segítségével jön csak létre. Érdeklődés esetén váltig hangoztatják, „nekünk még van odahaza“, vagy „én megcsinálom a rajzot, megtanulom a szerepet“, de mint mondom, az ilyen elhatározásokból nem lesz semmi.

A *gyermek akaratának magatartása a munkában*. Mintahogy a vágyban az erők megfeszítés-nélküli működésbetétele és a szereplés, ill. a cselekvés élvezése a főmotívum, úgy a munkában magában külső célok vezetnek. A produkálásnak elismerése, a többiekkel versenybe-állítása a vezető. Erős motívumként szerepel néha a mélyen gyökerező szubjektív érdeklődés. Tehát egyrészt külső, önző célok, másrészt szubjektív érzelmek vezetnek. Ennélfogva a kötelességtudás kevésbé van kifejlődve, mert ez már állandó koncentrációt kíván.

Jellemző erre az akarattípusra egyrészt a hangulat által felkeltett megindulásnál a nagy buzgalom és nekirugaszkodás, az akarat részről pedig a határozatlanság, változékonyság; az elcsüggedés, mely a hangulatot lerontja, s ilyenkor az öntudatos akaratmegfeszítés, önfegyelem teljes hiánya. Mindennek eredménye a satnya produkálás. Másrészt jellemző, hogy akkor, ha nem érzelmi megalapozású a munka, az akarat teljes passzivitásban marad. A gyereket a nehézségek megijeszítik, kijelenti: „nem tudom“.

Előfordul, mint említettem, hogy erős szubjektív érdeklődés, és az illető munkához való tehetség esetén, hogy az akarat erősen és állandóbban is képes megfeszülni. A gyermek ilyenkor valóban produkál is. Ezek a megfeszülések is csak időnkintiek, s hamar lankadnak. Tehát a kitartás még ezeknél a munkáknál is hiányzik. Pl. egyik gyermek mindig rendszertelen munkájú. Erős érzelmi érdeklődés köti a kis kertjéhez és a „verset írni“ ambíciói netovábbja. Ez a gyermek úgy a kis kert megmunkálása, valamint a fogalmazások terén erős akaratot fejt ki. Tehát a pozitív erőkifejtés módját

ismeri. Ellenben, amint arról van szó, hogy lustaságát, szórakozottságát legyőzze és oly munkát végezzen, melyhez nem fűzi passzív érzése, csődöt mond, s nevelés szempontjából igen sok türelmet kíván.

Jellemző ezeknél a gyermekeknél, hogy a dicséretet feltétlenül elvárják, önmagukkal könnyen megelégedznek s érdekeiket szeretik társaik előtt emlegetni. Mindez az önkritika gyengeségére, kevés tudatosságra vall. E gyermekek *munkatempója* a megerőltetés esetén lassú, mert az aktív figyelem hiánya lassítja a munkát. Ellenkező esetben gyors, de felületes. Könnyen kitérülnek. Jellemző általában a pontatlanságuk.

Megfigyeléseim alapján arra a megállapításra jutottam, hogy ezeknél a gyermekeknél nem az akarat mint erő hiányzik, csak az önfegyelmzésben fellépő *megfeszülés*. Oly módon, hogy a munka megkezdésekor elsősorban kényelemből és gyávaságból nem feszítik meg az akaratot, másrészt a kellő megindítás esetén nem tudják állandó feszültségben tartani azt. Ennek oka szerintem egyrészt velük született, másrészt az otthoni laza nevelés rossz hatása, mely ellen az iskola igen nehéz küzdelmet folytat.

II. *Érdeklődő típus*. Az akarattípusok következő fokát *érdeklődő, vagy-átlagos foknak* nevezem, mert az osztály legtöbb gyermeke ezen a fokon áll. A vágy itt is igen erős és hirtelen fellobbanó. Felkeltésében a kívülről jövő *hangulat* és az *érdeklődés hatása* erősen szerepel. De ez a hatás mélyebbre megy, nem szuggesztióként érinti őket. Már külső befolyás nélkül is képesek érdeklődni a munka iránt. De akár így, akár úgy, az *érzelmi elem* mindig ott van a vágy felkeltésében. *Belső tartalmuk* már koncentrált, úgyhogy ennek *kifejezése* utáni vágy is igen erős és sok cselekvésben ez a döntő motívum. Pl. a fogalmazások, rajzok terén mindig eredetiek, s azok a munkák, melyek az egyéni kifejezésnek szabadságot adnak, rendkívül nagy örömet okoznak nekik, s erősen serkentik őket. Erős még náluk az indokolatlan *cselekvésvágy* is. Mindegy mit, csak cselekedni! Aktív hajlamúak, temperamentumosak, csak úgy duzzadnak az életerőtől. Erőiket folyton működtetni szeretnék, de az előbbi típustól abban különböznek, hogy a *nehézségekkel való megküzdést* kívánják, ebben örömük telik. Kíváncsiak, hogy fog sikerülni munkájuk, s a „jól sikerülés“-t célnak tekintik. Tehát nemcsak működésbe helyezni, de *kipróbálni is kívánják képességeiket*.

A *cél* tudata még nincs meg világosan, nem is kell nekik. Nem föltétel, hogy az illető cselekedet valami újra rávezesse őket. A megismétlődő cselekvések éppoly értékesek szemükben. Vagyis a cselekvést nem mérlegelik. Csak ha a munka nagyon nehéznek ígérkezik, mutatkozik a bírálathoz.

Az *elhatározás* itt is könnyen és gyorsan jön létre, és

impulzív jellegű, de már mélyebben gyökerező, mint az előbbi típusnál. Gyakran teljesen öntudatos és előrelátó, ilyenkor megbízható is. A kívülről felkeltett elhatározásokhoz már hozzájárulnak belsőleg, de ha a befolyás erősen érzelmi, akkor szuggerrálhatóknak mutatkoznak. De ezt a módot kerülöm, mivel ezen elhatározások nem megbízhatók. A vágy felébredése még nem elhatározás náluk. Már mérlegelik, mennyi erőfeszítést, tudást követel a munka. Gyávaság soha se lép föl. Meglehetősen határozottsággal kezdik meg a munkát. Vagyis a megfelelő akarati feszültséget önmagukban létrehozzák, s ez a feszültség kevés esetben ernyed el, vagyis a gyermekek képesek koncentrált munkára.

Kérdés, mi serkenti őket? Ezek a gyermekek élvezetből dolgoznak jól. Jól esik nekik minden cselekvés, s már nemcsak a könnyű, hanem a küzdelmet kívánó munka is. Ezt a jólesést az érdeklődés okozza, a szoros, állandó belső kapcsolat, személyes szeretése az illető munkának. Ez sokszorosan kiváltja belőlük erőiket, s mindig a legerősebb mozgatója az akaratfeszítésnek. Ez magyarázza meg, hogy sok önálló munkát is képesek rendesen, koncentráltan végezni, mert a paszzió, az akaratkifejtés e hatalmas rugója van jelen.

Általában ennek a típusnak a koncentrációja sohasem teljesen tudatos, tehát még nem konstatálható a tökéletesen aktív figyelem. Amint a munka valami oknál fogva kevésbé érdekes, a koncentráció lelohad, és kitérülések fordulnak elő. Ennek megakadályozására pedig még nincs meg a kellő önfegyelmzés, s külső segítségre van szükség. Hullámzások a produkálásban szintén tapasztalhatók, vagyis nincs meg a kellő kitartás. Jellemző, hogy időnként (2—2 hó alatt) változik a megfeszülés.

A *munkatempó* gyors, nem részletező munkatípusúak. Hamar látni akarják az eredményt, amire nagyon kíváncsiak.

Önkritikájuk van. Nincsenek könnyen megelégedve önmagukkal. Szeretik társaikat is ellenőrizni. De ez az önbírálat nem állandó, nem tudatos, a tudatos önbírálatra rá kell őket vezetni. Ha nagyon tetszik nekik a munka, akkor erősebb az önkritika. A munka „jól elvégzésé”-re egyrészt a *szubjektív érzélem*, *kedv*, ennek hiányában a *versengés (érezélem)*, külső befolyás esetén *szintén érzelmi* indítóokok serkentik a gyermekét. Vagyis a belülről jövő kötelességtudás még nincs határozottan kifejlődve; *domináns eleme az akaratmozgatásnak az érzélem*. Ez nem azt jelenti, hogy nekik fogalmuk sincs a kötelességérzetről! De nem ez a fő!

III. A *kötelességérzésből akarati* típust is megtaláltam osztályomban. Ezek a gyermekek az akarat fegyelmzésére nézve a legmagasabb fokon állanak.

Az akaratműködést a vágy hozza létre. De a magasabb

fejlődési fokon a vágy irányító gondolat alá rendeltetik. S e gondolattól függ, hogy a vágy valóban létrehozza-e az akaratműködést. Ez az irányító gondolat jelen esetben a *kötelességtudás*, mely ezen gyermekek lelkében meggyökerezve, állandóan ott él. De lássuk a többi momentumot.

A vágy ezeknél nem oly erős, legalább is nem mutatkozik olyan impulzívna s nem annyira érzelmi jellegűnek, mint az előző fokon. Hogy az akaratot a munkához szükséges feszültségbe helyezték, nincs szükség érzelmi megalapozásra. Ott él bennük az érzés: „Én most dolgozom, nekem a munkámat a lehető legjobban kell csinálnom, én másképen nem is tudok“. Ez már a magasabb kötelességérzés, melyet a munka és önmaguk irányában éreznek. A munka *célja*, az előző típussal ellentétben, már világosan áll előttük: „Mindent a lehető legjobban elvégezni“. Így ha csúnyán írtak, újra önként megcsinálják a feladatot. A legapróbb részletekig gondosak. Már különbséget tesznek cselekedet és cselekedet között, még pedig abból a szempontból, valami problémát old-e meg, valóban próbára teszi-e képességeiket? A már tudott cselekedetek gyakorlása nem öröm nekik, mint az előző típusnak.

Ezeknek a gyermekeknek az elhatározása nem jön könnyen és hamar létre. Önállóan fontolgatnak. Egyiknél gyorsabb és biztosabb, másiknál lassúbb, ingadozóbb az elhatározás, aszerint, mennyire vannak tisztában képességeikkel, s mekkora az önbizalmuk. De minden esetben megbízhatók. Amit elhatároztak, azt keresztülviszik. Ezt tapasztaltam „a nem kötelességszerű“ feladatoknál és minden megbízatásnál.

Az akarat magatartása a munkában. A munkában mindig föltétlen koncentráció, aktív figyelmet, önfegyelműzést tapasztaltam. Soha sem térülnek ki, mindig belemélyednek a munkába. Mindvégig egyforma kitartással dolgoznak. Ha valamely munka iránt különösebb az érdeklődésük, a rendnél sokkal többet képesek produkálni. Az előző típusnál az érdeklődés nincs arányban a fegyelműzettel akaró képességével, az akarat nem aknázhatja ki az érdeklődést, tehát a produkálás csekélyebb.

Önkritikájuk fejlett, állandóan figyelemmel kísérik munkájukat, nincsenek egykönnyen megelégedve. „Én sokszor úgy összeszidom magam és még sem tudom szebbre rajzolni.“ „Ez csúnya; amit most csinállok, az sokkal szebb lesz!“ Törik fejüket új, jobb megoldásokon. S ezt az ambíciót mutatják a nekik legérdekesebb munkák iránt, de a másolási feladatoknál is, amik iránt érdeklődést nem érezhetnek. Ebből is látszik, hogy az akarat mozgatója a magasabbrendű kötelességérzés. S ezt az érzést eleven, momentán benyomás nem lendítheti ki vezető szerepből.

Kármán Elemér †

Írta: MÁDAY ISTVÁN dr.

1927 február hó 20-án, mintegy tízévi betegeskedés után halt el Budapesten dr. *Kármán Elemér* nyug. törvényszéki bíró, a kriminálpedagógia egyik megalapítója.

Kármán Elemér 1876 április 28-án Budapesten született, mint *Kármán Mór*nak, a nagy magyar pedagógusnak elsőszülött fia. Miután az atyja által irányított Mintagymnasiumot elvégezte, jogi pályára lépett. Fejlődésére három férfiú volt a legnagyobb hatással: *Kármán Mór*, *Horváth Boldizsár* és *Hans Gross*. Atyjától örökölte és tanulta egyrészt az univerzális szellemet, amely arra készítette, hogy az embert mint egészet tekintse és az ember megismerésére minden létező tudományt polihisztorként használjon fel; másrészt az etikai irányt, mellyel minden tevékenységét, egész életét erkölcsi célok szolgálatába állította. *Horváth Boldizsár*, kinek *Kármán* magántitkára volt, csak megerősítette a fiatal jogászt abban, hogy jogtudását erkölcsi eszméknek rendelje alá, továbbá abban, hogy a büntetőjogot a szociológus szemével nézze. *Hans Gross*, a gráci egyetem tanára, kinek szemináriumában *Kármán* hosszabb ideig dolgozott, a lélektani módszereknek a bírói és ügyészi ténykedésben való alkalmazásáért küzdött s így tanításai *Kármánnál* termékeny talajra találtak.

Kármán mint törvényszéki jegyző, mint vizsgálóbíró, majd mint királyi ügyész működött több vidéki városban (Szentgotthárdon, Szombathelyen, Nagyváradon stb.). Mindez azonban csak előkészület volt. Tulajdonképeni hivatását csak 37 éves korában kezdhette meg: 1913-ban, mikor Magyarország, az európai államok közt mint második, megalkotta a Fiatalkorúak Bíróságait. Ebben az időben *Kármán Elemér* volt az egyetlen bíró az országban, akinek jogi tudása mellett megvolt a pedagógiai hivatottsága is, amely a jó gyermekbírónak legfontosabb tulajdonsága. Így lett *Kármán*, mint az erzsébetfalvai Fiatalkorúak Bíróságának vezetője, ezen fontos nemzetmentő intézménynek legjobb gyakorlati megvalósítója és kollégáinak mintaképe. Nagyszerű szervezőképességével, határtalan munkakedvével, kifogyhatatlan türelmével és emberszeretetével 200.000 lakosú, többnyire gyári munkáscsaládokból álló körzete gyermekeinek közismert és körülrajongott órangyalává lett. „Pestalozzi-otthon“ néven nevelőintézetet, illetve menhelyet állított fel azon gyermekek számára, akiket környezetükből ki kellett

emelnie. Ezt kiegészítette az 1915-ben felállított „Kriminálpedagógiai Intézet“, mely lélektani laboratóriumból, tudományos előadások rendezésére hivatott szemináriumból, könyvtárból és múzeumból állott. Kármán, kinek betegsége következtében a járás nehezebbé esett, a bírói funkciót nem soká folytathatta; ezért 1917-ben az igazságügyminisztériumba osztották be, ahol a gyermekvédelmi osztályt vezette. Ekkor a Kriminálpedagógiai Intézetet a budapesti Fiatalkorúak Bírósága mellé helyezte át, majd nyugdíjaztatása (1922) után magánlakásban (az Üllői-úton) helyezte el. A kommunizmus idején állását nem hagyta el, hanem arra használta fel befolyását, hogy az igazságügyi intézetek feloszlatását megakadályozza, sőt keresztülvitte, hogy amely intézetben papok vagy apácák voltak mint nevelők alkalmazva, azok állásukban meghagyassanak. Kármán készítette elő az intézetek specializálását s ő változtatta át először a „javítóintézet“ nevét „állami nevelőintézet“-re.

Tudományos munkájában is rendkívül termékeny volt. Élete utolsó éveiben, mikor már ki nem járhatott, napi tizenkét órát töltött íróasztalánál. Számos magyar- és németnyelvű könyvet és dolgozatot írt, melyek közül csak a legjelentősebbeket említem fel. Büntetőjogi munkái közül a legterjedelmesebbek: „A párbaj jogreformja“ (Szombathely, 1903) és: „Bűnügyi nyomozás a magy. kir. csendőrség számára“, melyet *Soltész Imre* csendőrfőhadnaggyal együtt írt meg (Budapest, Franklin-Társulat, 1911). Kisebb dolgozatai közt kitűnik „Ein Schema zur Psychologie der Zeugenaussage“ (Archiv f. Kriminalanthropologie, 61. köt., 167. lap, 1915), melyben a tudománynak egy új területét programmszerűen rendszerezi. Hasonló programmszerű dolgozat „A fiatalkorú bűntettesek tanulmányozásának módszerei“ (Jogtud. Közöny, 1913). Bár nem irodalmi mű, csupán paragrafusokból áll, mégis megemlítendő „Az erzsébetfalvai... Fiatalkorúak Bíróságának ügyrendje“ (kézirat gyanánt), mely a Fb.-törvénynek végrehajtásába még több lélektant és gyakorlati embermentést igyekszik bevinni. Kriminálpedagógiai Intézetét számos dolgozatban ismertette (pl. „A Gyermek“ 11. köt., 637. lap és 12. köt., 42. lap; Beiträge zur Kinderforschung u. Heilerziehung, 136. füzet, Langensalza, Beyer). A fiatalkorúak bíróságairól szóló cikkei közül legszebb talán „Die Organisation der Jugendgerichte“ (Zeitschrift f. Kinderschutz, 13. évf., 61. és 81. lap, 1921). Főműve: „A gyermekek erkölcsi hibái és erkölcsi betegségei, Kriminálpedagógia“ (Bp., Novák R. és Ts, 1922) és „Einführung in die Kriminalpaedagogik“ (München u. Leipzig, Rösl u. Cie 1923. 2 kötet). Nagy sikert aratott két kisebb, rendkívül élénk és vonzó, helyenként humoros modorban megírt könyvével: „Die Dieb-

stähle der Kinder“ és „Zuchtlose Kinder“ (az „Entschiedene Schulreform“ 13. és 40. füzete, Leipzig, E. Oldenburg, 1923 és 1924). „Moralische Heilerziehung“ című könyve (Berlin, Deutsche Verlagsgesellschaft) nyomás alatt van. Értékes munkát végzett azzal, hogy atyjának, Kármán Mórnak hátrahagyott kézírataiból és az előadásai nyomán készült jegyzetkből összeállította s kiadta az „Ethikát“ (Bp., Genius, 1921). A munkások „Gyermekbarát“ című lapjának szerkesztője volt.

Kármán Elemér az ő sokoldalúsága mellett is annyira egységes személyiség volt, hogy nem lehet benne az embert, a tudóst, a hivatalnokot, a reformert széjjelválasztani. Mint vallásos eszme, úgy uralkodott lelkében, éppúgy, mint hajdan atyjáéban, az a szent hivatás, hogy az emberiség erkölcsi haladását szolgálja s az a törhetetlen optimizmus, hogy sikerülnie fog az emberek megjavítása. Aki ilyen nagy és általános életcélt tűz maga elé, az rendszeren megelégszik a nagy célnak propagálásával: prédikál, könyvet ír, lapot szerkeszt. Kármán ellenben annyira a gyakorlat, a cselekvés embere volt, hogy az emberiség erkölcsi javítását azonnal meg is kezdte a budapesti és pestvidéki züllött gyermekeknél. Mint valódi nagy idealista, nemcsak a hivatalos órában volt gyermekbíró és nevelő, hanem minden idejét hivatásának szentelte. A gyakorlati élet, az emberekre való közvetlen hatás, a legjobb értelemben vett pszichotechnika, ez volt Kármán életeleme, és csak akkor fordította ideje nagyobb részét tudományos munkára, mikor már kijárni nem tudott. De a tudományos munka is csak eszköz volt ugyanannak a nagy célnak a szolgálatában. Bármily nagy volt is tudományszomja, sajnálta volna azt az időt, melyet tisztán búvárkodással töltött volna el: minden könyv, amelyet elolvasott, téglá volt, melyet a nagy épületbe illesztett be. Kármánt, mint nevelőt, az jellemzi legjobban, hogy a Pestalozzi-otthon kapuját nyitva tartotta: a nevelőintézetben a gyermekek több szeretetet kell adni, mint amennyit otthonában élvezett; ezért szókések csak ritkán fordultak elő, s ha előfordultak, akkor is a gyermekek, mint Kármán előre megmondta, visszajöttek. A gyermekekkel pompásan tudott bánni: sohasem kérdezte tőlük: miért követted el ezt, meg amaszt? hanem arra törekedett, hogy a gyermeket és főképp szociális viszonyait kiismerje. Ezért azt kérdezte: hogyan töltöd a napot reggeltől estig? Ki a legjobb pajtásod? Mutasd, mi van a zsebedben? stb. Úgy a gyermekeknek, mint szüleiknek a bizalmát azonnal megnyerte, és bírói hatalmát arra használta, hogy az egész család sorsába oly módon avatkozzék be, hogy a család bajain segítve legyen. Optimizmusa oly nagy volt, hogy semmiféle csalódás azon nem változtatott; így pl. a „legrosszabb“ gyermeket hazavitte s maga nevelte; úgyszólván mindig volt egy-egy ilyen

„apródja“. Ezek közül nem egy, még mielőtt a nevelés hatása érvényesülhetett volna, meglopta őt és elszökött; *Kármán* azonban ennek dacára folytatta hasonló nevelési kísérleteit. Pompásan bele tudta gondolni magát a gyermek helyzetébe, gondolatvilágába; ezért sohasem elvont erkölcsi célokat, hanem mindig közeli, gyakorlati célokat tűzött a gyermek elé. A tudományban is a gyakorlati cél állott előtte. Igaz, hogy *Kármán* azon fáradozott, hogy a lélektant, a társadalomtant, a neveléstant természettudományi alapra helyezze, azonban ezt nem elméleti célból tette, hanem egyszerűen azért, mert az orvosi tudomány nagy gyakorlati sikerei állottak előtte, és ezért, miként az emberi test betegségeit, úgy az emberi lélek bajait is orvosi módszerekkel kívánta gyógyítani. A züllöttséget, az erkölcsi fogyatékoságot — az átöröklésnek majdnem teljes mellőzésével — környezeti, társadalmi, nevelési okokra vezette vissza (ebben, valamint másban is *Adler Alfréd*hoz állott legközelebb), és felállította a nevelés patológiájának rendszerét. Nagy sikerrel alkalmazta úgy munkáiban, mint bírói gyakorlatában a már *Herbart*nál feltalálható „biogenetikai alaptörvényt“, mely szerint a gyermek fejlődése az emberi nem fejlődésének rövidített ismétlése. Atyjának egy dolgozatában az erkölcsi fejlődés fokozatainak rendszerét találta meg, s ennek alapján a világtörténelem nagy korszakait is erkölcsi fejlődési fokokkal azonosította. Szerinte minden korszakban büntettesnek tekintik azt, aki vagy alacsonyabb fejlődési fokon maradt vissza, vagy pedig magasabb fokot ért el, melyet környezete még meg nem ért. Minden egyes gyermeknél rövid beszélgetés után megállapította, hogy melyik fejlődési fokon áll, s ehhez alkalmazta a nevelési rendszabályokat. A javítónevelést, a kényszer kizárásával, a rendes nevelői tevékenység keretébe utalta. Minden nevelésnek pedig *Kármán* szerint a keresztényi szereteten kell felépülnie; a „züllött“ gyermekeket csak úgy nyerhetjük meg a nevelésnek, ha még több szeretetet adunk neki, mint más gyermeknek.

A III. egyetemes tanügyi kongresszus gyermektanulmányi osztálya.

Előadók elfogadott határozati javaslatai az április 6-án tartott értekezleten.

A gyermekfejlődéstan és didaktika.

Előadó: *Domokos Lászlóné*, az Új Iskola igazgatója.

A gyermek fejlődéstanának pozitív törvényszerűsége tétették a tanítás menete, az alkalmazott módszerek és a tanulmányi anyag (tanterv) elrendezésének alapjává.

A tanulók rendszeres vizsgálata az iskolákban.

Előadó: *dr. Mester János*, a Polg. Isk. Tanárképző Akadémia tanára.

I. Mindenekelőtt kívánatos *egy Országos Képességvizsgáló Bizottság létesítése*. Mivel a németországi tapasztalatok szerint lapokban és nagyobb gyűléseken nem lehet komoly eredményt elérni ezen a téren, ilyen bizottságban találkozhatnak rendszeresen a gyakorló iskolák tanárai és tanítói, valamint a szakképzett pszichológusok és közös megállapodással kidolgozzák:

1. A gyermekmegfigyelés szempontjait, kategóriáit nyújtó *személyi lapokat*, melyen élesen elválasztják a tanítók által megfigyelt tényeket és az ezekből levont következtetéseket, típusmegállapításokat.

2. Kiválogatják és kipróbálják azokat a *teszteket*, melyek alkalmasak arra, hogy dolgozatírás közben a gyermek képességeiről tárgyilagos képet nyujtsanak és az iskolák és egyénként változó osztályozásban nagyobb egységet érjenek el.

3. Készítsék elő a tanítók és tanárok *szünidei tanfolyama* számára a gyakorlati lélektani képzésre alkalmas előadásokat és kísérleteket.

4. Szorgalmazzák a tanító- és tanárképzésben, úgyszintén a szülői nevelésben az intenzívebb *lélektani oktatást*, mely kiterjeszkedik az egyéni lélektan eredményeire, a gyermekvizsgálat módszereire és nem marad meg az általános lélektan keretében.

5. Állapítsák meg és próbálják ki a képességversenyekben legjobban bevált módszereket és teszteket.

II. *A rendszeres vizsgálatot megelőzően szükséges eleendő vizsgáló tanerő kiképzése*. Erről a fenti bizottság tagjai a szünidei tanfolyamokon, a tanító- és tanárképzőkben gondoskodnak.

Ha a német nagyipar és lassankint a magyar is rá meri bízni mérnökökre az ilyen természetű vizsgálatokat, a tanítók és tanárok bizonyára sokkal hivatottabbak reá.

III. A vizsgálat legcélszerűbben próbaosztályokban történik. Ilyeneknek minősíthetők: az első és negyedik elemi; az első és negyedik polgári; az első, negyedik és nyolcadik osztályok a középiskolákban.

1. Már az első elemiben sikerrel jár a kiegészítő iskolára szoruló fogyatékosok és a külön vezetést igénylő nagyobb tehetségek kiválasztása.

2. Az elemi iskola negyedik osztályában szükségesnek látszik legalább azok vizsgálata és jellemzése, akik a középiskolába szándékoznak menni; ámbár kívánatos itt valamennyi gyermek minél alaposabb megismerése, az év végén szülői értekezlet tartása, melyen a tanító és az igazgató vizsgálataik alapján a gyermekek pályaválasztására tanácsokat adnak.

3. A polgári és középiskolák első osztálya is legyen próbaosztály, melyet megismételni nem lehet; aki nem válik be, adja át a helyét annak, aki ezen a téren tehetségesebb és komolyabb munkát végez.

4. A polgári iskola negyedik, a középiskola negyedik és nyolcadik osztályában fokozott gonddal végzendő a tanulók vizsgálata, a küszöbön álló pályaválasztás végett.

IV. A tanulók vizsgálatának módja a próbaosztályokban.

1. Kitöltendő a Képességvizsgáló Bizottság megfigyelőlapja a mellékelt utasítások szerint.

2. Tanév alatt gyakorlatírás közben alkalmazandók a kipróbált tesztek.

3. Év vége felé minden főtárgyból egy-egy teszt-óra tartandó.

4. A magasabb próbaosztályok számára kívánatos országos tehetségvizsgáló versenyek rendezése a bevált középiskolai versenyek mintájára. Az eddigi versenyek iskolában szerzett készségeket és ismereteket vizsgálnak, ezeket jól kiegészítené a velük születtett képességek próbára vetése.

V. Mint távoli cél tekinthető a vizsgálatokban kiváló eredményt felmutató tanerőkből külön iskolapszichológusok képzése és alkalmazása, kik az iskolaorvosok mintájára végiglátogatnák az intézeteket. Tanácsal, útmutatással látnák el a szülőket és tanítókat, főképen pedig felügyelnének a képességvizsgálatok menetére, mert a gyakorlatban csak annyi történik, amennyit valamely országos felügyelő megkíván. — Összeköthető ez az erkölcsi nevelés szolgálatában álló Carnet de morale ellenőrzésével és jutalmazásával, ami Franciaországban dívik.

VI. Végül az egész képességvizsgáló rendszer koronája lehet majd, mint legtávolabbi cél: minden tanfelügyelőség, főigazgatóság mellett egy gyakorlati lélektani laboratórium felállítása, hová az iskolák felülvizsgálatra küldik külön

bánásmódot igénylő vagy ilyenre szoruló növendékeiket; így pl. akiknél szellemi vagy erkölcsi fogyatékoság gyanúja merül fel, vagy akiknél hirtelen hanyatlás állott be. Ez volna hivatott arra is, hogy elkészítse a hivatások lélektani elemzését és figyelemmel kísérje az életpályák statisztikáját.

Ezek az eljárások látszanak alkalmasaknak arra, hogy a magyar lélek nagy parlagján elszórt tömérdek kincs felkutatását előmozdítsák. A képességek értékesítését más terjeszti elő.

Indokolás.

Az iskolai bizonyítványok mellett a külön jellemzéseket és képességvizsgálatokat szükségessé teszi:

1. Világhírű *szakiskolák tapasztalata*, mint pl. a genfi órásiskoláé és sok fém- és faipari iskoláé, — minél jobb bizonyítvánnyal vettek fel valakit, annál kevésbé vált be náluk. (Claparede, Comment diagnostiquer les aptitudes 22—24. l.)

2. Az a tény, hogy a *tanítók és tanárok osztályozása nagyon eltérő, egyéni jellegű*. Az amerikai és göttingai vizsgálatok eredménye szerint ugyanis: *a)* ugyanaz a tanuló különböző iskolákban egész különböző jegyeket kap; *b)* ugyanarra a dolgozatra különböző tanítók különböző jegyeket adnak és végül *c)* ugyanaz a tanuló ugyanazt az értékű munkát különböző időben különbözőképen osztályozza. (Lietzmann: Über die Beurteilung der Leistungen, 46—47.)

3. A nemzet java és a társadalmi igazságosság azt kívánja, hogy *az állam segítse a kevésbé tehetős szülők tehetős gyermekeit tandíjmentességgel, ösztöndíjjal, internátusokkal és gördítsen akadályt a vagyonos és protekciós tehetégtelenek érvényesülése elé.*

Kellő ember kerüljön a kellő helyre. A kontárok és az üres, nagyhangú emberek uralmával szemben nyíljék alkalom arra, hogy minden pályán, minden társadalmi osztályban a tehetséges és megbízható elemekből kerüljön ki a vezetőség. Erre pedig lényeges eszköz a pályaválasztásoknak szakszerű vizsgálatokon nyugvó irányítása.

Mivel a pályaválasztás az egyén, a család, az iskola, a társadalmi szervezetek (ipartestületek, szakszervezetek, ügyvédi, mérnöki kamarák stb.), az állam és az egyház közös érdeke és mivel az iskola legkönnyebben megtalálja az érintkezést a többi tényezővel, azért keressen a javaslatban ismertett módon megoldást ebben a sorsdöntő kérdésben.

Az iskola a pályaválasztásra csak tanáccsal szolgál és semmiféle kényszerjelleggel bíró intézkedésnek nem lehet a szószólója, mert a megállapított képességeken kívül az egyéni hajlam, a család gazdasági és társadalmi helyzete hozza meg a végső döntést. Az iskola a nemzet legfőbb kincsének, a nemzeti lelkiismeretnek irányítója és ébresztője kíván maradni.

A tanulók egyénisége a nevelésben és oktatásban.

Előadó: *dr. Frank Antal*, áll. tanárképző-intézeti tanár.

1. Az iskolai nevelés középpontjában ne a tantárgy, hanem a gyermek álljon. Ennek megfelelően nem akkor tetünk eleget kötelességünknek, ha a tantárgyat elvégeztük, hanem akkor, ha a tantárgyak során és azoktól független nevelői eljárások fonalán a gyermek lelki életének értékét sikerült emelnünk.

2. Ez a törekvés bizonyos szempontok szerint való személyi lapok vezetését kívánja.

3. Ezek a pszichogrammok mutatják, hogy melyik gyermekkel szemben mely egyéni nevelői feladatok végzendők el (individuális eljárás).

4. A különböző tantárgyak didaktikai egységei — a lehetőség szerint — egyéni vonatkozásban is értékesítendőek. Ezen az alapon támogassuk a gyermekben az önismeret kifejlődését.

5. Egyéni eljárásunk rávilágít a gyermek és ifjú képességeire is, amely alapon tanácsot adhatunk a pályaválasztásra vonatkozólag. Kívánatos minél több pályára vonatkozólag megállapítani, hogy azok betöltéséhez mely jellemvonások szükségesek.

6. A határozottan tehetséges ifjak, a közös iskolában való részvétel mellett, annyiban részesüljenek fokozottabb individuális nevelői eljárásban, hogy részükre intézményesen biztosíttassék az a lehetőség, hogy tehetségük természetének megfelelő tanártól külön is kaphassanak oktatást.

7. Miután minden tehetséget a nemzet számára akarunk megmenteni, különösebb gond fordítandó a kimondottan tehetséges ifjak erkölcsi nevelésére, hogy ennek folyományaként később valóban a közösség érdekében használják fel képességeiket.

8. Az egyénies nevelői eljárás kívánatossá teszi, hogy a középfokú iskolák alsó két osztályában, ezekhez az iskolákhoz alkalmazott osztályrendszer szerint tanítsunk, a harmadik és negyedik osztályban pedig a tantárgyakat minél kevesebb tanár lássa el.

9. Minden tanító és tanár évenként egyszer (húsvétkor) tegyen jelentést arról, hogy mennyiben iparkodott tanítványait egyéni módon az eszmények felé emelni. Ennek érdekében kívánatos, hogy 40-nél több tanulója ne legyen egy osztálynak. Az osztályfőnök részére külön idő biztosíttassék az osztályával való foglalkozás számára.

10. Az iskolai felügyelettel megbízott közeg (tanfelügyelő, szakfelügyelő, főigazgató stb.) az egyéni nevelői el-

járás szempontjából is tegye iskoláit vizsgálat tárgyává és saját tudásával és tapasztalataival is támogassa az iskola ilyen irányú munkásságát.

Nevelés a szülői hivatásra.

Előadó: *Nemesné Müller Márta*, a Családi Iskola igazgatója.

Tekintettel a kérdés rendkívüli társadalmi horderejére, továbbá, hogy az egyéni boldogság lehetőségének is előfeltétele a szülői hivatásra nevelés problémájának megoldása: javasolom, hogy ennek szempontjai az egész köznevelésben hathatósan érvényre juttassanak, mégpedig úgy az *anyaságra*, mint az *apaságra* nevelés nézőpontjából.

A szülői hivatásra nevelés elsősorban akarati (jellemképző) nevelés, eminensen gyakorlati irányú érzelmi és értelmi alátámasztással. Már célkitűzésében benne rejlik, hogy semmiesetre sem elégedhetik meg az idevonatkozó tudással, hanem a cselekvőképesség kifejlesztésére kell törekednie.

I. Anyaságra nevelés.

Az általános iskolakötelezettség korszakában. Tekintetbe veendő, hogy a gyermek tárgyi érdeklődése kb. 6—9. év közt fordul legerősebben a felnőttek élethivatása, különösen az anyai hivatás felé. Ez a természetes érdeklődési irány a gyermek társadalmi nevelésének alapjául szolgáljon. Az elemi iskolának intézményes részévé teendő a kölesönös segítség (gyöngék védelme, oktatása, a társas élet lassú kiejtése). A szociális érzék megfelelő módszerekkel (korlátolt önkormányzat, iskolai hivatások megszervezése, közös humánus célok megvalósítása) már az elemi keretében a közvetlen hozzátartozók és osztályközösségen túl fejlesztendő. Az Ifjúsági Vörös Kereszt erősen támogatandó ott, ahol az iskolai étellel teljesen összeolvadó szervezet kialakítása nem várható.

A tanító és a tanuló közti viszony oly bensőséges legyen, hogy a gyermek a szexuális problémákkal csakúgy a tanítóhoz forduljon, mint más kérdésekkel is. A tanítónak kellő tájékozottsága legyen arra nézve, hogy e kérdésekkel szemben hogy foglaljon állást (lélektani ismeretek, kellő kapcsolat megteremtése az iskola és a szülői ház közt).

A pubertás korszakában. Különös gond fordítandó e korszakra, kb. 13—15. év körül, amidőn a szülői hivatás iránti érdeklődés érzelmileg erősen aláfestett.

Az ébredő erotikus hajlamokat csökkentő környezeti hatásokról gondoskodjunk (levegő, nap, torna, testi-, és kézimunka nagyobb térhódítása).

Az ébredő érzések egészséges tartalommal töltendők meg, az irodalmi olvasmányok megválasztásában és metodikájában, zenében, táncban érvényesüljenek az egészséges, tiszta erotikára való nevelés szempontjai.

A túltengő erotikumot megfelelő eszközökkel vezessük le (szublimáljuk) az iskolai élet ragyogó hangulatával, a gyermek mindenoldalú foglalkoztatásával, intenzív társadalmi neveléssel. (Osztályközösség, helyesen felépített önkormányzat.)

A sexuális érdeklődést közelről érintő biológiai tárgyakat, a szülői hivatás fontosságát éreztetve tanítsuk.

A tanuló ideálkereső tendenciájának megfelelően megválasztott osztályfőnök az e korszakban gyakorolható rendkívüli befolyását kiaknázandó, az osztályfőnöknek e célra fordítandó kellő idővel kell rendelkeznie.

A tanuló e korban már a gyermekápolás és nevelés alap-elemeinek elméleti és gyakorlati elsajátítására képes. Ily irányú kiképzése a középiskolába illesztendő.

Szükséges lenne azok számára, akik középiskolai oktatásban nem részesülnek, kötelező, legalább három hónapra terjedő kurzusok létesítése, amelyekben rövid elméleti ismeretek alapján elsajátítanak a legszükségesebb háztartási ismereteket (egyszerű étlap összeállítása, bevásárlása, elkészítése; mosás, vasalás, javítás, csecsemőgondozás, bölcsődei felügyelet, gyermekfoglalkoztatás stb. gyakorlata). Az iskolán kívüli, de az iskolai életbe bekapcsolódó intézmények (cserkészlet, settlement-mozgalom, közös célokért dolgozó ifjúsági egyesületek) kiépitendők.

Az ifjúkorban. A pubertás korának eszközei fokozott mértékben alkalmazandók, mindnagyobb önállósággal és komoly társadalmi munka bekapcsolásával. A felső osztályokban, bármely áldozatok árán kifejlesztendő a társadalmi lelkiismerettel bíró anya vagy anyahelyettes nő típusa. Támogandók az iskolába bekapcsolandó klubok, részint önművelési, részint humánus célzattal, de a női hivatás elsőrendű fontossága a tantárgyak kiépitéséből is érezhető legyen. A lélektan gyakorlati lélektanná, gyermektanulmányozássá alakítandó át, a *puerikultúra* ágai kellő méltatásban részesüljenek.

Az iskolán kívüli művelés gondoskodjék arról, hogy az anyakönyvi hivatalban bejelentett házasságok alkalmával figyelmeztesse a házasulandókat az e célból létesítendő népies tanfolyamokra.

II. Apaságra nevelés.

Magát a fogalmat az iskolának minden rendelkezésre álló eszközzel be kell vinnie a köztudatba.

A mindkét nemre vonatkozó eszközök mellett (mint ami-

lyenek a tárgyi érdeklődésből kiinduló társadalmi habitusra szoktatás, az erotikum szublimálása, nagy nevelői egyéniségek hatása, biológiai ismeretek közlése stb.) a fiúra nézve kiemelendők a következők:

A fiú aktív társadalmi működésre a pubertás idejétől kezdve még alkalmasabb, ami a lehetőség fokozottabb kiaknázását teszi ajánlatossá.

Erősebb ösztönélete a nevelő részéről aktívabb közbenjárást kíván. Törekedni kell az apaság gondolatát nélkülöző irodalom hiányait pótolni, az eszme idealizált beállítását (lovagiasság) a köztudatba bevinni, az ösztönök feletti uralmat mint az ő ideálját a fiú elé állítani.

A vezető (cserkészvezér, klubvezető tanár) egyéni befolyásának gyakorlására alkalom és idő adassék.

A felsőbb osztályokban, illetőleg amidőn a nevelő gondos megfigyelése szerint erre szükség van: az ifjúval a nevelő őszintén érintkezésbe lépjen, ám a közös oktatást is szőjjék át a Bertier francia tanártól felállított elvek: Csak a célját szolgáló funkció normális (erkölcsös) a nemi élet terén is. Önrespektusra szoktassuk magunkat. A két nem értéke egyenlő, a nő épp annyi tiszteletet érdemel, mint a férfi. A pénzért árult szerelem a legaljasabb rabszolgaság.

Az iskolán kívüli népművelés a katonai szolgálatbalépést megelőzőleg világosítsa fel az ifjúságot.

III. *A szülők nevelése.*

A szülők nevelése betetőzése legyen a szülői hivatásra nevelésnek. A Szülők Szövetsége, a Szülők Iskolája, az iskolai szülői értekezletek nagy mértékben fejlesztendők.

IRODALOM.

KÖNYVISMERTETÉS.

Prof. Dr. Karl Bühler: Bericht über den VIII. Kongress für experimentelle Psychologie in Leipzig vom 18—21. April 1923. Jena, 1924.

A gyermekpszichológia, mint a lélektani tudomány hatalmas törzsének életrevaló hajtása, már századunk elején is levetette a gyermekcipőket. Az elkülönülésnek minden feltételét biztosította kutatásaival, midőn *Preyer* híres könyve (*Die Seele des Kindes*, 1900) megjelent. Az elmúlt negyedszázad beváltotta a kezdő lépések reményégeit. Ma már széles körökben elismert a gyermeklélektan fontossága a társadalmi evolúció s elsősorban a gyakorlati pedagógia szempontjából. Ma már a gondolkodók ezrei érzik, hogy a gyermeklélek, *a jól ismert gyermeklélek mutatja meg az utat, melyen az egész emberi nem célja elérését megközelítheti.* Ma már senki sem gondolhat arra, hogy a gyermeki lélek ismerete nélkül is lehet a tanítás ideális céljairól vagy gyakorlati eszközeiről vagy a tanítás módszereiről komolyan beszélni. Már *Herbart* is a pedagógiának egyik alapvető tudományát látta a lélektanban és ezt az alapvető gondolatot nem lehetett többé a pedagógia szótárából kitörölni. Már a múlt század utolsó évtizedeiben egyre többet foglalkoztat a lélektan didaktikai problémákkal, egyre jobban érzik, hogy a „tudományos megalapozottság“ nem elég, hogy az érzés és akaratra való hatás biztosíthatja csupán a sikert (*Lay: Experimentelle Didaktik, Payot: L'éducation de la volonté* stb.) és egyre jobban a köztudatba megy az a meggyőződés is, hogy a tanításnak nevelésnek is kell lennie és hogy *a nevelés sikere nemcsak a nevelő tudásán, hanem a gyermekkel szemben tanúsított igazi érdeklődésén múlik.* A gondolatok ilyen megérése nagyban hozzájárult a gyermekpszichológiai vizsgálatok elterjedéséhez és meglepő eredményeihez.

Hogy mily sokoldalúak voltak a vizsgálatok az utolsó évtizedek alatt és hogy az előbb divergens vizsgálatok mennyire közelnek a közös vizsgálati módszer megtalálása felé, annak hatalmas dokumentuma a vaskos könyv, melyet a Lipcsében tartott VIII. kísérleti pszichológiai kongresszusról adott ki dr. *Karl Bühler.*

A változatos tartalmú könyv négy összefoglaló referátumot és harmincnyolc előadáskivonatot tartalmaz. A referátumok közül *Petersén* kívül, ki a személyiség átörökléséről ír kimerítően, *Selz*-nek a személyiségtípusokról szóló referátumát tartjuk legjelentősebbnek. *Selz* rámutat arra, hogy ma már három tudomány: a *történet, pszichológia* és *pszichiatria* terén nélkülözhetetlen a személyiségtípusok meghatározása. A személyiségtípusoknak a történetet megvilágító jelentősége azért érdekel különösen bennünket, mert egyrészt a pszichológiai vizsgálatoknak ma még ki nem

aknázott terrénumára, nagy, meglepő lehetőségekre figyelmeztet, másrészt az egyéniségek, személyiségek fontos szerepét mutatja a történeti alakulásokban. *Selz* tételének igazolására *Wilhelm Diltheyre* hivatkozik, akinek felfogása szerint *az emberiség örök harca voltaképpen nem egyéb, mint a különféle embertípusok harca*. Különféle embertípusok küzdelme magyarázza meg egy-egy század gazdasági ellentéteit és egy-egy kor művészi irányzatait sem ismerhetjük meg másképp, csak ha ismerjük azon személyiségeket, kik a művészi irányzatokat képviselték... Sokáig azt tartották, hogy egy-egy kor szellemi megnyilvánulása nehezen átérthető folyamat, holott a szellemi nyilvánulások, mint a személyiség-típus kihatásai, egységes okozati összefüggésekhez vezetnek. De azért nem kell azt hinnünk, hogy *Dilthey* felfogása csálhatatlannak akar látszani és hogy éles ellentétben van pl. a *Taine*-féle milieu-elmélettel. *A pszichológiai megismerés feltételeit a cselekvésnek alapul szolgáló világképben és a személyiség értékelő irányzatában* (die Wertrichtungen einer Persönlichkeit) látja, *vagyis egy bizonyos cél megvalósítására törekvő ösztönszerű vagy céltudatos tendenciában*. A *naturalista Dilthey* szerint a földi javak gyűjtésére adja magát, a *materialista metafizika* híve és az *euclámoniszitikus etika* követője. Vele szemben a *hósi típus* az akadályok legyőzésében leli örömét, *indekominista*, holott a *naturalista típus* determinálnak tartja az emberi akaratot. Harmadik főtípus *Dilthey* elméletében az *objektív idealizmus* megnyilvánítója, ez a *kontemplatív emberek világnézetének* alapja, akiknél az érzelmi szféra határozza meg az uralkodó irányzatot. Ilyen típusoknál a szabadság idealizmusának *transzcendens istenképe* helyébe a *pantheizmus* lép. *Giordano Bruno, Spinoza, Goethe* voltak az *objektív idealizmus* főbb képviselői. Behatóan ismerteti *Selz* azon típusokat, melyeket *Spranger* a kultúra hat területén állapított meg: a gazdaságnak a gazdasági irányzat felel meg; a tudománynak, művészetnek, vallásnak az elméleti, esztétikai vallásos típusok felelnek meg; az államtudománynak a hatalomra irányuló politikai típus, a társadalomtudománynak a szeretetre irányuló szociális típus a magyarázója. De ezzel még koránt sincs a típusok gazdagsága kimerítve. Ezek a vizsgálatok külön-külön úton haladva, részletkérdéseket oldanak meg, csak együttesen, egymást kiegészítve mutatnak beláthatlan változatosságot és mutatják a részeket átölelő egységet. Nagyon érdekesek *Giesenek* a technikai típusra irányuló kutatásai és az az újszerű megállapítása, hogy *Amerika, mely egyrészt a technikai típus szülőföldje, másrészt a valláspszichológia hazája...*

Ezek a lélektani vizsgálatok, ha speciális szempontok szerint történnek is, mégsem szűkkörűek, sőt nem egyszer — igen helyesen — túllépi a személyiség-típus vizsgálatának határát. Így *Jaspers történetileg mutatja meg az átmenetet a szofista típustól, tehát attól, mely a relativizmust jelentette meg a szellemi élet terén, a sokrateszi elmélkedő típusig, amely a „dämonischer Mensch“ útján újra bizonyosságot akar lefektetni a szellemi élet és erkölcsi felfogás ingadozásnak indult talaján. Jaspers szerint — és ezt a felfogást szociológiai szempontból is helyénvalónak látjuk — a szofistákéhoz hasonló chaotikus felfogás sohasem lehet*

veszedelmes, mert sohasem lehet úrrá az emberek nagyobb tömegeiben és mindig csak arra jó, hogy lazítja a merev formákat és egyengeti a talajt a határozott elvekhez igazodó egyéniségek számára... A chaotikusból átmenni a biztos, a megbízható talajra — ezt a törvényszerűséget mutatják az egyes korszakok és ezt mutatja — a gyermek élete is. Ezt bizonyítja *Charlotte Bühler* könyve, melyben *egy fiatal leány naplófeljegyzéseit közli*; világosan kitűnik e feljegyzésekből az átmenet a nihilista-chaotikus, a tagadó korszakból a lelkesedni tudó, enthousiasztikus korba, az igenlés korába, melyben a bizonytalanságot biztosság, a saját képességeiben való bizalmatlanságot az önzéret, a céltudatlanságot a tudatosan kitűzött életcélok váltják fel. Sok oly szempont van megvilágítva *Selz* referátumában, melyet nemesak megjegyzésekkel kíséрни, de még felsorolni is alig van módunkban. (Az egyéni ideálok képződésének korszaka *Stern* tanulmányában, az *Ostwald*-féle elmélet a későn érő klasszikus és a korán érő romantikus típusról, *Pannenberg* elmélete a művésztypusokról stb.)

Ami az egyes előadáskivonatokat illeti, itt is a legnagyobb változatosságot látjuk. *W. Beck* előadása a természeti állapotban élő népek egyéniségéről, *W. Grühle* tanulmánya az önéletrajz fontosságáról a személyiségvizsgálat szempontjából, *Juhász Andor* értekezése a zenei hangok minőségéről és felismerhetőségéről vagy összeeszereléséről, *H. Volkelt* dolgozata a gyermekrajzokról — egyenként és összesen arról tanuskodnak, hogy a kísérleti pszichológia térhódítása ma már szinte határtalan, a kultúra egyetlen területe sem hagyja figyelmen kívül annak eredményeit... Hogy elsősorban az iskolának kell figyelembe venni és a legjobb értelemben felhasználni a kísérleti pszichológiának eddig már felszínre hozott eredményeit, az természetes... Hogy mi történt eddig e téren, arra a modern iskola feleljen meg önmagának. Ha nem veszi figyelembe, ha alapvetésében és célkitűzésében nem tartja irányítónak azt a végtelen nagy változatosságot, amit a személyiségvizsgálat elénk tár, akkor üres szalmacséplés minden munkája. *A kísérleti lélektan kutatásai, a gyermektanulmányi alapon dolgozó iskolák már elég biztos útmutatókúul szolgálnak. Amelyik iskola nem látja ezen útmutatókat, az ma még megkerüli az életet, holnap már el fog söpörtetni a fejlődő élet fuvallatától.*

Dr. Kemény Gábor.

A női lélek. Írta: *Gina Lombroso*. (Ford. ifj. Moravesik Gyuláné. 215 l. Athenaeum kiadása.)

Sohasem volt talán annyira időszerű, mint most, olyan műnek kiadása, mely a nőről szól. Növeli a mű értékét és érdekességét, hogy nő írta, a világhírű antropológus lánya és a kiváló történetíró Ferrero felesége. Maga is író, tudós és — két gyermek anyja. Könyve mindenképen megérdemli a figyelmet, már a szerző egyéniségénél fogva is, a tartalom pedig olyan, hogy mindenkit érdekel: nemesak a nőket, hanem a férfiakat is.

Ezer és ezer megfigyelést mélyít el elmélkedésével *G. Lombroso*; könyvének minden fejezete kitűnő tanulmány a nő más-más lelki sajátosságáról. Kiváló értéke e fejtegetéseknek az is, hogy

a női lelket nem az elvont elmélet, hanem gyakorlati oldaláról vizsgálja, mert azt akarja elérni, hogy „a nő maga találja meg az utat azon kérdések megoldása felé, melyek leginkább foglalkoztatják“.

Szerző meggyőződése, hogy a nő tulajdonságai veleszületettek, hogy tehát nem a nevelés, nem a kényszer határozza meg ezeket. A nő társadalmi helyzete a női hivatásából fakad s nem a férfiak igazságtalanságából és ez szorosan összefügg a társadalom összhangjának kérdésével. Lesújtó ítéletet mond a modern felfogás elférfiasító irányáról, mert „ez a társadalmat értékes támaszától fosztja meg, anélkül, hogy megadná a nőnek a boldogságot“. Nem adhatja meg, mert a nő alterocentrista, nem önmagában, hanem másban találja meg örömét. Sokszor esett már a nő abba a tévhitbe, hogy saját érdekeinek követése nagyobb kielégülés számára, elhagyta tehát ösztönös alkatát, anyai szerepét, családi tűzhelyét, nem akarta magát áldozatnak szentelni. Ez történik ma is: kinevetik, lekicsinylik azokat, akik szeretik az anyaságot, ostoba szokásnak tartják, — de végre is majd be fogják látni a nők, hogy azzal, hogy férfiként függetlenítette magát, nem szerezte meg, sőt elvesztette boldogságát.

A feminizmus egoizmusra akarja nevelni a nőt, holott a nőben az altruizmus ösztönszerű. Meglepően írja le a női lélek tragikumát, mikor elszakad a régi családtól s mikor gyermeke függetleníti magát tőle. De férjével szemben is nehéz helyzete, mert a férfi célja nem a szeretet s így ennél nem is állapodhat meg. A nő keserves tragédiáit nem a mostoha körülmények, nem a férfiak rosszakarata idézi elő, hanem a saját hivatása.

A nő törvényes helyzetének megjavításával nem fokozhatja boldogságát, de igenis azzal, ha nevelés útján elérné azt, hogy a férfi jobban megbecsülje a nőt s tevékenyebb segítője legyen.

Éles szemmel látja s bátor szókimondással fedi fel a nők hibáit, de erényeit is. Azt mondja, hogy a szenvedély s intuició szövevényéből fakadnak a női lélek legfontosabb sajátságai, ebből a félreértések, melyek annyi szenvedést okoznak. A szenvedély s intuició következménye a nő önbizalma, spontaneitása, gyors határozóképesége. A nő bízik önmagában s meg van győződve, hogy mindaz, amit tesz, helyes. Önbizalmából fakad makaessége, mellyel álláspontjához ragaszkodik s még személyes tapasztalata se töri meg. A nő türelmetlen, zsarnok, vakmerő, épp azért szükségesnek tartaná szerző, hogy már gyermekkorától kezdve önbírálathoz szoktassák.

Érdekesen fejtegeti s aknamunkának nevezi azon törekvést, hogy a nő mentől több szabadságot élvezzen. Ez a híres szabadság — mondja — csak arra való, hogy a férfit tehermentesítse s a női emancipáció megvalósulása a társadalmi összhang kárára volna.

Szól a női hiúságról, elsőségi vágyról, irigységről, féltékenységről, bosszúvágyról. Nagyon megszívlelésre méltó, amit a divatról mond. Az a mérhetetlen fontosság, amit a nő a mások ítéletének tulajdonít, ellenállhatatlanul ösztönzi őt, hogy kövesse a divatot. A nő, ha a divat úgy kívánja, cinikussá, romlottá és rossz anyává válik. „A társadalomnak és a magasabbrendű nőknek kötelessége a divatot ellenőrizni és nem megengedni, hogy ez a női

nemet oly utakra terelje, melyek magukra a nőkre és társadalomra egyaránt veszedelmesek.“

Könyvének harmadik részében a női intelligenciáról, ennek sajátosságairól, a nőhöz illő hivatáskörökről, az értelem szerepéről s a felsőbbrendű nőről; könyve negyedik része pedig a szeretetről s szerelemről szól s mondja: A modern nők nem képviselik az egész női nemet és sokan vannak, akikben a régi ösztönök élnek. A külső élet örömei nem kárpótolják a nőt az elvesztett anyaság ezer kedves gondjáért s nem fogják bennük elfoglalni a magasabb erkölcsiség helyét. Abban a pillanatban, midőn a nők előtt szabaddá lenne a szerelem, az erényes nő elvesztené minden tekintélyét s a férfi el se venne olyan nőt, akiben anyai hajlamok élnek. Igaz, hogy a szabadszerelem diadala néhány nőnek valamivel több boldogságot nyujtana, de viszont az anyailag érző nők legnemesebb törekvéseit hiúsítaná meg. Szabad-e — kérdezi — feláldoznunk a nők tiszteletreméltó többségét s a társadalom jövőjét csak azért, hogy az elenyésző kisebbség helyzetén javítsunk? A társadalomnak szüksége van, hogy a nő erkölcsös legyen. Ha a nő erkölcsileg nevelni akarja a férfit, neki magának fölötte kell állania erkölcsi tekintetben.

A Gina Lombroso könyve mély és nagy igazságokat tartalmaz. Öszinteségével, nemes hevületével s meleg szeretettel szól a nő a nőkhöz, a felsőbbrendű nő azokhoz, akik a boldogság csalfa délibábját olyan utakon keresik, amelyen nőnek járni nem szabad. Mélyenjáró elmével és sokoldalú tapasztalattal tárja fel a női lelket s jelöli meg a nő helyét a társadalomban és sorolja fel kötelességeit, miket a természet szabott elébe. A nőknek el kell olvasniok ezen könyvet, hogy világosan lássák önmagukat abban a tükörben, mit eléjük tart; hogy megvigasztalódjanak, akik szomorúak, hogy remélni tudjanak s felemelkedjenek a csüggedők; hogy visszakapják hitüket a szenvedő nemes lelkek abban, hogy a női hivatás nagyszerűsége, fensége tisztán ragyog s fog ragyogni mindannak dacára, hogy ma oly sokat a modernség hajhászása ezzel ellentétes ingoványos posványba tévesztett is.

De el kell olvasniok a férfiaknak is ezt a könyvet, mely hű tükre a nemes, a valóban női léleknek, hogy ezen át meglássák az igazi, a tiszteletre készítő női lelket. *Nógrády László dr.*

Tíz év a magyar gyermektanulmányi irodalomból. (Összeállította Ballai Károly. Kiadta Lampel R. könyvkereskedése.)

Nagy lelkiismeretességgel, bőséges tárgyismerettel s helyes kritikai érzéssel írta meg Ballai Károly, a Gyermektanulmányi Múzeum jeles igazgatója s egyben kitűnő tudományos író a magyar gyermektanulmányi irodalom tíz évét. A szerényen összeállításnak nevezett munka tulajdonképen kitűnő tanulmány a magyar gyermektanulmányozás eredményeiről azon tanulmányok tükrében, melyek a Gyermek c. folyóiratban megjelentek. Szól a gyermek testi és lelki fejlődéséről, a gyermek nyelvéről, erkölcsi érzelméről, érdeklődéséről, zenei élvezetéről, képzeletéről. Ismerteti a gyermek és a mese és a játék kapcsolatát, szól a gyermek emlékezetéről, egyéniségéről, a gyermek értelmi vizsgálatokról, munka-

bírásáról, alkotásairól. Pompás összefoglalásban számol be pedagógiai törekvések címen a gyermektanulmány s a pedagógia gyakorlati kapcsolatáról. Ballai munkája kiváló tájékoztatója mindazoknak, akiket a gyermeklélek, gyermekfejlődés, szóval a gyermek élete érdekel. Könyvét olvasnia kell szülőnek, pedagógusnak egyaránt, ha a gyermektanulmányozás értékes kutatásait s eredményeit meg akarja ismerni.

(dr. n. l.)

Tehetségvédelem és pályaválasztás. (Az 1926. évi február 2-án és 3-án tartott országos kongresszus naplója, a tehetséges ifjak második kiállításának leírása és a kapcsolatos mozgalmak ismertetése. Szerkesztették: dr. Ozorai Frigyes és Bálint Antal. Kiadja a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság, Budapest, 1927.)

Nagy szolgálatot tett a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság a tehetséges gyermekek ügyének felkarolásával. Ezen nemzeti szempontból is mérhetetlen fontosságú ügyet munkásságával helyes útra terelte és az érdeklődés homlokterébe állította. Az általa létesített szervezet fölöslegessé teszi a jószándékú, de az erők szétforgácsolására vezető egyéni akciókat. De nemcsak az erők egycélra összpontosítását szolgálja, hanem megadja a tehetséges gyermekek és ifjak kiválasztásának tudományos alapját is, melyen egyedül folytatható érdeme szerint ezen törekvés.

A *Tehetségvédelem és pályaválasztás* bőséges felvilágosítást ad mindarról, ami történt már, feltárja s megvilágítja a kérdést, a kongresszus lefolyását, ismerteti a kiállítás anyagát és képeket is közül erről. Megtudjuk, hogy a M. Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság már 1904-ben mozgalmat indított egy gyermekművészeti kiállítás rendezésére s hogy az 1910-ben megalakult Gyermektanulmányi Múzeum is foglalkozott már tehetséges ifjak kétszítményeinek gyűjtésével. Ilyen gyűjteményt be is mutatott az 1913-ban rendezett Országos Gyermektanulmányi kiállítás. Önálló témaként az 1917–18-ban tartott II. orsz. gyermektanulmányi kongresszuson bukkan fel a tehetséges gyermekek és a pályaválasztás kérdése. Ilyen előzmények után 1922. év őszén jön létre a tehetséges gyermekek első kiállítása rajzolóképeségük bemutatására. Ezután még szélesebb alapon dolgozza ki egy újabb kiállítás tervezetét Nagy László és Rajniss Ferenc. Ezen elaborátum alap gondolata az volt, hogy a tehetség elsősorban az alkotó és kombinálóképességben nyilvánul meg, de jelentkezhet másodfokon a nagyfokú technikai készségben is. A kutatás körét most már hat csoportra terjesztik ki: 1. Rajzi, szobrászati, iparművészeti; 2. zenei; 3. technikai; 4. női kézimunkai; 5. irodalmi; 6. előadóművészeti csoport.

A kiállítás ügyét nagyban elősegítette a főváros tanácsa anyagi támogatásával. Óriási munka hárult a kiállítás rendezőbizottságára s elsősorban Nagy Lászlóra és Ozorai Frigyesre, kik mellett a beérkezett nagy anyagot a kiválasztó bizottság tagjai vizsgálták meg. Az így megrostált anyag került kellőleg csoport-

tosítva kiállításra, melyet 1926 január 17-én nyitott meg Huszár Károly v. miniszterelnök.

A kiállítással kapcsolatban kongresszus is volt, melyet *Kenéz Béla* egyetemi tanár s a M. Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság elnöke nyitott meg. *Gróf Klebelsberg Kuno* vallás- és közoktatásügyi miniszter is tartott előadást a kongresszuson „A tehetségvédelem és a pályaválasztás kultúrpolitikai és gazdaságpolitikai jelentősége” címen. A nagyhatású előadás fel-tárta a tehetségvédelem s pályaválasztás fontosságát, a miniszter széleshorizontú kultúrpolitikáját, mely felöleli a tehetségek védel-mét is.

Huszár Károly „A tehetségvédelem állami és társadalmi meg-szervezése” címen megjelöli az utat, melyen haladva sikeres munka végezhető a tehetség védelmében. Ozorai Frigyes „A tehetségek nevelése és művelése”-ről értekezett.

A vaskos füzet magába foglalja az országos pályaválasztási kongresszuson tartott előadásokat is. Ezek közül kiemeljük *Huszár Károly*, a kongresszus elnökének ismertetését a *pályaválasztási tanácsadás mozgalmáról Magyarországon; dr. Földes Béla* nyug. miniszter „A pályaválasztás közgazdasági és társadalmi jelentő-sége” címen tartott előadását; *Andor Endre* ny. h. államtitkár „A pályaválasztási tanácsadás szervezete külföldön és hazánkban” című tanulmányos előadását, melyben egyszersmint kifejti azt is, hogy miként kell megszervezni a pályaválasztási tanácsadást nálunk. Az értékes és a kérdést sokoldalúan megvilágító hozzá-szólásokat is közli a munka.

Külön cikk számol be arról, hogy a kongresszus után hogyan fejlődött a tehetségvédelem és pályaválasztási tanácsadás. Meg-tudjuk, hogy megalakult a magyar tehetségek védő-bizottsága, melynek elnöke Huszár Károly v. miniszterelnök. Megtudjuk, hogy az ifjú tehetségek rajztanfolyama létesült, mely megfelelő módon szolgálja az ifjú tehetségek kiképzését.

Nagy László ismerteti a tehetséges gyermekek és ifjak munka-kiállítását, közölve s ismertetve a tehetséges gyermekek munkáit. A rendkívül értékes munka a kiállításon résztvevő gyermekek s ifjak névsorával végződik, külön feltüntetve azok neveit, kiket a bíráló dicséretben részesített.

Ez az első beszámoló a tehetségvédelem és pályaválasztás körül végzett nagyszabású munkálatokról, egyszersmint értékes eredmények közlője is. Látjuk, hogy ezen kérdés széles érdeklődést keltett. Közéletünk vezérférfiai közül igen sokan, köztük elsősor-ban maga gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi mi-niszter is, nemcsak mint érdeklődők, hanem mint előadók is részt-vettek a munkában. Ez a nagy érdeklődés és munkakedv nemcsak a tehetségvédelem s pályaválasztás kérdésének nagy fontosságát igazolja, hanem egyszersmint biztosítéka annak is, hogy a meg-kezdett munka s a máris elért eredmény nem akad meg, hanem tovább folytatódik s az egész országra kiterjedő hatásúvá lesz.

Jóleső örömmel mutatunk rá a Tehetség és pályaválasztás c. munkára, mely a M. Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság által kezdett s vezetése alatt végzett munkásság értékes eredményeit tárja fel.

Nógrády László dr.

Beszámoló

a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság
1925. és 1926. évi működéséről.

Előadta RÉPAY DANIEL főtitkár.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Van szerencsém előterjeszteni Társaságunknak fennállása óta számított 19. és 20. évében, vagyis az 1925. és 1926. esztendőben kifejtett tevékenységét ismertető jelentést.

Nyugodt lelkiismerettel állapíthatom meg itt, már jóelőre azt, hogy igen erőteljes munkáralendülés időszakát jelenti az elmúlt legutóbbi két esztendő Társaságunk életében.

Nagy szükség is volt s szükség van erre a munkalendületre a gyermektanulmányozás terén különösen napjainkban, amikor immár megjelent az élet színpadán s szerepelni kezd *az az új fiatal-ság is*, amely a nagy istenítélet idején jött e világra s a jórészt még most is dúló viharoktól tépett otthonokban, vasúti kocsikban, szükséglakásokban nevelkedett föl. Fölnevelkedett, azaz jobban mondva felnőtt csak, nagyobbára apák nélkül, vagy olyan szülők körében, akiknek arcvonásai eltorzultak a sokévi szenvedéstől, akik a legjobb akaratauk ellenére sem tudják megtalálni máig sem anyagi és szellemi egyensúlyukat, avagy talán, akik elfásult, sivárrá lett lelkületük miatt nem is keresik többé az erkölcsi, szilárd alapot, hogy azon megvessék a lábukat.

Megjelent és itt van az új fiatalság, amely az élethez való jogát hangsúlyozza csupán, de kötelességekről hallani sem kíván. Ebben az új fiatalságban a nagyszülők alig ismernek rá saját unokáikra, sőt amelyen maguk a jobbjézésű szülők is fájó szívvel szemlélik nem ritkán a testi s igen sok esetben egyúttal a lelki, főképen az erkölcsi elfajulás elszomorító tüneteit: a szinte állati ösztönösséget, a kíméletet s méltányosságot nem ismerő rideg önzést, a különösebb fáradság nélkül, akár ezek szenvedése árán is megélni akarást, az egyéni kielégülést legelsőnek tekintő és mások bajával s jajával mitsem törődő szívtelenséget.

Itt van s jórészt bele is vegyült már az élet forgatagába az új fiatalság, amely alig tudja megérteni a célkitűzésekben, az elhelyezkedés és tisztességes boldogulás föltételeiben, eszközeiben és módjaiban beállott igen gyors változást.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Társaságunkat az elmúlt két esztendőben mindenekfelett az a nagy kérdés foglalkoztatta s foglalkoztatni fogja ki tudja meddig a jövőben is, hogyan eszméljünk rá mi szülők s nevelők és hogyan eszméltessük az új fiatalságot is az életben beállott nagy változásra; arra t. i., hogy a világon való tisztességes elhelyezkedés és megélhetés ezentúl *egyesegyedül* a

személyes és becsületes munkálkodás, az egyéni kiválóság és erő-kifejtés útján biztosítható s hogy az élet nem jog pusztán, hanem a közösség java s ezzel együtt a magunk java érdekében kifejtendő, kitartó köteleességteljesítések sorozata.

Társaságunk a nagy nemzetnevelési kérdés megoldási módozatait igyekezett megállapítani a maga hatáskörében, kísérleti vizsgálódásokra, adatgyűjtésekre, elméleti megfontolásokra s megvitatásokra támaszkodó gyermektanulmányozás útján. Belevonta e munkába Társaságunk magukat a szülőket s nevelőket is a Szülők Iskolája és a Nyilvános Szülői Értekezletek révén. Ezeket az intézményeket ugyanis egyrészt a gyermektanulmány továbbfejlesztése, másrészt a gyermektanulmányi kutatások eredményeinek az ezek értékesítésére közvetlenül hivatottak körében való minél teljesebb megismertetése s terjesztése céljából létesítette s fejlesztette ki Társaságunk.

Örömmel jelenthetem a m. t. Közgyűlésnek azt, hogy törekvéseink az elmúlt két esztendőben nagy megértéssel találkoztak s nagyobb mérvű erkölcsi elismerésben és anyagi támogatásban részesülhettek elsősorban és főképen Budapest székesfőváros Tanácsa, továbbá a Budapesti Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, nemkülönben az egyes közgazdasági részvénytársaságok igazgatóságai, a nagyközönség, sőt magánosok részéről is.

Lélektani Laboratórium.

1. Budapest székesfőváros Tanácsának köszönheti Társaságunk a többi közt s elsősorban azt, hogy a gyermektanulmány tudomány művelésére a Pedagógiai Szemináriumban megszervezte s biztos alapokra fektette a *Lélektani Laboratóriumot*. Társaságunk munkásságának egyik legkiválóbb eredményét köszönhetjük ebben a laboratóriumban, melyet a székesfőváros Tanácsa a Pedagógiai Szeminárium érdemes főigazgatójának, *Ozori Frigyes* dr.-nak előterjesztése s Társaságunk sürgető kérése értelmében és alapján valósított meg 1925-ben. Ebben a laboratóriumban azóta az általános lélektanra s gyermektanulmányra, s nem kis mértékben a gyakorlati köznevelés ügyére nézve is igen nagyjelentőségű kutatás, búvárkodás folyik. Elkészültek itt az egyes évfolyamokba tartozó iskoláskorú gyermekek és ifjak testi és lelki állapotrajzainak meghatározását lehetővé tevő kérdések ívei, egyéni lélektani vizsgálatok egész sorozatát végezték a laboratóriumban s lelki, egyéni állapotrajzok megállapítását kérik nap-nap után a laboratóriumtól gyermekeik fejlődésével törődő szülők, nemesak Budapestről, hanem az ország különböző helyeiről is. Ma már íme országos jelentőségű intézménnyé fejlődött a P. Sz. L. L.

Társaságunkra s a gyermektanulmányra nézve különösen kedvező az a körülmény, hogy Budapest székesfőváros Tanácsa éppen nagyérdemű ügyvezető elnökünket, *Nagy Lászlót* bízta meg az újonnan szervezett lélektani laboratórium közvetlen irányításával s az ott folyó munkálatok az ő személyes közreműködése révén nyernek jelentőséget s válnak a gyermektanulmány ügyének a javára.

A tehetséges gyermekek és ifjak II. országos munkakiállítása.

2. Társaságunk 1925/26. évi működésének második nagyobb-szabású s nagyjelentőségű eredménye a többévi előkészítés után ugyancsak Budapest székesfőváros erkölcsi és anyagi támogatásával rendezett gyermektanulmányi kiállítás, melyet a társaság 1926. évi január és február hónapokban mutatott be a nagyközönségnek a Pedagógiai Szeminárium helyiségeiben „*A tehetséges gyermekek és ifjak munkáinak II. országos kiállítása*“ címen. Ez a kiállítás bő alkalmat nyújtott a tehetségesek problémájának tudományos vizsgálatára. A tehetségesek anyagi és erkölcsi felkarolására is buzdította ez a kiállítás az illetékes társadalmi és állami tényezőket.

Tehetségvédelmi és pályaválasztási kongresszus.

3. A tehetségesek munkáiból rendezett kiállítással kapcsolatban 1926 február 2-án és 3-án *országos tehetségvédelmi kongresszust* is tartott Társaságunk a tehetségesek kiválasztása, művelése és védelme, továbbá a pályaválasztás ügyének megvitatása céljából. Az a gondolat készitette e kongresszus egybehívására Társaságunkat, hogy egyik legsürgősebb feladatait teljesítheti ezzel, minthogy a tehetségek, azaz a valamire leginkább rátermettek kiválasztása, védelme s kiképzetése a hazai kultúra jövővézésére hivatottak kiválogatása s fokozott kiképzése ma már világszerte vezérlő gondolata a haladásra vágyó népeknek, nálunk pedig egyenesen parancsoló szükségesség.

Magyar Tehetségek Védő Bizottsága.

4. A tehetségvédelmi kongresszus érlelte meg a mindenirányú magyar tehetségek felkutatására, helyes irányítására és védelmére szolgáló intézmény létesítésének a gondolatát is. Így alakult meg *Huszár Károly* volt miniszterelnök indítványára a *Magyar Tehetségek Védő Bizottsága*, amely ugyancsak *Huszár Károlyt* választotta elnökéül, aki 1921 óta lelkes apostola a magyar tehetségvédelemnek.

A zenei tehetségek bemutatkozó hangversenye.

5. Ugyancsak a munkakiállításuk és az ügyükben tartott kongresszus idején Társaságunk a zenei készséggel megáldott gyermekek és ifjak *zene- s énekversenyét* rendezte meg, hogy alkalmat nyújtson ezzel a nagyközönségnek is a tehetségek megismerésére s hogy az érdekükben való társadalmi közreműködésre kiváltsa minél többek lelkében a hajlandóságot.

6. A tehetségvédelem ügye hathatós támogatásokra talált azóta az ország egész területén és a Vármegyei Iskolánkívüli Nép-művelési Bizottságokban s azok lelkes vezetőiben.

A tehetségesek rajztanfolyama.

7. Nem csekély jelentőségű eredménye Társaságunk buzgólkodásának az a rajztanfolyam sem, amely módot ad a tehetségeknek arra, hogy egyéni vezetés mellett hajlandóságuknak megfele-

lően tovább fejlődhessenek. Ennek az intézménynek is lelkes pártolója dr. *Purébl Győző* tanácsnok úr, akinek javaslatára a székesfővárosi tanács a Pedagógiai Szeminárium rajztermét — fűtéssel, világítással együtt — rendelkezésre bocsátotta a tehetséges gyermekeknek és ifjaknak továbbképzésük céljaira.

A tanfolyamot *Nádler Róbert* festőművész, műgyetemi tanár, *Ács Lipót* tanár és *Bíró József* festőművész vezetik. Huszonhárom tehetséges gyermek s ifjú vesz részt ezen.

Zenei tehetségek kiképzése.

8. A zenei tehetségek további felkutatásában és kiképzésében nagy mértékben segítségére van Társaságunknak több budapesti zeneiskola is, amelyek vezetői igaz megértéssel és szeretettel karolják fel a tehetségvédelem ügyét.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Társaságunk elmúlt kétévi működésének második főcsoportját teszik azok a munkálatok, amelyek a Társaság egyes szakosztályaiban folynak.

A szakosztályok működése.

Igen élénk munkásságot fejtettek ki a Pedagógiai-Pszichológiai, az Általános Lélektani és a Szülők Szövetsége című szakosztályaink.

a) A *Pedagógiai-Pszichológiai* szakosztályban a *népi családi nevelésre vonatkozó adatgyűjtés kérdése* nyert megvilágítást *Gönczi Ferenc* nyug. tanfelügyelő és *Nagy László* előadásai alapján. Ugyancsak itt vitattuk meg *Nagy László* előadása kapcsán a *szexualitás hatását az ifjak társaséletének a kialakulására*.

Ugyanez a szakosztály igen fontos mozgalmat indított a *nők hivatásszerű kiképzésének reformja* érdekében. Ebben az ügyben 1926 április 24-én és június 5-én két nagyszabású szaktanácskozást rendezett e szakosztály gróf *Klebelsberg Kunoné* tiszteletbeli, *Schandl Károlyné* és *Sebestyénne Stettina Ilona* ügyvivők elnöklése alatt.

b) Az *Általános Lélektani Szakosztály* H.-né *Révész Margit* dr. elnöklése alatt működött s a legkorszerűbb elméleti lélektani s gyermektanulmányi kérdések ismertetése s megvitatása céljából havonként tartotta igen látogatott üléseit.

c) A legszélesebb körű és a legintenzívebb tevékenységet a *Szülők Szövetsége* címen működő szakosztályunk fejtette ki az elmúlt két esztendőben. Ez a szakosztály irányítja a *Szülők Iskoláiban* és a *Nyilvános Szülői Értekezleteken* hetenkint tartani szokott előadások és megvitatások rendezésének munkáját. Társaságunk e két intézményének jelentőségéről bizonyosságot tehetnek nem csupán a t. közgyűlésen jelenlévők előtt, hanem széles körben is jólismert előadásaink értékes tárgyú, tételekben gazdag s változatos programja, úgyszintén a nagyszámú hallgatóság is, amely a hetenkint tartott előadásainkat látogatni szokta. A Szülők Iskolájában a rendes fizető hallgatók száma a legutóbbi félévben 120 volt s csak egyes előadásokon résztvettek száma is meghaladta a 96-ot. Az ingyenes Nyilvános Szülői Értekezleteinken résztvevők száma a 60 és 300 között váltakozott aszerint, hogy a

megvitatás alá került témák iránt a közönségnek mekkora köre érdeklődött inkább.

A Pedagógiai Szemináriumban fenntartott Szülők Iskolája mellett egy másikat is létesített Társaságunk az angyalföldi gyártelepek munkáscsaládjai részére a vágutcai Népházban 1925-ben. Itt igen nagy nehézséget okozott az érdeklődés felkeltése. Arról meg egyáltalában le kellett mondanunk, hogy a legesekélyebb díjat is kívánjunk a legutóbbi félévig a népházbeli Szülők Iskolája hallgatóitól. Kétévi kitartó buzgólkodás után a legnehezebb kezdőlépéseken túljutottunk. Meggyőződünk arról, hogy a munkásnegyedbeli szülők mást és másképen kívánnak, mint a Pedagógiai Szemináriumban fenntartott Szülők Iskoláját látogató közönség. Elhatároztuk ezért, hogy amott a mindennapi élet gyakorlati kérdéseit fogjuk ismertetni, ugyancsak gyakorlati érzékű előadókkal.

A Pedagógiai Szemináriumban működő Szülők Iskolájának és Nyilvános Szülői Értekezleteknek igazgatását *Répay Dániel* tanár, Társaságunk főtitkára látja el. Titkár: *Juritskay Artur* könyvkiadó.

Az V. kerületi Népházban az 1926/27. iskolai évtől kezdve a Szülők Iskolájának előadásait a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság védnöksége alatt a Népház közművelődési osztálya rendezzi dr. *Nagy Tivadarné*, a közművelődési osztály elnökének igazgatása mellett.

Mind a két Szülők Iskolájában s a Nyilvános Szülői Értekezleteken az előadások megtartásában igen nagy segítséget nyújt Társaságunknak egyrészt Budapest székesfőváros Tanácsa a helyiségeknek díjtalanul rendelkezésünkre bocsájtásával, másrészt a Budapesti Iskolánkívüli Népművelési Bizottság az előadók tiszteletdíjainak pótlására nyújtott tetemes pénzösszegekkel. Ezért a szíves támogatásért Társaságunk hálás köszönetének a t. Közgyűlés részéről való kifejezését is bátorodom javasolni.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! A Gyermektanulmányi Múzeum is egyike Társaságunk értékes intézményeinek. Fájdalom, erről csak azt jelenthetem ezúttal, hogy ez a legmostohább viszonyok közé került. Budapest székesfőváros Tanácsa jóvoltából becses gyűjteményeinek elraktározására is csak alig tűrhető helyiséghez hozzájutott ugyan, de e gazdag gyűjteményekben rejlő értékek kiaknázása nincs módjában, sőt e gyűjtemények puszta megóvása sincs biztosítva. Itt a végső ideje annak, hogy a nemzeti kincsek megmentésére hivatott tényezők segítséget nyujtsanak Társaságunknak e múzeumunknak, mint Európában legelső, s ma megint egyedüli gyermektanulmányi anyaggyűjteménynek a fenntartására és fejlesztésére.

„A Gyermek“ címen megjelenő folyóiratunkról örömmel jelentem azt a változást, hogy régi szerkesztőnk, *Nagy Lászlót*, dr. *Nógrády László* jeles pedagógiai és ifjúsági írónk mint társszerkesztő támogatja. Reménye, sőt biztosítéka van Társaságunknak arra, hogy ezentúl minden negyedévben megjelentethetjük egy-egy számát. Fölötte kívánatos is ez egyrészt a Társaság tagjaival való közvetlen és gyakori érintkezés biztosítása, másrészt a szakosztályainkban folyó lélek munkásság eredményeinek köztudomásra hozása érdekében. Tagjainknak a Társaságban való megtartása és

gyarapodása is legfőképen folyóiratunk rendszeres és minél gyakoribb megjelentetésével érhető el.

Megemlítem folyóiratunkkal kapcsolatban azt is, hogy Társaságunk könyvkiadványainak a számát a legutóbbi két esztendőben nem gyarapíthatta. A legutóbbi napokban azonban megjelent nyomtatásban a tehetséges gyermekek és ifjak II. munkakiállítását ismertető füzetünk, melyet Nagy László ügyvezető elnökünk a Budapesti Iskolánkízüli Népművelési Bizottság felkérésére írt meg, abból a célból, hogy vetíthető képekkel együtt ismertessék ország-szerte a kiállítás igen érdekes és értékes anyagát. Ugyancsak már megjelent a tehetségvédelmi és pályaválasztási kongresszusunak naplója is, melynek kiadását a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium nagyobb összegű államsegély adományozásával tette lehetővé Társaságunknak.

Ezért a segítségért is Társaságunk leghálásabb köszönetének kifejezését bátorítokom javasolni a m. t. közgyűlésnek.

Megemlítésre méltó jelenség Társaságunk életében annak az öröndetes ténynek a bekövetkezése, hogy a háborús időkben megszünt külfölddel való érintkezésünk kezd felújulni. A volt ellenségeink gyermektanulmányi társaságai egymásután maguk keresik újra a Társaságunkkal való együttműködés, avagy legalább az egymásról s egymás munkájáról való kölcsönös tudomsvétel lehetőségét. Legutóbb a moszkvai gyermektanulmányi s pedagógiai intézet, két esetben pedig a helsinki, a londoni és a varsói lélektani laboratóriumok, illetőleg pedagógiai társaságok ajánlották fel Társaságunknak a barátságos érintkezés megújítását s kiadványaiknak a mieinkkel való folytatólagos kieserélését s a csereviszony fenntartását.

Nem mulaszthatom el végül annak a bejelentését sem, hogy nem csupán az újraéledés és erőteljes munkáralendülés jóleső érzése hatotta át az elmúlt két legutóbbi esztendőben Társaságunk vezetőségének és tagtársainknak a lelkét. Fájdó érzésektől sem kímélt meg bennünket a Gondviselés. Elhunyt a múlt évben vidéki fiókköreink legelsőjének, a szolnokinak megteremtője és sok éven át lelkes fenntartója, *Sipos Orbán* v. alispán. Alig néhány hete eltávozott körünkől dr. *Kármán Elemér* is, az egyenes gondolkozású és melegszívű gyermekbíró és gyermekbarát, akinek sok értékes előadásában és gyermektanulmányi munkájában gyönyörködhetek csak nemrégiben is Társaságunk tagjai. Elhunyt érdemes tagtársaink emlékét kegyelettel őrzí Társaságunk!

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Nagy vonásokban ugyan, de sok oldalról igyekeztem bemutatni Társaságunk legutóbbi két éven át folytatott munkásságát s életjelenségeit. A Társaság vezetőségének nagy gondot adott ugyan számos esetben az élénk társasági tevékenységnek a biztosítása a súlyos anyagi viszonyok között s a munkára képes erők másfelé elfoglaltsága miatt. Minderről a küszködésről azonban nem teszék említést, hanem befejezem jelentésemet azzal a bizakodással, hogy Társaságunk kifejtett működésével előmozdítója s részese lehetett annak a törekvésnek, amely talpraállítja nemzetünket!

Tisztelettel kérem jelentésemnek jóváhagyólag való szíves tudomásulvételét.

Közgyűlés. Ez évi március 19-én tartotta meg a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság XV. rendes közgyűlését. Ezt megelőzőleg dr. Kenéz Béla udv. tanácsos, országgyűlési képviselő, egyetemi tanár, elnök elnöklésével igazgatótanács ülés volt, amelyen Nagy László ügyvezető elnök bejelentette a közgyűlésen előterjesztendő indítványokat, a három beválasztandó új társelnök nevét (Schneller István dr. ny. egyetemi tanár, Purébl Győző dr. fővárosi közoktatásügyi tanácsnok s Ozorai Frigyes dr. főigazgató) s az 1928. évben a Társaság fennállása 25. évfordulójának megünneplését.

Az igazgató-választmány helyeslőleg vette tudomásul ügyvezető elnök előterjesztését.

A közvetlen ezután következő közgyűlésnek különösen ünneplés keretét adott dr. Kenéz Béla elnök nagyhatású emlékbeszéde és Schneller István dr. ny. egyetemi tanár megemlékezése Pestalozzi halálának százéves fordulója alkalmából. Az elnöki megnyitó beszédet és a megemlékezést egész terjedelmében lapunk ezen számában közöljük.

A Társaság működéséről Répay Dániel főtitkár számolt be. (Ezt rovatunk élén közöljük.) Ballai Károly, a Gyermektanulmányi Múzeum igazgatója s a Társaság pénztárosa előterjesztette a számvizsgálóbizottság jelentését s a jövő évi költségvetést (lásd alább). A közgyűlés a számadást elfogadta s a felmentvényt megadta.

Majd az alapszabályok módosítása került szóba s végül az indítványok tárgyalása. A közgyűlés lelkes örömmel választotta meg új társelnökökül Schneller István dr. ny. egyetemi tanárt, Purébl Győző dr. fővárosi közoktatásügyi tanácsnokot s Ozorai Frigyes dr. főigazgatót, kik mindig hathatós támogatásban részesítették a Társaságot s nagy érdeklődéssel vettek részt munkájában. Jelenlévő Schneller István dr. ny. egyetemi tanár meleg szavakban mondott köszönetet társelnökké történt megválasztásáért.

A Társaság 25 éves fennállása ünnepegeről úgy határozott a közgyűlés, hogy a részletes tervek kidolgozását az elnökségre bízta.

Az elnök zárószavaival véget ért a közgyűlés.

Új társelnökeink.

Schneller István dr. Azon kimagasló egyéneknek, akiket a március 19-én tartott közgyűlésünk társelnökeivé választott, egyike a nagyírú pedagógus Schneller István, a kolozsvári egyetem, majd a szegedi egyetem nyug. tanára. A Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság önmagát tisztelte meg, amikor Schneller Istvánt vezetőinek sorába választotta. Országosan, sőt európaszerte tisztelt és nagyrabecsült alakja a nevelésügynek. Öt évtizedre terjedő munkásságával elévülhetetlen érdemeket szerzett, mert új eszmékkel gazdagította a pedagógia tudományát. Főműve „*Paedagogiai Dolgozatok*” címmel jelent meg három kötetben, három különböző időben (1900, 1904 és 1910). A magyar- és németországi egyetemek oktatási viszonyait írja le. Ilyen széleskörű,

mélyreható és alapos tanulmánnyal még nem taglalták az egyetemi oktatást Magyarországon. Konkrét célja volt e nagy tanulmánynak a Kolozsvárott felállítandó egyetemi gyakorló gimnázium előkészítése. Ez létre is jött a háború kitörését megelőző esztendőben dr. Kőrösy György igazgatása s Schneller István felügyelete alatt. Ez a mű azért is nevezetes, mert Schneller ebben fejti ki pedagógiai elméleti felfogását, amelyet *személyi pedagógiának* nevez. A személy három fokon át fejlődik: *érzéki egyéniség, történeti egyéniség és etikai egyéniség*. Nagy érdeme Schnellernek, hogy az *egyéni fejlődés* (ontogenesis) elvét már akkor belevitte a pedagógikába (1900), amikor még legföljebb a faj fejlődésének eszméjét tartották elfogadhatónak és követhetőnek. Schnellert nem csupán a fejlődés gondolata foglalkoztatta, hanem a másik fő gyermektanulmányi eszme is: *az egyéni nevelés ügye*. „*A nemzeti nevelés*“ c. művében (1902) kifejti, hogy a magyar nevelés lényege a német sematizáló neveléssel szemben az *egyéni nevelés* és erélyesen száll szembe az iskolákban még ma is dívó uniformizáló nevelési rendszerrel. Ezt az új nevelési irányzatot igyekezett ő a kolozsvári gyakorló gimnáziumban megvalósítani. E rövid ismertetés keretében lehetetlen *Schneller István* pedagógiai dolgozatait ismertetni, sőt felsorolni is. Mindnyájan hallottuk a március 19-i közgyűlésünkön a Pestalozziról írott gyönyörű tanulmányát, amelyben az ősz pedagógus, Pestalozzi működését ismertetve, mély bensőséggel és korát meghazudtoló ifjú lelkesedéssel, rajongással beszélt a családi nevelésről. Attól a pedagógustól, akiben annyi az ifjú hév, mint Schneller Istvánban, még sokat várhatunk. Örömmel köszöntjük őt sorainkban.

Purébl Győző dr. A március 19-én tartott közgyűlés dr. *Purébl Győző* székesfővárosi tanácsnokot, a tanügyi osztály vezetőjét, egyetemi magántanárt, jeles közgazdasági író, a közügy szolgálata körül kifejtett érdemes tevékenységéért s a Gyermektanulmányi és gyakorlati Lélektani Társaság ügyeinek fölkarolásáért társelnökévé választotta. A Társaság ezen választásával a magyar közéletnek egy derék és igen értékes munkását igyekezett működésének keretébe kapcsolni. Már három évtizede szolgálja a fővárost s a legutóbbi időig a közgazdasági téren működött. Sohasem volt egyszerű adminisztrátor, feladatát mindig magasabb szempontból teljesítette, mélyreható tanulmányaival igazi szakemberré képezte ki magát. Sokat írt, s fokozatosan egyik kiváló közgazdasági szakértőnké vált. Műveiben rendszeresen általános közgazdasági s részletes történelmi tanulmányokból indul ki s konkrét közgazdasági programot ad, lándzsát tör a tisztességes kereskedelem mellett s az ipar messzemenő támogatását tartja szükségesnek. Kívánja, hogy Budapest ne csupán Magyarország, hanem Közép-Európa gazdasági középpontjává fejlesszessék. Ezen eszme érdekében elengedhetetlen feltétel az autonóm vámtarifa megalkotása. Az ipartörténelem terén ő egyike legkiválóbb szakembereinknek. Nincs most arra hely, hogy közgazdasági műveit és értekezéseit felsoroljuk. Annyit azonban meg kell említenünk, hogy az egyetem méltányolta munkásságát s a közgazdasági egyetem magántanárává avatta fel. 1920-ban választották meg a fő-

város tanácsnokává s a közgazdasági osztályt bízták gondjai alá, amelyet nagy szaktudással és sikerrel töltött be. Amikor Schöberl F. tanügyi tanácsnok elhagyta helyét 1925-ben, őt bízták meg a tanügyi osztály vezetésével. Purébl nem szívesen hagyta el kedvelt munkakörét, de az ügy érdekében elhangzott kívánságnak engedelmeskedett. Két éve vezeti a tanügyi osztályt, de ezen idő alatt is tanujelét adta nemes jóindulatának és liberális felfogásának. A mult időknek számos mulasztását javította meg s minden tényében tanujelét adta mély ember- és gyermekszeretetének. Jórészt az ő jóindulatának lehet köszönni az állásukból elmozdított tanítók ügyének már folyamatban levő revízióját. A szegény emberek iskolásgyermekait ingyen villamosjegyekkel látta el, számos játszóteret létesített, megszervezte a fővárosi gyermekek nyaraltatási akcióját, az ő nevéhez fűződik a nagyothalló gyermekek intézetének felállítása és istápolása. Közgazdasági érzékénél fogva fölkarolta és rendezte az évtizedeken át gondozatlanul maradt iparostanoncoktatást. Önállósította az iparostanoncok iskoláit, rendszeresítette ezen iskolák oktatóinak állását s adminisztrációjukat függetleníttette más iskoláktól. *Purébl* szereti maga látogatni az iskolákat s nem kerüli el figyelmét azoknak semmi ügye és baja, segít rajtuk. Felismerte a gyermektanulmány nagy didaktikai és pedagógiai fontosságát s a Társaság minden kérését szíves örömmel teljesíti. Tehetségvédelmi és pályaválasztási akciónk sikerét az ő támogatásának köszönhetjük. *Purébl* minden új eszme és gondolat iránt érdeklődik s ha néha a fölmerült tervek keresztülvitele halasztást szenved, az nem rajta múlik. Kétségtelen, hogy mihelyt az anyagi viszonyok kedvezőbbekké válnak, az iskolai oktatás és nevelésügy modern kibontakozása az ő vezetése alatt nagy lendülettel fog megindulni.

Ozori Frigyes dr. A közgyűlés dr. *Ozori Frigyes* főigazgatót, a fővárosi Pedagógiai Szeminárium igazgatóját, szintén a társelnökök sorába iktatta. *Ozori* a szó szoros értelmében modern pedagógus. Kezdetben ő is, mint a legtöbb pedagógus, a Herbart-féle pedagógika alapján állott. Azonban csakhamar felismerte a *gyermektanulmányi eszme* átalakító és éltető erejét s ma a gyermektanulmányi kutatásokból származó új pedagógiai iránynak törhetetlen híve, apostola, támasza. Ezen hitét és meggyőződését leginkább a gyermektanulmányi gyakorlati törekvések vezető államának, az Egyesült-Államok pedagógiai irodalmából merítette. Lefordította *James William*nak, a cambridge-i Harvard-egyetem világhírű tanárának művét: *Lélektani előadások tanítók számára* (megjelent a Népmvelők Könyvtárában, 1909). Annak idején ez egyik legolvasottabb műve volt a pedagógiai irodalomnak. James e művében óvatosságra inti a tudomány művelőit s helyteleníti, hogy a tanítók a tudományos kutatásokba egyetemesen bevonassanak, de elveti a logikát és síkraszáll a modern lélektan tanulmányozása mellett. A másik nagy amerikai filozófus-pedagógus, *Dewey János* híres kis munkájának, „*Az Iskola és a Társadalom*”-nak magyarra való átültetését is *Ozorainak* köszönhetjük (Népmvelők Könyvtára, 1912). Főleg ezen műnek fejtegetései győzték meg *Ozorait* a gyermektanulmányi törekvések nagy

fontosságáról és elhivatásáról. Mikor Weszely Ödön távozása után (1917) a Pedagógiai Szeminárium főigazgatójává lett, már kész eszmekkel állott az intézet élére. A háború és a forradalmak után a Szemináriumban a Dewey-féle iskola mintájára megszervezte a „gyakorló elemi iskolát“. A Szemináriumot ellátta különböző természettudományi, fizikai, biológiai laboratóriumokkal, különféle tanfolyamokkal. A lélektani laboratórium újjászervezése és megreformálása is az ő érdeme. *Ozorai Frigyes* reformátor, de nem forradalmár. Eszméi keresztülvitelében mindig szeme előtt tartja a gyakorlati kivihetőséget. Sokoldalú és mélyreható pedagógiai irodalmi munkásságát nem sorolhatjuk most fel. Mindnyájunk előtt ismeretesek azok a nagy érdemek, amelyeket ő a Gyermektanulmányi Társaság ügyeinek, különösen a tehetségesek és a pályaválasztás ügyének felkarolásával a közügynek szerzett. Ezen nagy érdemek elismerését jelenti az ő társelnökké való választása. Reá a gyermektanulmány fejlesztésében s általában a nevelésügy új irányításának kialakításában még nagy hivatás vár. Örömmel üdvözljük.

Kármán Elemér emlékezete. Február 22-én, a Szülők Iskolája megnyitásának napján érkezett a fájdalmas hír, hogy *Kármán Elemér* nyug. törvényszéki bíró, kiváló pedagógus és gyermektanulmányozó, a nagy pedagógus Kármán Mór fia, a Magy. Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság igazgató-tanácsának tagja, fiatalon, ötvenéves korában, szellemi alkotóerejének teljes birtokában február 20-án elhunyt. Megölte az a súlyos kór, amely életerejét 12 év óta pusztította, de szellemi képességeit, a tudomány, a köz javára épen hagyta. Éppen ezen 12 év alatt bontakozott ki a kiváló jogász lelkében az az eszme, az új pedagógiai irány, mely őt nagyszabású alkotásokra indította. Úgyszólván egyszerre tünt fel, mint új csillag a pedagógia egén, Magyarországon, fénye megvilágította egész Európát, hogy aztán egyszerre aludjon ki. De lángoló tüze beköltözött az emberi lelkekbe, amelyekben élő erők gyanánt működik s örök életet követel magának az eszme elévülhetetlen erejénél fogva. A megnyitó ünnepélyen *Nagy László*, a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság ügyvivő elnöke emlékezett meg a nagy halotról s a többi között a következőket mondotta: „Egy szomorú hír borít gyászos leplet a mai ünnepélyes pillanatra, amikor megkezdjük újabb előadássorozatunkat. A magyar pedagógiának nagy halottja van. *Kármán Elemér*, a *kriminálpedagógia* megteremtője, a legnemesebb szívű emberbarát, tegnapelőtt elhunyt, s ma délután kísérték sok testi és lelki szenvedésben kifáradt holttestét az örök pihenés országába. Kármán Elemér a legelhagyatottabb, a legszámkivetettebb gyermeket vette gondjaiba. Az elkárhozásra ítélt gyermek lelkét igyekezett megmenteni. Ő volt az első a gyermekbírók között, aki nem bírói ítélettel sujtani, hanem magához ölelni akarta a „bűnöző“ gyermekeket. Szerinte a bűnös gyermek szerencsétlen és nem rossz, a gyermekbíró nem bíró, hanem nevelő. Elve volt: szeretni és megmenteni. Az ő alkotásai, a *Pestalozzi-intézet*, a *kriminálpedagógiai és a kriminálpedagógia intézet*, mind ezt a magasztos emberbaráti célt szolgálták. Kármán Elemér jellemének

és szellemének nagyságával magasan emelkedett ki kortársai közül. Jószívű volt a gyermekekkel, keményszívű önmagával szemben. Mellőzések, háladatlanságok, társadalmi ellenszenvek egy pillanatra sem tudták őt megingatni. Nem volt dacos, hanem megbocsátó a társadalommal szemben. A lelki szenvedéseket tűrte krisztusi türelemmel. Hajtsuk meg a kegyeletes megemlékezés, a tisztelet, az elismerés zászlóját a nagy pedagógus nagy fia előtt!"

Nemzetközi pedagógiai kongresszus Locarnóban. A nevelés újjáteremtésére alakult nemzetközi értekezlet az idén a Lago Maggiore partján, a gyönyörű fekvésű Locarnóban tartja negyedik kongresszusát augusztus 3—15-ig. A nemzetközi bizottság a nevelés szabadságát tűzte ki zászlójára s egyik célja a béke gondolatát az ifjúság szívében meggyökereztetni. Ezért nem véletlen az, hogy az idén Locarnóba tüzték ki az összejövetelt, ahol nemrégén a testvériség és a béke alapkövét rakták le. Ausztria, Belgium, Svájc, Németország, Anglia, Franciaország, Olaszország stb. legkiválóbb pedagógusai fognak előadásokat tartani. A kongresszus elnöke lesz *Bovet Péter*, a genfi nemzetközi nevelési iroda és a Rousseau-intézet vezetője; a szervezőbizottság tagjai: *Ensor Beatrix* (Anglia), *Rotten Erzsébet* asszony (Németország), *dr. Ferrier Adolf* (Svájc), *Kataroff D.* (Bulgária), *Nemesné Müller Mártha* (Magyarország), *dr. Decroly Ovide* (Belgium), *dr. Naesgaard S.* (Dánia), *Hauter S. úrnő* (Franciaország). Ajánljuk a kongresszust tisztelt olvasóink figyelmébe, amely magasabbrendű tanulmányt és élvezetet fog nyújtani. Magyarországon mindennemű felvilágosítást nyújt a magyar bizottság vezetője, *Nemesné Müller Márta*, a Családi Iskola vezetője Budapest, I, Tigris-u. 41. (Telefon: J. 108—51.) Az ő közbenjárására sikerült a részvétel díját 28,5 pengőről leszállítani a magyarok számára 5,5 pengőre.

Kísérleti lélektani kongresszus Bonn-ban. A Kísérleti Lélektani Társaság ez év április 20—23. napján tartotta tizedik kongresszusát. Folyóiratunk e számában még nem írhatunk a gyűlés eredményeiről, de a küldött prospektusból, mely április közepén negyven előadásról ad híradást, meggyőződhetünk róla, hogy az előadók gazdag és változatos anyag feldolgozásával számoltak be. A hirdetett előadások a legelvontabb pszichológiai témáktól kezdve a szociális kérdésekig óriási terrénumot öleltek fel. Előadtak: *W. Stern*, ki az *intelligencia elméletével* foglalkozott; *W. Wirth: A pszichofizikai törvényszerűség lényege*; *W. Roters: Az emlékezet vizsgálata*; *W. Molde a fáradtságmérésekkel* foglalkozott; *R. Pauli idő- és emlékezetmérő készülékeket* mutatott be. Ketten értekeztek az *akarattól problémájáról* (*G. Anschütz és N. Ach*), *J. Krueger az érzések és az egyéniség kísérleti lélektanáról* tartott előadást, *E. R. Jaensch és H. Lehmann* a vallás lélektanának kérdéseit fejtegették, *R. Bühler* a nyelv szimbólizmusáról, *Charlotte Bühler* pedig a társadalmi pszichológiáról értekeztek. A kongresszus résztvevői megtekinthették az egyetem lélektani laboratóriumát, tudományos készülékeivel, könyvkiállításával. A rendezőség arról is gondoskodott, hogy színházban, hangversenyben, kirándulásban legyen része a résztvevőknek. Mint eddig, úgy most is

nyomatott beszámoló jelenik meg a kongresszusról s annak idején mi is visszatérünk e tárgyra.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság 1926. évi zárszámadása és költségvetése az 1927. évre.

I. Bevétel. 1. Maradvány 3,590.208 K. 2. Vkm. segélyek 32,000.000 K. 3. Székesfőváros segélye 5,000.000 K. 4. Tagdíjakból 11,495.000 K. 5. Előfizetési díjakból 11,367.000 K. 6. Könyvek eladásából 2,503.700 K. 7. Tehets. kiáll. jövedelme 4,274.000 K. 8. Adományokból 100.000 K. 9. Szülők Iskolája 14,126.500 K. Összesen: 84,456.408 K.

II. Kiadás. 1. Adminisztrációra 7,481.820 K. 2. Nyomatványokra 1,249.800 K. 3. Könyvtárra 479.000 K. A Gyermek nyomdai díjára 15,000.000 K. 5. A Gyermek írói és szerk. díjára 8,541.600 K. 6. Szülők Iskolája 15,017.146 K. 7. Gyermektanulm. Múzeumra 2,625.000 K. 8. Irnok munkadíja 3,600.000 K. 9. Tiszteletdíjakra 4,200.000 K. 10. Tehets. kongr. Naplójára 8,000.000 K. 11. Maradvány 18,262.042 K (a Tehetségvédelem és Pályaválasztás c. füzet nyomdai költségére). Összesen: 84,456.408 K. — A számadást a számvizsgálóbizottság javaslatára elfogadta és a szokásos felmentvényt megadta.

Költségvetés az 1927. évre.

I. Bevétel. Vkm. segélye 960 P. Főváros segélye 1600 P. Tagdíjakból 2000 P. Előfizetési díjakból 1000 P. Isk. kiv. biz. segélye 800 P. Szülők Isk. bev. 280 P. Könyvekből 200 P. Adományokból 80 P. Összesen: 6920 P.

II. Kiadás. 1. A Gyermek nyomdaköltsége, expedálása és szerkesztési, írói tiszteletdíjai 3,648 P. 2. Adminisztrációra 800 P. 3. Nyomatványokra 280 P. 4. Irnok munkadíja 300 P. 5. Szülők Iskolája 1,000 P. 6. Tiszteletdíjakra 892 P. Összesen: 6,920 P.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus gyermektanulmányi előkészítő osztálya, amint a mult füzetben megírtuk, megállapította a kongresszus tárgyait s előadóit. Az előkészítő bizottság *Nagy László* elnöklésével április 6-án újabb ülést tartott az előadói javaslatok megvitatása végett. A javaslatokat első rovatunkban külön cím alatt közöljük. E helyen pótlólag megemlítjük, hogy az előkészítő bizottság a gyermektanulmányi osztály alelnökéül *Répay Dániel* tanárt, a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság főtítkárát, jegyzőiül *Bernatekné Felhőssy Mária* tanítónőt és *Schmidt Sándor* tanárt választotta meg.

A magyar nép gyermeknevelése. A Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság pedagógiai-pszichológiai osztálya április 28-án a Pedagógiai Szemináriumban ülést tartott, amelyen *Gönczi Ferenc* ny. tanfelügyelő, a Somogy megyei Múzeum elnöke, ismertette „a magyar nép nevelési rendszerét.” *Nagy László*, a szakosztály elnöke, értesíti a bizottságot, hogy a III. Egyetemes Tanügyi kongresszus elnökségével oly megegyezésre jutott, hogy a mai gyűlésen megtartandó felolvasás a kongresszus tárgysorozatában mint indítvány fog szerepelni. Ehhez az előadó és a bizottság is hozzájárul. Ezután *Gönczi Ferenc* megtartja előadását. *Nagy László* elnök köszönetét fejezi ki az érdekes és tanulságos előadásért. Felhívja a bizottság figyelmét e fontos kér-

désre s indítványt kér arra vonatkozólag, hogy milyen módon lehetne a hatóság és a tanítóóság támogatását megszerezni s az adatok gyűjtését megindítani. *Gönczi* előadó a vallás- és közoktatásügyi minisztérium pártfogását óhajtja legelőször megszerezni. *Gokler Lajos* szerint a tanítóóság volna legalkalmasabb az adatok gyűjtésére. Hasonlóképpen cselekedett a Természettudományi Társulat is a babonák gyűjtésekor. A tanítók eme munkáját azonban anyagilag is kellene jutalmazni. A kérdőpontokat a Néptanítók Lapjában közölné. E munkára nagy szükség van, mert nemzetünk nevelési rendszerét kevésbé ismerjük, mint a régi görögökét. *Gosztonyi József* tanfelügyelő, miniszteri rendelkezés útján gondolja a kérdést helyesen megoldani. *Nógrády László* író, az adatok gyűjtését, a munka intézését nem adná ki a Gyermektanulmányi Társaság kezébe. A tanítóóságot, legalább is annak egy részét nem tartja megfelelőnek a gyűjtésre. Nem volna erre ideje. Egyetemi hallgatókat, a tanítóképző-intézet felsőbb osztálybeli tanulóit küldené ki díjazás, megfelelő utasítás mellett előre megállapított helyekre. *Tóby József* sashalmi iskolai igazgató ajánlja, hogy lépjen e bizottság összeköttetésbe a vármegyei Népművelési Bizottságokkal. *Gönczi* előadót hívják meg propagandaelőadások tartására. Szerveztessék e kérdés megoldására egy állandó bizottság, amely a kongresszus elé való viteléről is gondoskodik. *Fodor Márkus* tanár az összegyűjtött anyag feldolgozására országos bizottság szervezését ajánlja. E bizottságba etnografusokat és egészségügyi szakértőket is meghívna a pedagógusok mellé. A gyűjtést tanítók végezzék anyagi ellenszolgáltatásért. *Kelemen Kálmán*, tanítóképző tanár, miniszteri és tanfelügyelői intézkedéseket kíván még e tanév végén, hogy a gyűjtést már a nyár folyamán megkezdhesse a tanítóóság. Az őszi tanítótestületi és járásköri gyűléseken e kérdés tárgyalassék pedagógiai tétel gyanánt. A tanítóóság szívesen fog segídekezni, mert ezzel is nevelői kötelességet teljesít. Iskolai munkájához sok problémát fog megismerni. Népét jobban, tökéletesebben tudja nevelni. A tanítóképzőből kikerülő tanítók jó segédkönyvre találnak majd a készülő könyvben. *Nagy László* indítványára a bizottság kimondja, hogy e kérdés megoldása végett állandó bizottságot szervez, s e bizottság tagjaivá megválasztja *Gosztonyi József* elnöki vezetése alatt *Tóby József* és *Kelemen Kálmán* tagokat.

Előadássorozat a tanulók lélektani kísérleti vizsgálatáról.

A tanulók lélektani kísérleti vizsgálata érdekében a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság általános gyakorlati osztálya („pszichológiai szeminárium”) nagyszabású előadássorozatot kezdett. A sorozatot februárban *dr. Lenárth Edit*, az izr. kertészeti tanintézet lélektani laboratóriumának vezetője indította, amelyben az angol pszichológiai és pszichotechnikai vizsgálatokat ismertette közvetlen tapasztalatai alapján. *Dr. Kováts Albert*, a francia és angol nyelvek tanára, március hóban „az intelligenciámérés alkalmazása az amerikai nevelésben” címen az amerikai, különösen a newyorki egyetemeken s iskolában gyűjtött tapasztalatairól számolt be. Áprilisban *dr. Mester János*, a polgáriskolai

tanárképző akadémián a filozófia és pedagógia tanára, ismertette a *németországi lélektani laboratóriumokban közvetlenül szerzett tapasztalatait* a tanulók pedagógiai-pszichológiai és pályaválasztási vizsgálatáról. Május hó elején *Nagy László*, a Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának vezetője ismertette a fővárosi lélektani laboratóriumban folyó vizsgálatok célját, elveit, módszerét „*a tanulók egyéniségének lélektani vizsgálata*” címen. Ezek az előadások mind nyilvánosak voltak. Az ötödik előadás május végén zárt lesz, amelyen szakpszichológusok fogják megvitatni a lélektani kísérleti vizsgálatoknak nemzetközileg elterjedt módszereit s igyekeznek majd bizonyos megállapodásokra jutni.

A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület kurzusai keretében dr. Bálint Mihályné április havában, szerdai napokon négy előadást fog tartani pedagógusok és szülők számára „Gyermeklélektan a pszichoanalízis megvilágításában” címmel. Az első előadás április 6-án este 9 órakor kezdődik. Előzetes jelentkezés az előadónál (I, Mészáros-utca 12.), vagy az egyesület titkáránál (dr. Hermann, V, Mária Valéria-utca 10.).

Übersicht des letzten Heftes.

Jahrg. XIX., Nr. 5—10.

Die Wirkung des Sexualtriebs auf die Entwicklung des sozialen Lebens der Kinder und Jugendlichen.

Von LADISLAUS NAGY, Budapest.

Die Grundsätze und Erörterungen meines Vortrags habe ich unmittelbar aus dem Studium des sozialen Lebens der Kinder und Jugendlichen geschöpft. Nach vieler Bemühung gelang es mir zwischen 1913—1916 mittels älterer Geschwister, Verwandter und Schulleiter meiner Zöglinge die Statuten von 35 geheimen Vereinigungen aufzubringen. Unter den 35 Vereinen finden sich 20 von Knaben und 15 von Mädchen. Die Knabenvereine umfassen das Alter von 9—18, die der Mädchen das von 12—18 Jahren. Alle stammen aus Ungarn, 26 aus Budapest, 9 von der Provinz.

In meinem Vortrag soll daher die festgesetzte These mit diesen Daten beleuchtet werden, nämlich *ob der Sexualtrieb auf die Entfaltung des sozialen Lebens der Kinder und Jugendlichen in den verschiedenen Altersstufen zu wirken vermag*. Meine Einteilung ist wie folgt: I. Lebensalter von 0 bis zum 3. Jahre; II. Lebensalter vom 3. bis zum 8. Jahre; III. Lebensalter vom 9. bis zum 12. Jahre; IV. Lebensalter von den Jahren 13—15; V. Lebensalter bilden die Jahre 15—16; VI. Lebensalter erstreckt sich auf die Jahre von 17—20.

Die Lebensjahre von 0—3. Laut der Auffassung der Psychoanalytiker spielt der Sexualtrieb bereits im Leben des Kleinkindes eine große Rolle. Die diesbezüglichen Erscheinungen werden unrichtig erörtert, zumal hiebei nicht vom Sexualtrieb, vielmehr von abgesonderten biologischen Empfindungen die Rede sein kann.

Das Lebensalter von 3—8 Jahren. In diesem Alter besitzt das Kind noch kein selbständiges soziales Leben. Es lebt noch völlig in der Familie und sein ganzes instinktives Lebensziel besteht im Einfühlen ins Familienleben sowie in der Anschmiegun g an dasselbe.

Jedoch weder in den Eigenschaften, noch in den Spielen lassen sich Spuren des Sexualtriebs, als der Triebkraft finden; selbst die Spiele von Trauungen und Taufen sind bloße Nachahmungen ohne jedweden sexuellen Gehalt. Es kommen wohl Spiele vor, wobei die Knaben die Mädchen berühren und sexuell gefärbt scheinen, doch kommt solchen Erscheinungen keinerlei

Bedeutung zu. Richtig wird diese Lebenszeit von Dessoir *vom Gesichtspunkt des sexuellen Lebens als neutrales Alter* benannt.

Das 9—12jährige Alter. Knaben. Mit dem 9. Jahre setzen in den Kindern die Vorbereitungen zur Pubertät ein. Unzweifelhaft läßt sich in diesem Alter bereits die Neigung zum Sexualleben gewahren. Es zeigen sich auch schon Erscheinungen, die als Zeichen des Sexuallebens zu betrachten sind, z. B. der Gedanke der sexuellen Berührung mit Dienstboten oder Schwestern, manchmal ein homosexuelles Empfinden. Diese sexuellen Gedanken vergehen aber gewöhnlich ohne tiefere Spuren, da *sie nicht genug stark sind, das soziale Leben in Bewegung zu setzen*. Aus den Statuten sowie der Beschreibung der geheimen Vereinigungen der Knaben ist ersichtlich, daß das Sozialleben der Kinder ganz andere Faktoren als sexuelle Gedanken bewegen. Diese Zeit ist das *objektive Alter* des sittlichen und sozialen Lebens, der Spiele und sämtlicher Tätigkeiten der Kinder.

Mädchen. Soweit ich in der Lage war, das Geselligkeitsleben der Mädchen zu beobachten, charakterisiert dieses Alter, gleich den Knaben, die Verslossenheit; das Bestreben, allein zu sein und von andern, besonders von Knaben, nicht behelligt zu werden. Was also das Verhältnis der Knaben und Mädchen zu einander betrifft, stehen sie eher im Kampf als im Verkehr und somit kennzeichnet die Geselligkeit der Mädchen, daß sie sich gegen die Jungen wehren.

Das 13—15jährige Alter. Der Wandel der kurzen Übergangszeit geht gleichsam gewaltsam von statten. Meinen Beiträgen gemäß findet sich noch im Alter von 13 Jahren in sexueller Beziehung eine neutrale Kindergesellschaft, u. z. „die geheime Genossenschaft der Ingenieure“, die sich das Ziel gesetzt hatte, Ingenieurarbeiten täglich bei einem andern Kinde verrichten zu lassen; jedoch alle übrigen Vereine gehörten in die Kategorie der „Verbrecher-Gesellschaften“. Ich muß bemerken, daß darunter nicht etwa gewöhnliche verbrecherische, sondern gemeinhin romantische Gesellschaften zu verstehen seien. 13jährige Kinder gründeten eine „Räuberbande“ zu dem Zweck, um die Räuberromantik durchzumachen. Die 14jährigen bildeten gleichfalls eine Verbrecherbande, deren Mitglieder verpflichtet wurden, zu stehlen oder sonst Geld zu beschaffen. Eine andere 14jährige Gruppe wieder gründete eine großartige Diebesbande, die „Zigomargesellschaft“. In Nagyvárad (Großwardein) dagegen gründeten 14jährige einen Verein „der schwarzen Hand“, deren Mitglieder jede Nacht am Kalvarienberg zusammenkamen und sich Treue schwuren. In Munkács gründeten 15jährige Kinder die „Schwarze Vampir-Gesellschaft“, deren Mitglieder beschlossen, zu morden und rauben, die Eltern eines ihrer Genossen zu töten und auszurauben. Es blieb jedoch nur bei der Absicht, weil die Zeit damit verstrich, daß zwei Mitglieder um die Führerschaft kämpften und förmlich duellierten. Das Ende war, daß ein Mitglied den Eintritt bereute und die übrigen anzeigte.

Wie Sie daraus zu sehen belieben, sind die aufgezählten Beispiele alle typische Fälle von Verirrungen der in sexueller Puber-

tät stehenden Kinder, des romantischen Lebens, der Flucht, des Herumstreichens, Stehlens, Raubens und der Abenteuer. Diese Jungen wurden durch innere Aufregungen zu solchen Vereinigungen und Unternehmungen angespornt, welche zur Pubertätszeit mehr oder weniger bei allen vorherrschen. Die Sexualtriebe verlaufen wohl unter ihrem Bewußtsein, haben aber dennoch genug Kraft, ihr soziales Leben zu lenken.

Mädchen. Wie bereits erwähnt wurde, ist ein Motiv der Geselligkeit der Mädchen bis zum 12. Jahre, daß sie sich gegen die Knaben, als die stärkere Partei, wehren. Es ist aber nicht unmöglich, daß diesen Geselligkeiten der Mädchen wenigstens im Unterbewußtsein, eine gewisse sexuelle Beziehung anhaftet. Aber geheime Gesellschaften beginnen sie erst dann ins Leben zu rufen, da ihre Pubertät anhebt. In die Pubertätszeit fallen 10 von 15 geheimen Mädchenvereinigungen.

Doch diese nehmen eine andere Richtung als die der Jungen an. Denn während in den geheimen Vereinen der Jungen eher der sogenannte Detumescenztrieb vorherrscht, hat bei den Mädchen die *Contractation*, der Annäherungstrieb, die Führung.

In einer Bürgerschule der Provinz gründeten 14jährige Mädchen eine Vereinigung, das „Triumvirat der Mädchen“. Unter den Statuten kommen folgende Äußerungen vor: „Unser Zweck ist, die Förderung des Verkehrs mit den Jungen und im allgemeinen mit dem andern Geschlecht“. „Wir werden Freunde sein und unter uns keine Geheimnisse haben“. „Wenn jemand unter uns von einem Knaben begleitet wird, werden wir es einander erzählen, aber keinem andern.“ „In der Kirche stellen wir uns dorthin, wo der Zeichenlehrer zu stehen pflegt.“ „Am Fasching gehen wir zusammen spazieren (ohne Mamas), wo die Studentenmasken sind.“ „Zur Turnprüfung der Gymnasiasten gehen wir unbedingt und werden demjenigen Beifall klatschen, der uns am besten gefällt, ob er geschickt ist oder nicht.“ „Zur Parkmusik gehen wir und spazieren immer im kleinen Park (wir wissen, warum).“ In diesen Statuten offenbart sich wahrscheinlich instinktiv die Mentalität der 14jährigen Mädchen; *die allgemeine Contractation*, das Gefühl der allgemeinen Anziehung zum andern Geschlecht. Dieses allgemeine Gefühl nimmt mit der Zeit eine je konkretere Gestalt an und knüpft sich an eine Person.

Das 15—17jährige Alter. Knaben. In diesem Alter dauert der innere Kampf, der mit der Pubertät beginnt und in der Seele der 13—15jährigen Kinder kleinere oder größere Erschütterungen hervorruft, noch immer an, jedoch die psychischen Kräfte übernehmen die leitende Rolle. In der Seele beider jugendlichen Geschlechter entfalten sich ein neuer Ideengehalt und spirituelle Gefühle, welche recht bald zu so viel Kraft gelangen, daß sie dem Denken des einzelnen Individuums einen idealen Charakter verleihen und zum Hauptmotiv der sozialen Tätigkeit werden. Zur Hilfe des wankelnden Jünglings tritt in diesem Alter der *auf-lodernde Sozialtrieb*, und die soziale Auswirkung dient nicht bloß dazu, im Jüngling soziale Ideen zu entfalten, sondern sie ideali-

sieren die Geschlechtstriebe und gestalten aus denen *geistige Liebesempfindungen*.

Von den 15–17jährigen Knaben habe ich über zwei geheime Gesellschaften Beiträge erhalten, die alle von der typischen Seite das soziale und sexuelle Leben dieser Jünglinge dartun. In Arad haben die 16jährigen Jungen einen „Dreibund“ gegründet. Diesem Verein haftete ein Klubcharakter an. Die Statuten umfaßten 34 Paragraphen, die lediglich das Klubleben regelten. Ihre Statuten nannten sie „Gesetzbuch“ und extra hatten sie ein gleichfalls aus 34 Paragraphen bestehendes „Strafgesetz“. Sie wählten laut Muster der großen Gesellschaft die *Klubform* und in dieser entfalteten sie ihr Gesellschaftsleben, dessen Haupteigenheit die *Autonomie* war. Die soziale Anschauung der 16jährigen Jungen unterscheidet sich nämlich wesentlich von der der 12jährigen Knaben. Bei den 12jährigen leitet die absolute Macht des Führers den Verein und die Mitglieder müssen unbedingt gehorchen. Bei den 16jährigen tritt anstelle der absoluten Macht des Führers die Kraft des Gesetzes, und die Jugendlichen ergeben sich dem *Willen des Gesetzes*. In der Leitung des Willens des einzelnen Individuums entscheidet die gemeinsam festgesetzte Regel, der Gemeinwille.

Eine andere geheime Vereinigung der 16jährigen ist vom Gesichtspunkt der sexuellen Ausgestaltung interessant. Laut der Statuten war jedes Mitglied verpflichtet, sich ein Mädchen zu wählen, das es „lieben und schätzen mußte“. „Den Frauen gegenüber verlangten sie im allgemeinen die Höflichkeit.“ „Die Frauen muß man alle lieben, natürlich nur die jungen, von 12–18 Jahren.“ „Der Frau mußte man ein Jahr hindurch treu bleiben und auch in der Phantasie durfte man sie nicht verlassen, nur mit Begründung.“ Der Obmann mußte darauf achten, daß das Mitglied eine würdige Frau wähle. Auch die *Freundschaft* regelten sie. Jedes Mitglied mußte einen würdigen Freund wählen und falls der Freund gesellschaftlich oder sittlich zu beanstanden war, wurde das Mitglied zur Verantwortung gezogen und streng bestraft.

Mädchen. Beide geheimen Gesellschaften, von denen ich Beiträge habe, stammen aus dem 15jährigen Alter. Von den zweien zeigt eine deutlich die gewaltige Umgestaltungskraft, welche der gesellschaftliche Einfluß in den Mädchen hervorruft. Andererseits geht daraus hervor, daß ihre gesellschaftliche Organisierung nicht anhält, sie suchen eher Schutz gegen den eigenen Sexualtrieb als daß sie nach außen hin wirken wollten. Wörtlich soll hier die Beschreibung der Wirksamkeit dieser Geheimvereinigung mitgeteilt werden: „Das Hauptziel war, schreibt ein Mitglied, die Umformung der Mädchen. Unsere Aufmerksamkeit war hauptsächlich gegen jene Gruppe gerichtet, die während der Unterrichtspausen immer nur von Kleidern und ihren männlichen Idealen redete. Diese interessierten sich weder für Literatur noch für den Lehrgegenstand eingehender. Sie beschäftigten sich mit keiner gesellschaftlichen Frage. Diese wollten wir umformen. Wir beschlossen, die Schundliteratur zu verfolgen, weil unsere Kameradinnen ihre wenige Zeit mit den Büchern der Dichterlinge verbrachten. Vom Katheder herab predigten wir unsern benebelten

Mitschülerinnen. Mit den Reden hatten wir es erreicht, daß wir durchweg ausgelacht wurden. Wir sprachen über Sozialismus, Freiheit, Pflicht, Feminismus, die Erhabenheit der Natur, Optimismus und Pessimismus. Wir liehen einander die möglich besten Bücher, u. s. w.“

Nach der Beschreibung gab sich die Mehrheit, der minder gebildete Teil der Mädchengruppe den Fragen des Liebeslebens hin, die Minderheit aber zeigte die Eigenheiten der sogenannten reinen, idealen Schwärmerei. Derselben bedürftigen die Mädchen wegen des Kampfes gegen ihre eignen Geschlechtsempfindungen.

Der andere geheime Mädchenverein veranschaulicht bereits lebhaft den Einfluß der Erziehung und der Schule, vornehmlich aber die Einwirkung des Religionsunterrichts.

Das Alter von 17—20 Jahren. Jünglinge. Nunmehr erscheint die kühle Beurteilung und nüchterne Erwägung der Außersicherscheinungen. Während der meditierenden Arbeit strebt der Jüngling dahin, in seiner Innenwelt Ordnung zu schaffen, was dem männlichen Geschlecht auch oft gelingt, weil es die Vorgänge des psychischen Lebens von den sinnlichen Genüssen des erkannten Geschlechtslebens fern zu halten trachtet und unter beiden Vorgängen den herrschenden Wert dem seelischen Inhalt, den sittlichen, sozialen, philosophischen und religiösen Ideen gibt. Den Kampf und Sieg dieser letzten Faktoren beweisen die Organisationen und die Wirksamkeit jener Daten, welche betreffs des 17—18jährigen Alters in meinen Besitz gelangt sind. Die 17—18jährigen Zöglinge eines Budapester Gymnasiums bildeten eine geschlossene, sogenannte „Gesellschaft der Marsbewohner“. Alle liebten die Künste und die Philosophie. Insbesondere Probleme der Lebensphilosophie fielen in ihren Beschäftigungskreis: Was ist des Lebens Zweck? Laut wessen Analogie kann man die Gottheit auffassen? Was ist die Sinnlichkeit, die Liebe, die Minne? Wie sind die Mädchen und Knaben? Wie ist die Masse? Bei deren Erörterungen gelangen sie zu folgenden Ergebnissen: Des Lebens Glück ist „die Glückseligkeit“, das „ehrenhafte, heitere und mäßige Leben“, „die Schmerzlosigkeit, Zufriedenheit, „das freudvolle Gedeihen“, die Grundlage der Glückseligkeit ist das Wissen samt der Liebe“. Diese Jünglinge wurden wohl von den Fragen des Geschlechtslebens gereizt, aber die Beruhigung finden sie im idealen Denken.

Mädchen. Die zwei Geheimvereine der Mädchen betreffend kann ich folgendermaßen berichten. Der eine ist im Zeichen des kritischen Geistes und der andere im Geiste des idealen Schwärmens entstanden. Ersterer verspottete den Idealismus, die Schwärmerei, das gute Lernen der Mädchen, wie auch die Anhänglichkeit zu den Lehrern und ihre Sittlichkeit. Doch sie empfinden in sich die sexuellen Aufregungen, gegen die sie mit den Waffen des Spottes, der Satyre und der Verachtung ankämpfen. Die Mitglieder dieses Vereins trachteten somit nicht in äußerlichen Faktoren, sondern in sich selbst die Kraft zum Kampfe gegen ihr sexuelles Empfinden zu suchen.

Der andere Klub der 17jährigen Mädchen, der „Rousseau-

Klub“ wandte sich wiederum an die äußeren Kräfte: die Schwärmererei und die Lehren des Schulunterrichts, damit sie gegen die Sexualtriebe der Mitglieder kämpfen.

Diese Beschreibungen erhärten, daß das Leben des Menschen in der Jugend inneres Ringen und Kämpfen ist. Es stellt einen Kampf gegen die eignen Empfindungen und Triebe dar, und die Aufgabe der Erziehung und der Gesellschaft muß es sein, tiefe Einsicht in das Wesen dieses Kampfes zu nehmen, ernst und richtig den Jugendlichen, besonders in den schweren Augenblicken beim Eintritt ins Leben beizustehen.

Einige bedeutende Erscheinungen der kindlichen und jugendlichen Sexualität.

Von Privatdozent Dr. ALEXANDER v. FEKETE, Budapest.

Das Thema meiner Vorlesung, die ich auf Ansuchen der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung halte, ist mit Ausnahme eines engeren Kreises von Ärzten so neu, daß ich es für nötig erachte, die *Themenwahl* selber zu motivieren. Kann im eigentlichen Kindesalter überhaupt die Rede von geschlechtlicher Reizung, Befriedigung und einer Suche nach Befriedigung sein? Wenn uns beim begrifflichen Skizzieren der Sexualität Erscheinungen des erwachsenen, bzw. reifen Alters vorschweben, dann dürfen wir, abgesehen von einigen ärztlichen Kuriositäten, behaupten, daß wir solchen Offenbarungen der Sexualität im frühen Kindesalter nicht begegnen. Wird aber unsere Aufmerksamkeit auf einen weiteren Kreis und seltenere Offenbarungen gelenkt, dann finden wir bereits im frühesten Kindesalter verwandte Erscheinungen. Der Vortrag ist einesteils den auffälligeren Formen dieser sexuellen Offenbarungen und deren Bedeutung, zum andern Teil auch den erzieherischen Aufgaben der Eltern gewidmet.

Vor einigen Jahrzehnten herrschte noch im allgemeinen die Auffassung, daß von Geschlechtsempfindungen und deren Offenbarungen höchstens im Pubertätsalter oder gar erst später geredet werden darf. Jedoch zeigt die natürliche Entwicklung keine Sprünge: das mächtige Gefühl, welches den welterhaltenden Trieb der Vermehrung schmückt, fügt sich von Elementarerscheinungen zusammen, und ehe es seine urkräftigen Offenbarungsformen erreicht, wird seine Existenz bereits durch unzählige kleinere Zeichen bestätigt. Wo die Sexualität die normale Entwicklung nicht erlangt, haften selbst unter den sexuellen Erscheinungen des reifen Alters noch die Kriterien des Infantilismus an.

Im ersten Monat kann das Kind schon festsetzen, ob die Empfindung angenehm oder unangenehm ist, wonach es sich dann auch verhält; doch vermag es nicht festzustellen, ob das angenehme Empfinden durch Geschmack, Geruch, Tasten, Wärme, Sattsein oder etwa durch eine sexuelle Erregung oder Befriedigung verursacht worden ist. Man kann vielleicht annehmen, daß im unentwickelten Nervensystem des Säuglings ein gewisser Grad (nicht

Qualität!) der „angenehmen“ Empfindungen die Ursache solcher Erscheinungen (Erektion) wird, wie wir sie im Verlauf des spätern Lebens in Verbindung geschlechtlicher Befriedigung wahrnehmen. Es ist also enorme Vorsicht angezeigt, von einer Erscheinung sexuelle Beziehungen einer dadurch ausgelösten Empfindung feststellen zu wollen. Von einer Sexualität kann nur dort die Rede sein, wo die Empfindungen schon bis zu einem gewissen Grade differenziert erscheinen. Es ist von nöten dies vorrauszuschieken, um die einschlagende Literatur einer entsprechenden Kritik zu unterziehen. Besonders die Bestimmungen der *Freudschen Schule* sollen gründlich beurteilt werden.

Im späteren Kindesalter und während der Pubertätszeit erhält die Frage der Masturbation große Bedeutung. Insonderheit in Anstalten lernt sie ein Kind vom andern, wo sie wahrlich epidemieartig aufzutreten pflegt. Ehedem wurden dieser Gewohnheit verschiedentliche Schäden zugeschrieben, der Ursprung schwerer Nervenleiden gesucht, und die armen Kinder wurden in fürchterlichen Schrecken versetzt, so daß die feinfühlenden sich selbst als niedrige Verbrecher vorkamen. Heute hat in diesem Punkte unsere Anschauung einen gründlichen Wandel erfahren. Die Onanie gilt als schlechte Gewohnheit, die gewöhnlich keinerlei wichtigen Folgen zu haben pflegt. Bedenkliche Nervenkrankheiten entstehen überhaupt nicht auf diese Weise — die Sache ist verkehrt: nervöse Kinder sind öfter davon befallen, wie überhaupt von anderen schlechten Gewohnheiten. Keineswegs dürfen solche Kinder als verachtenswerte Sünder betrachtet und durch Angst in gefährliche Seelenkrisen gejagt werden; *zumal dann ein solches Verfahren sehr geeignet ist, die verschiedensten Nervenübel auszulösen.*

Im allgemeinen kann festgestellt werden, daß das Kind sexuelle Erregungen schon recht früh empfindet; der Sexualität sich weitaus mehr und breitere Wege (Polymorphismus) als bei den Erwachsenen erschließen; weil die sexuellen Beziehungen noch keinen bestimmten Charakter aufweisen. Mit Beginn der geschlechtlichen Reife nimmt der breite und tiefe Strom der Sexualität eine immer sicherere Richtung an und wächst in der Intensität, wie ein zwischen engeren Ufern dahinfließender Fluß.

Schließlich werden die *Aufgaben der Erziehung* und die Lösung derselben besprochen.

Die sittliche Erziehung.

Von Dr. LADISLAUS NÓGRÁDY, Budapest.

Der Aufsatz ist ein Auszug des Vortrags, den der Verfasser im Elternverband am 10. Dezember 1926 unter dem Titel „*Wie sollen wir das Leben der Kinder und Jugendlichen außerhalb der Schule im Interesse ihrer sittlichen Entwicklung einrichten?*“ hielt. Auf Vorschlag des Vortragenden beschloß der Elternverband einen Landeskongreß für Moralerziehung abzuhalten.

Die Bedeutung der Berufswahl.

Vortrag, gehalten in der Elternschule, von Dr. EMANUEL SOMOGYI, Budapest.

III. Heilpädagogischer Kongreß in München.

Besprochen als Bericht von Frau HRABOVSKY
Dr. MARGARETE RÉVÉSZ, Budapest.

Mitteilungen über Kinderforschung.

Vorträge in der Elternschule. Anlässlich der 150. Jahreswende der Geburt *Herbarts* hielt in der pädagogischen und psychologischen Fachabteilung der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung und praktische Psychologie Dr. *Nikolaus Bittenbinder* die Gedächtnisrede.

Wandel in der Schriftleitung unserer Zeitschrift. Nachdem *Ladislau Nagy*, der bisherige, alleinige Redakteur dieser Monatschrift mit der Leitung des psychologischen Laboratoriums des hauptstädtischen Pädagogischen Seminariums derart in Anspruch genommen ist, daß er außer stand ist, sich wie bislang gänzlich den Redaktionsagenden für „*Das Kind*“ zu widmen, wurde sein Vorschlag gutgeheißen, den Schriftsteller und Prof. Dr. *Ladislau Nógrády* zum Mitredakteur zu wählen.

Zeichenlehrcurs für Begabte. Unsere Gesellschaft beschloß, für begabte Kinder einen solchen Lehrcurs zu errichten, wo die volle Berücksichtigung der Fähigkeiten und der Entwicklung der kindlichen Individualität ermöglicht werde. Somit wurde er auch unter der Ägide der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung und praktische Psychologie Mitte November v. J. mit 23 Zöglingen eröffnet. Die Leitung übernahmen Universitätsprofessor *Robert Nadler* Kunstmaler, Professor *Leopold Acs* Zeichenlehrer und Kunstmaler *Josef Biró*.

Psychologisches Seminar. In dieser Fachabteilung unserer Gesellschaft wurden heuer folgende Vorträge gehalten. Im Oktober referierte Dr. *Margarete Révész* über den III. Heilpädagogischen Kongreß in München. Im November hielt *Ireneus Juvanc* über „*Korrelationsrechnungen in der Psychologie*“ einen Vortrag. Im Dezember berichtete Dr. *Edith Lénárth* über „*Psychologie und Psychotechnik in England*“. Im Jänner sprach Dr. *Emerich Hermann* über „*Psychoanalytische Gesichtspunkte im Denken*“. Im Feber erstattete Dr. *Albert Kovács* ein Referat über „*Psychologische Prüfungen der Schüler in den Vereinigten Staaten*“, im März eines Dr. *Johann Mester* über „*Psychologische Prüfungen der Schüler in Deutschland*“. Im April referierte *Ladislau Nagy* über die im ungarischen hauptstädtischen psychologischen Laboratorium absolvierten psychologischen experimentellen Prüfungen.

Vorträge der Elternschule. Der Ausschuß des Elternverbands hielt am 7. Jänner eine Versammlung, wo das Vortragsverzeichnis für das II. Semester des Jahres 1926—27 folgendermaßen fest-

gesetzt wurde: I. Vorträge in der Elternschule halten: Dr. *Edmund Tuszkai*: Die Berücksichtigung der vererbten Anlagen in der Erziehung. (2 Stunden.) 2. Dr. *Ludwig Gockler*: Die individuelle und soziale Erziehung. (2 St.) 3. Dr. *Edith Blaskovich*: Die kindliche Individualität und der Unterricht. (2 St.) 4. Dr. *Anton Frank*: Die individuellen Eigenschaften des Kindes und deren Fürsorge in der Familie. (4 St.) 5. *Ladislau Nagy*: Prüfung der kindlichen Fähigkeiten. 6. *Anton Bálint*: Das begabte Kind. 7. *Margarete Révész*: Scheinbegabungen und die Talentlosigkeit in der Jugend. 8. Dr. *Emerich Dóczy*: Aufgaben der Eltern und der Schule behufs Wahrung der jugendlichen Gesundheit. (2 St.) 9. *Zoltán Tóth*: Erziehung der Kinder mit minderwertigen Sinnesorganen.

II. In den Elternberatungen wurden folgende Themen behandelt: 1. *Ladislau Morvay*: Wie sollen wir das sittlich minderwertige Kind erziehen und wie dem moralischen Verfall der Jugend vorbeugen? 2. *Julie Vajkay*: Die erzieherische Einwirkung der Arbeit auf die Entfaltung der Individualität des Kindes und die Rolle des jugendlichen Roten-Kreuz-Vereins in der Arbeitserziehung. 3. Dr. *Gabriel Kemény*: Wie sollen wir im Kinde das Selbstgefühl und Gerechtigkeitsgefühl ausgestalten? 4. Frau *Stefanie Balázs-Rácz*: Erziehung zu gegenseitigem Verständnis zwischen Familie und Schule. 5. Dr. *Franz Brodi*: Welches sind die körperlichen und geistigen Ursachen der Erfolglosigkeit im Lernen?

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kéziratokat nem adunk vissza.

A kiadásért felelős: NAGY LÁSZLÓ igazgató.

Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, Múzeum-körút 6. — Főigazgató: Dr. Czákó Elemér.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság elnöke: **dr. Kenéz Béla** egyet. tanár, udv. tan., nemzetgyűlési képviselő, **I. Váralja-u. 4.** Ügyvezető elnök és szerkesztő: **Nagy László** ny. tanítóképző-intézeti felügyelő és igazgató, **VIII, Üllői-út 16/B, II. 10.** Hivatalos órák: hétfőn és pénteken d. u. 4—7-ig.

A Társaságot illető pénzküldemények, tagsági, előfizetési díjak, könyvrendelések, nemkülönb az összes reklamációk a **Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság pénztári és könyvkiadóhivatalához** küldendők: **VIII, Mária Terézia-tér 8.** A magyar kir. postatakaréknál a csekk-számlánk száma: **35.557.**

A tagsági díj a közgyűlés határozata és az alapszabály 11. §-a szerint kivétel nélkül **évi 5 pengő** (januártól januárig). Ezért „**A Gyermekek**” c. folyóiratunk jár. Az előfizetés díja **10 pengő.**

A **Gyermektanulmányi Múzeum** (igazgató: **Ballai Károly**) helyisége: **VIII, Mária Terézia-tér 8, IV. em.** Nyitva minden szerdán d. u. 4—5-ig.

A kiadóhivatal kéri a tagokat, hogy minden lakásváltozást szíveskedjenek multhatatlanul bejelenteni. *Hiányzó lappéldányokról szóló reklamációkat csak 3 hónapon belül intézünk el díjtalanul.*

K Ö N Y V E K

az iskolaügy, neveléstudomány és közművelődés köréből.

Az elszakított magyarság közoktatásügye. (Szerkesztette Kornis Gy.)	6—	Kmetykó J.: Az iskolai testi-nevelés reformja	5—
Czakó E.: Az osztrák és az angol iskolázás	0'70	Közgazdasági pályák. I—II. Népművelési tájékoztató. (17.000/1925. Vkm. r.) . .	1— 0'80
Fehér I.: A bajor középiskolák szervezete és eljárása	4—	Néptanítók Lapja. Illusztrált tanügyi szaklap. Kiadja a M. K. Vkmiszterium. Megjelenik kéthetenként. Előfizetése évi 9'60 , egyes szám ára	0'48
Fekete-Várady: Széchenyi tanításai, vázsonkötésben	9'60	Prohászka O.: Iránytű a magyar ifjúság számára	0'32
Felméri L.: Az iskolázás jelene Angolországban. I. Népiskolázás. II. Közép- és felsőoktatás. I—II. . . .	4—	Szabó I. A.: A kis gentleman. (A diák, akiből úriember lesz.)	0'50
Fináczy E.: A középkori nevelés története	8—	Szondy L.: A fogynépes értelem	10—
Gockler L.: A jellemnevelés módja és eszközei	5—	Vasárnapi Könyv. Népszerű ismeretterjesztő, képes heti folyóirat. Kiadja az Országos Közművelődési Tanács megbízásából a Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. Egyes szám ára	0'12
Imre S.: A nevelés sorsa és a szociálizmus	2—	Előfizetési ára félfévre	3—
— A magyar nevelés körvonalai	2—		
József kir. herceg: Sport és nemzetnevelés	0'20		
Klebensberg K. gr.: Ung. Kulturpolitik nach dem Kriege. (Berlini beszéd) . .	1'20		

Kaphatók bármely könyvkereskedésben.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

Budapest, Postafiókszám: 242.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság kiadásában megjelent művek jegyzéke.

- A gyermeknevelés kis kátéja. Irta 16 szakíró ára füzve 1 Pengő
- Ballai Károly**: A gyermektanulmányozás módszerei, különös tekintettel a kisdedkorra. A lényegesen bővített második kiadása (Elfogyott.)
A Gyermektanulmányi Múzeum gyűjteményeinek leírása. Magyarul és franciául képekkel ára füzve 50 fillér
Tíz év a magyar gyermektanulmányi irodalomból. Ára füzve 2 Pengő
- Ballai Károly (és Répay Dániel)**: Az első magyar gyermektanulmányi kongresszus naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leírása.
..... ára füzve 4 Pengő
- Binet Alfréd**: Az iskolásgyermek lélektana. Franciából fordította: Dienes Valéria dr. (Elfogyott.)
- Éltes Mátyás**: Rövid útmutató a Binet-Simon-féle intelligencia-vizsgálatokhoz ára füzve 80 fillér
- Grósz Gyula**: Gyermekegészségtan ára füzve 3 Pengő
- Herodek Károly**: A siketnéma és vak gyermekek erkölcsi világa (Elfogyott.)
- Lovách József**: A vakok érzékszervei ára füzve 80 fillér
- Nagy László**: A gyermek értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése. (A háború és a gyermek lelke) ára füzve 3 Pengő
Didaktika gyermekfejlődéstani alapon. II. rész ára füzve 3 Pengő
A tehetséges gyermek ára 80 fillér
A pályaválasztás ára 80 fillér
- Nagy László (és Ranschburg Pál dr.)**: Kísérleti nyomtatványok. Első sorozat. (Elfogyott.)
- Nemes Lipót**: A kültelki gyermekek élete és jövője. (Elfogyott.)
Pedagógiai és gyermektanulmányi szempontok a gyermekvédelem magyar rendszerében (Elfogyott.)
A gyermekmentés útjai. (A II. országos gyermektanulmányi tanácskozás előadásai) ára füzve 3 Pengő
- Nógrády László dr.**: A gyermek és a játék ára füzve 3 Pengő
A mese ára füzve 3 Pengő
Az egyke gyermek ára füzve 80 fillér
- Ozorai Frigyes és Bálint Antal**: Tehetségvédelem és pályaválasztás
..... ára füzve 4 Pengő
- Ranschburg Pál dr.**: Pszichológiai tanulmányok.
Két kötet ára füzve 10 Pengő
- Répay Dániel (és Ballai Károly)**: Az első magyar gyermektanulmányi kongresszus, naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leírása.
..... ára füzve 2 Pengő
- Ságody Otmár**: Zongoradarabok kezdőknek. Ára füzve 1 Pengő 70 fl.
- Szlányi Lajosné**: A nevelés lélektana ára füzve 80 fillér

Az egészségvesztésbe kötött művek ára 2 Pengővel több.

Ebből az árból tagjaink és előfizetőink 20%-os engedményben részesülnek.

Valamennyi megrendelhető a Társaság könyvkiadóhivatalában, Budapest, VIII., Mária Terézia-tér 8. sz. alatt.

Könyvrendeléskor kérjük azok árát és annak 10%-át postaköltségre előre megküldeni.